

На основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о допунама Правилника о плану и програму наставе и учења за гимназију

Члан 1.

У Правилнику о плану и програму наставе и учења за гимназију („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник”, бр. 4/20, 12/20, 15/20 и 1/21), у делу: „ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ТРЕЋИ И ЧЕТВРТИ РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ”, одељак: „3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ”, после програма предмета: „СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ” за четврти разред гимназије, додају се програми предмета: „МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ” и „РУСИНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ”, за четврти разред гимназије, који су одштампани уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се од школске 2021/2022. године.

Број 110-00-30/2021-03

У Београду, 29. марта 2021. године

Министар,

Бранко Ружић, с.р.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

A *Magyar nyelv és irodalom* tantárgy tanulmányának célja a nyelvi készségek és a funkcionális írásbeliség fejlesztése; a nyelvi és irodalmi kultúra elsajátítása és ápolása; az irodalmi művek értelmezésére és értékelésére való képesség fejlesztése; a humanista oktatás és nevelés értékeinek afirmálása és elfogadása; a személyes, a nemzeti és kulturális identitás fejlesztése, az anyanyelv, a magyar nemzeti múlt és kultúra, valamint más etnikai közösségek hagyományainak, illetve kultúrájának megszerettetése.

ÁLTALÁNOS TANTÁRGYI KOMPETENCIÁK

Ismeri a nemzeti kulturális örökség részét képező, korosztályának megfelelő magyar irodalmi alkotásokat, megismeri a világirodalom remekműveit és az irodalmi szövegek értelmezésének alapelveit. Megismerkedik a kommunikáció alapvető jellemzőivel, tisztában van beszélt és írott változatának szabályaival. A köznyelvi norma elvárásainak

tiszteletben tartásával beszél és ír. Összefüggő, szabatos, a stilisztikai szempontoknak megfelelő beszélt és írott nyelvi szöveget alkot, megérti és kritikusan megfontolja azt, amit olvas, szókinccse folyamatosan gyarapodik. Elolvassa, átéli és értelmezi a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű műveket. Az olvasást az ön- és világértés eszközeként tekinti. Fokozatosan olvasóvá válik, saját ízlése alapján választja meg olvasmányait, igényévé válik, hogy fejlessze szövegértési kompetenciáját és beszédkultúráját. Tiszteli, tudatosan őrzi és ápolja anyanyelvét.

Alapszint

Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteltben tartja a köznyelvi normát, kulturáltan meghallgatja mások véleményét. Összefüggő, nyelvi-stilisztikai szempontból jól formált rövidebb, egyszerűbb beszélt vagy írott nyelvi szöveget alkot. Elsajátítja a gyakorlati írásbeliség magánéleti és közéleti műfajait. Megért rövidebb, egyszerűbb összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegeket, és kritikai szemlélettel viszonyul tartalmukhoz. Poétikai szótára fokozatosan kialakul.

Alapismeretekkel rendelkezik a nyelvről, a kommunikáció tényezőiről és funkcióiról, ismeri a nyelvi rétegeket, a különböző nyelvváltozatokat. Alaptudásra tesz szert a magyar nyelv hangtanával, szótanával, mondattanával kapcsolatban, és képes beszédben és írásban alkalmazni a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat. Alapvető szövegtani, stilisztikai ismereteket szerez.

Folyamatosan gyarapítja szókinccsét, a szókészletből a beszédhelyzetnek megfelelő kifejezéseket válogatja ki. Természetes igényévé válik, hogy tanulja, őrizzé és ápolja anyanyelvét.

Ismeri az iskolai tantervben kötelezően előírt irodalmi műveket, és el tudja őket helyezni az alkotói opusban és az irodalomtörténet kontextusában. Tisztában van a korstílusok, irányzatok alapvető poétikai-stilisztikai jellemzőivel a magyar és a világirodalomban. Felismeri a szövegek nyelvi, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit, és példák-kal támasztja alá megállapításait. Kialakulnak olvasási szokásai, megtapasztalja az olvasás önmegértésben betöltött szerepét.

Megismerkedik a kézikönyvek használatával, a könyvtárhasználat szabályaival, és betekintést nyer az internetes információszerezés formáiba. Tisztában van az e-nyelvhelyességgel, az e-dokumentumok létrehozásához szükséges szabályrendszerrel. Használja a legalapvetőbb szótárakat, a helyesírási szabályzatot, ismeri a szócikkek felépítését.

Középszint

A tanuló helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein. Közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Összetettebb beszélt vagy írott nyelvi szövegek megalkotásakor is szabatosan közli gondolatait. Kialakult olvasói ízlése van. Megért és értelmez hosszabb, egyszerű összefüggés-rendszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket is az élményközpontú és tudományos célokat szolgáló olvasás során. Kritikai szemlélettel viszonyul a szépirodalmi és nem szépirodalmi jellegű szövegekhez.

Szélesebb körű ismeretekkel rendelkezik a nyelv jellegzetességeiről, szerepéről, funkcióiról, alapismeretei vannak a világ nyelveiről.

Tájékoztodik a tömegkommunikáció világában, megismerkedik a médiaműfajokkal. Tisztában van a magyar nyelv eredetével, történeti korszakaival és a magyar írásbeliség kialakulásának történetével. Megérti, hogy a nyelv változatokban él, felismeri a területi és társadalmi nyelv-változatokat. Kiterjedtebb ismeretei vannak a nyelvi szintek grammatikájáról (hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Stilisztikai ismereteinek birtokában és a szövegtípusok osztályozásának szempontjait megismerve elemzi a különböző szövegeket, és hozza létre alkotásait.

Szókincse folyamatosan gazdagodik, nyelvi, nyelvhelyességi tudását a gyakorlatban is alkalmazza, tud élni a szabatos, világos, változatos kifejezőmód lehetőségével.

Gyakorlottan értelmezi az irodalmi szövegek tematikáját, üzenetét, szerkezeti, poétikai, stilisztikai, nyelvi és műfaji jellemzőit. Ismeri és alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat az irodalmi művek értelmezésekor. A szöveg értő olvasójává válik. Önállóan felismeri és elemzi az irodalmi művek alapkérdéseit, véleményét meggyőző érvekkel támasztja alá. Átlátja az irodalom és más művészetek közötti kapcsolatok természetét és jellemzőit.

Jártassággal rendelkezik a könyvtárral, a kézikönyvek használatával és az internetes információszerezés szabályaival kapcsolatban. Képes számítógépes szövegszerkesztő segítségével a helyesírási szabályoknak megfelelő szöveget alkotni.

Haladó szint

A tanuló képessé válik a tananyag által előírányzott összetett irodalmi, kulturális és nyelvészeti témák megvitatására. Fejlett retorikai készségekkel rendelkezik. Nyelvi és irodalmi témákat feldolgozó szak-szövegeket alkot.

Szövegolvasási, -értelmezési képességei kialakulnak, tudatosodik benne a befogadói (olvasói) szerep. Fejlődik kritikai látásmódja, egyéni véleményformálása vezényli összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek értelmezésekor is. A szövegek szerkezeti, stilisztikai jegyeit magabiztosan felismeri. A házi olvasmányokon kívül egyéni választáson alapuló szövegek értelmezésére is képes. Véleményének fogalmazásában az érett érvelő technika érvényesül. Rendszeres olvasóvá válik, olvasási stratégiáit az adott irodalmi mű sajátosságaihoz és az olvasási célhoz idomítja (élmény, kutatás, alkotás). Művészetközi ismereteit kamatoztatva maga is képes intermedialis összefüggések feltárására.

Széleskörű ismeretekkel rendelkezik a nyelvről és a magyar nyelv rendszeréről, a régi és új kommunikációs műfajokról. Felismeri és összeveti a szövegek poétikai, szerkezeti, stilisztikai jellemzőit. A stílusrétegek nyelvi eszközeiről nyert elméleti tudását a gyakorlatban (szövegek elemzésekor és megalkotásakor is kamatoztatja). Megismeri a modern nyelvészet irányzatait, és ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. A szöveg pragmatikai jellemzőivel ismerkedve feltárul előtte a nyelv működési aktusa, kibontakoznak a szövegjelentés elemzésének sokoldalú lehetőségei.

Magabiztosan mozog a könyvtár, a kézikönyvek, az internethasználat világában. Az irodalmi művek értelmezésekor rendszeresen használja a széleskörű szakirodalmat. Az új információhordozók használatának etikai követelményeit szem előtt tartva, a digitális média előnyeit és eszközeit felhasználva hozza létre alkotásait. Alkalmazza az e-dokumentumok létrehozásához szükséges, az e-nyelvhelyesség elvárásainak megfelelő szabályrendszert.

A tanulónak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkcióiról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Szövegtani ismereteinek birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés szempontjainak. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektmunkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

SPECIÁLIS TANTÁRGYI KOMPETENCIÁK: Magyar nyelv és kommunikáció

Alapszint

A tanuló ismereteket szerez a nyelv alapvető szerepéről, a kommunikáció jellemzőiről és funkcióiról. Tisztelettel viszonyul anyanyel-

ve, valamint más népek nyelve és kultúrája iránt. Alapszinten ismeri a magyar nyelv rendszerét (a nyelvi szintek grammatikáját: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan).

Jól tájékoztodik a szöveg alsóbb szintjein, hangtani ismeretekre tesz szert, megkülönbözteti a szófajokat, ismeri a magyar nyelv alak-tani rendszerét. Képes gondolatait önállóan, a nyelvi normának megfelelő, szabatos mondatokban megfogalmazni, a mondatokat alapszinten elemezni. Ismereteket szerez jel és jelentés viszonyáról, tájékoztodik a magyar nyelvtörténetben.

Megismerkedik a szöveg általános jellemzőivel, a stílusrétegekkel, a stilisztika alapfogalmaival, a szövegtípusokkal. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések), felismeri a szövegösszetartó erőt, kapcsolóelemeket.

Megismeri a helyes kiejtés szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. Kifejezően, szövegűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoritereket.

Használja legfontosabb szótárainkat, a helyesírási szabályzatot, és gyakorlatra tesz szert az internetes információszerezésben. Elsajátítja a nyelvi magatartásformák és az internetes kommunikáció illemszabályait. A tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban kulturáltan fejezi ki, és érvekkel támasztja alá véleményét.

Vitastratégiája az érvek logikus felsorakoztatására és mások véleményének meghallgatására épül. Képes az alapvető írásbeli jellegű magán- és közéleti szövegtípusok (kérvény, önéletrajz, motivációs levél, fellebbezés), valamint számítógépes prezentációs programok, technikák használatára. Iskoláztatása végén megírja érettségi dolgozatát tiszteletben tartva a szakdolgozat létrehozásának tematikus, stilisztikai és szerkezeti követelményeit.

Középszint

A tanuló a nyelvi rendszer sajátosságainak alaposabb ismeretéről tesz tanúbizonyosságot. Tisztában van a nyelvrokonság fogalmával, a nyelvek közötti rokonság viszonyrendszerével. Ismeri és megnyilatkozásaiban alkalmazza a helyes kiejtés szabályait és a művelt beszéd eszköztárát. Irodalmi szövegek felolvasásakor és elmondásakor, a mindennapi kommunikációban a szövegfonetikai eszközök ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Ismeri és alkalmazza az alapvető helyesírási szabályokat.

A tanulóban kialakul a nyelvi rendszer egységének fogalma. Alaposabb ismeretei vannak a szófajok rendszeréről és a mondat szerkezetéről. Elemzési készségeinek birtokában biztonsággal kezeli az anyanyelv morfológiai rendszerét, felismeri a mondat részeit, és megfelelő modatmodellek révén elemzi őket.

Felismeri a különféle szövegtípusok, szövegműfajok stílusjegyeit, a nyelvi stíluszeszközöket. A tömegkommunikáció témakörében magabiztosan eligazodik, megismerkedik a médiaműfajokkal.

Kifejezően olvas, gyarapítja szókincsét, a különféle beszédsszituációkban a kommunikációs körülményeknek megfelelően szólal meg, és a szókészlet megfelelő elemeit alkalmazza szóbeli és írásbeli megnyilatkozásai során.

Tájékoztodik a nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő források révén. Képes összetettebb szövegtípusok létrehozására, szabatosan és világosan fogalmaz. Önállóan készít különféle tematikájú beszámolókat.

Haladó szint

A tanulónak széleskörű ismeretei vannak a nyelv általános jellemzőiről, funkcióiról és a magyar nyelv rendszeréről (a különböző nyelvi szintekről: hangtan, szótan, mondattan, szövegtan). Szövegtani ismereteinek birtokában alá tudja rendelni a szövegvilág tényezőit a szövegszerkesztés szempontjainak. Ismeri az új netes kommunikációs műfajok, szövegtípusok tartalmi-formai jellemzőit, és önálló véleményt fogalmaz meg róluk.

Tisztában van a szöveg pragmatikai jellemzőivel. Betekintést nyer a modern nyelvészet irányzataiba, és ismereteit felhasználja projektmunkáinak elkészítésekor. Átlátja a nyelvészet és más tudományterületek közötti kapcsolatok természetét.

Retorikai ismereteit felhasználva képes meggyőző érvelő szöveg létrehozására és előadására a beszéd megszólaltatásának nyelvi és nem

nyelvi eszközeinek a tudatos felhasználásával, a hallgatóság elvárásainak a figyelembevételével. A különböző szakszövegeket, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás fokozatainak figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a megfelelő kapcsolóelemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.

Képes könyvtári kutatómunkán, önálló gyűjtésen, rendszerezésen alapuló, egyéni látásmódot tükröző dolgozatok, értekezések, esszék elkészítésére.

SPECIÁLIS TANTÁRGYI KOMPETENCIÁK: Irodalom

Alapszint

Érthetően és folyékonyan olvas. Alkalmassá válik irodalmi és nem irodalmi szövegek értő olvasására, megért és parafrázisál rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegeket. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű témáját, és felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben. Ismeri a tantervben előírányzott irodalmi műveket, alkotói munkásságát és az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Különbséget tesz szóbeli és írásbeli irodalom között. Ismeri a népköltészet és műköltészet jellemzőit, valamint ezek kapcsolatrendszerét. Felismeri az irodalmi alkotások formai, stilisztikai és műfaji jegyeit, meg tudja fogalmazni a szövegviláguk témáját és jellemzőit. Értelmezi a rövidebb, egyszerűbb irodalmi szövegekhez kötődő kérdéseket. Megérti, miért fontos az olvasás személyiségének formálása, szókinccének gyarapítása szempontjából. Benyomásainak és következtetéseinek kifejtésekor irodalmi és nem irodalmi szövegek példáira hivatkozik. Képes megkülönböztetni a szó szerinti és átvitt értelmű, metaforikus tartalmakat. El tudja helyezni az irodalmat a művészetek rendszerében (zene, film, képzőművészet, színművészet stb.). Interdiszciplináris ismereteket szerez.

Középszint

Ismeri az alapvető olvasási stratégiákat, és alkalmazni tudja őket az adott olvasási helyzetekben. Sokrétűen értelmez és kritikusan átgondol hosszabb terjedelmű, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket. A tanterv szerint szerzett ismereteit és más kutatási forrásokat felhasználva értelmezi és megkülönbözteti az irodalmi mű kompozíciójának, jelentésrétegének legfontosabb elemeit, stilisztikai, nyelvi és formai jellemzőit. Ismeri az alapvető irodalmi, irodalomelméleti fo-

galmakat, kifejezéseket, és a célnak megfelelően alkalmazza őket az irodalmi művek értelmezésekor. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Képes feltárni a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket. Egyértelműen állást foglal az olvasott szöveggel kapcsolatban. Önállóan választ olvasmányt a korszaltálynak megfelelő irodalom köréből. Olvasói érdeklődést mutat. Érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Kutatói szemlélettel, alkotó módon tesz szert olyan olvasói jártasságra, amit használni tud a különböző irodalmi művek és műfajok tanulmányozása során, és amellyel fejleszti irodalmi, nyelvi, kulturális és nemzeti identitását.

Haladó szint

Élvezettel, kutatói érdeklődéssel és kritikai szemlélettel olvas, értelmez és értékkel összetett, a tanterv által előírt irodalmi és nem irodalmi szövegeket, de ajánlott és önállóan választott műveket is szívesen forgat és értelmez. Önállóan ismeri fel és értelmezi az irodalmi alkotásokban felvetődő kérdéseket. Több szempontot érvényesít az irodalmi művek értelmezésekor, és képes őket intermediális és interdiszciplináris kontextusba helyezni: összekötni más művészeti ágakkal és tudományterületekkel. Jártasságot szerez az irodalmi művek kiemelt tematikai, formai-stilisztikai jellemzőinek összehasonlításában. Fejlett érvelő technikával ismerteti véleményét a szövegről, és fogalmazza meg következtetéseit. A tantervben előírányzott irodalmi művek értelmezésekor behatóan tanulmányozza a nyomtatott és elektronikus szakirodalmat. Az olvasási feladattal összhangban álló olvasási stratégiákat alkalmaz. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókinccét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tud irodalmi műveket ajánlani másoknak, és megindokolja a választását. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. A fordításirodalom megismerése révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Kritikai szemléletet tanúsít az irodalmi alkotásokhoz kötődő szakirodalom internetes forrásaiból való választáskor, előnyben részesíti az értékteremtő folyóiratokat.

ÁLTALÁNOS GIMNÁZIUM

Osztály	Negyedik
Évi óraszám	132 óra (4 óra hetente)

Tudásszabványok ¹	KIMENET A negyedik osztály elvégzését követően a diák képes lesz a következőkre:	TEMATIKUS EGYSÉGEK és kulcsfogalmak
2.MNY.1.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodáskapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit. 2.MNY.1.1.1.3. Tisztában van vele, hogy a nyelv változó rendszer. Ismeri a nyelv rétegződését, társadalmi és táji tagolódását. Ismeri a norma fogalmát, a nyelvhasználat alapvető szabályait. El tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelvei között. Megnevezi első nyelvemlékeinket, és ismeri keletkezésük időpontját. 2.MNY.1.1.9. Ismeri a szöveg meghatározó jegyeit, a szöveg felépítését. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések). Felismeri a szövegösszetartó erőt, a kapcsolóelemeket. Megismerkedik az írott és beszélt szövegtípusokkal. Felismeri az elbeszélő, leíró, érvelő szövegtípusokat (kommunikációs funkció szerinti felosztásban). Megismeri a hivatalos nyelvhasználat szövegtípusait: kérvény, levél, önéletrajz, motivációs levél.	– tudatossá válnak a különféle kommunikációs helyzetekben alkalmazandó magatartásformák, a nyelvi megnyilatkozás követelményei, a más kultúrákkal való kapcsolattartás fontossága és sajátágai; – a szövegalkotás fázisainak az ismeretében különféle szövegfajtákat alkot; – kialakulnak a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvváltozat követelményeikhez igazodó megnyilatkozásformák; – megismeri a hatékony kommunikáció követelményeit; – biztosan alkalmazza az érvelés technikáját; – megismeri a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – a tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban világos, ok-okozati viszonyra, példákra, ellentételezésre, analógiára stb. épülően érvel; – az érvelés technikájának biztonságos alkalmazásával különféle beszédhelyzetekben alkalmazandó szövegeket hoz létre; – alkalmazza a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – képes a problémamegoldó gondolkodásra, a gondolatok önálló megfogalmazására, önálló ítélethozatalra;	NYELVI ISMERETEK Általános nyelvi ismeretek Retorika és kommunikáció A modern nyelvészet irányai A magyar nyelv története napjainkig Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom

<p>2.MNY.1.2.4. Ismeri és megnevezi a tantervben előírányzott irodalmi műveket és alkotóik munkásságának jellemzőit, továbbá az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű szövegvilágának témáját, jellemzőit és fő motívumait, megnevezi a mű főszereplőit. Intermediális (pl. képzőművészeti, zenei, színházi, filmművészeti), illetve interdiszciplináris jellemzőket ismer fel és nevez meg a tantervben előírányzott irodalmi szövegben.</p> <p>2.MNY.1.2.5. A tantervben előírányzott irodalmi szöveg nyomán egyszerű következtetést fogalmaz meg szépirodalmi és nem szépirodalmi példákra hivatkozva, szóhasználatába beépíti az olvasott szöveg fogalomrendszerét. Megismerkedik a magyar nemzeti kultúra kialakulásának folyamatával és intézményeivel. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. Felismeri és megnevezi a magyar nemzeti és kulturális elemeket a művekben.</p> <p>2.MNY.1.2.6. Különbőséget tesz az ugyanazt vagy hasonló témát, karaktereket és eseményeket feldolgozó szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveg között. Megérti a rövidebb, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket és parafrázisukat. Felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben.</p> <p>2.MNY.1.3.1. Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát; kulturáltnyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteletben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejt ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szövegűhen mond el rövidebb szövegrészleteket, memoriterek. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyezhez, beszédársakhoz és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára. Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadasközben tud jegyzetelni.</p> <p>2.MNY.1.3.4. Szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaiban alkalmazza a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat, és tiszteletben tartja a nyelvváltozatok közötti kódváltás szükségességét. Szövegalkotáskor különválasztja a szöveg részeit, címet és alcímeket ad, tud idézni. Az érettségi dolgozatot a szakdolgozatok alkotásának szabályai szerint írja (lábjegyzeteket használ, tartalomjegyzéket és bibliográfiát készít). Magánjellegű és hivatalos levelet ír, gyakrabban használ mindennapi hivatalos szövegfajtákat (önéletrajzt, kérvényt, fellebbezést, igénylést, hirdetést) fogalmaz. Ki tudja tölteni a különböző űrlapokat és formanyomtatványokat. Rendezett, olvasható írásképe van.</p> <p>2.MNY.2.1.1. Különbőséget tesz a beszéd és írás jellemzői között. Ismeri az írás kialakulásának történetét. Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlésnehezségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.</p> <p>2.MNY.2.1.2. Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtóműfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb. Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szónoki beszéd fölépítésével.</p> <p>2.MNY.2.1.3. Ismeri, megfogalmazza, alkalmazza a norma, a köznyelv alapvető szabályait. Tisztában van a regionális köznyelv jellemzőivel, használati tereivel. Tud a szókészlet változásáról: felismeri az új szavakat a mai nyelvhasználatban. Felismeri a különböző nyelvváltozatok nyelvi jellemzőit. Tisztában van a csoportnyelvek, az új (internetes) nyelvi létmódok jellemzőivel. Ismeri a magyar nyelv eredetét. Fel tudja vázolni a finnugor nyelvcsaládot. Fel tudja vázolni a magyar írásbeliség kialakulásának rövid történetét.</p>	<p>– ismeri a nyelvi rendszer szintjeit, sajátosságait;</p> <p>– egységben szemléli a nyelvi szintekkel kapcsolatos ismereteket;</p> <p>– folyamatosan gazdagítja a szókincsét;</p> <p>– korrelációt állít fel az anyanyelv és az idegen nyelvek között;</p> <p>– elemzési készségek birtokában az anyanyelv morfológiai rendszerét biztonsággal kezeli.</p> <p>– felismeri a hivatalos és publicisztikai szövegek stílusjegyeit, és ismeretei birkában képes megfelelő stílusú közéleti jellegű és publicisztikai szövegtípusokat létrehozni.</p> <p>– megismeri a 19. és 20. századi európai ember világértését, kulturális törekvéseit, szellemi mozgalmait, a korszakra jellemző gondolkodás irodalmi változatait;</p> <p>– megismeri és érti a modernitás körlményét és szellemi mozgalmait;</p> <p>– megismeri a kor kiemelkedő művelődéstörténeti, művészettörténeti és irodalmi jelenségeit, opusait;</p> <p>19 – megismeri a 19. és 20. századi magyar irodalom európai összefüggéseit, társadalomtörténeti vonatkozásait;</p> <p>– megismeri a 19. és 20. század irodalmának alakulástörténeti összefüggéseit, megérti a művészeti irányzatok és műfajok létformáját;</p> <p>– megismeri és olvassa a 19. és 20. század európai és magyar irodalom jelenségeit, opusait, műalkotásait;</p> <p>– érti az irodalmi beszédmódokat, felismeri a poétikai sajátosságokat;</p> <p>– jártas az irodalmi szövegek értelmezésében és elemzésében;</p> <p>– felismeri az interdiszciplináris és -textuális kapcsolatokat;</p> <p>– elsajátítja a helyes kiejtés szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. írásbeli és szóbeli megnyilvánulását igényesség, választékosság jellemzi;</p> <p>– pozitív viszonyt alakít ki a helyesíráshoz és nyelvműveléshez;</p> <p>– tudatosítja a fontosabb helyesírási szabályokat, a megismert helyesírási szabályokat alkalmazza, használja a helyesírási kézikönyveket;</p> <p>– elsajátítja a szóbeli és írásbeli beszámoló, a kísértekezés, a felszólalás, a kiselőadás és a prezentációk szerkesztését, kifejezőeszközeit, stílári követelményeit;</p> <p>– különféle típusú szövegeket alkot és ért;</p> <p>– képes önálló értelmezések kialakítására;</p> <p>– elsajátítja az elbeszélés, a leírás, a párbeszéd, a jellemzés, a képi/metaforikus beszéd formáit;</p> <p>– tud vázlatot készíteni, jegyzetelni, helyesen megjelölni a forrást és idézni;</p> <p>– ismeri a meghívó, a levél, az önéletrajz, a kérvény normatív formáit;</p> <p>– kialakul nála a kritikai attitűd;</p> <p>– felismeri a többnyelvűség hagyományát és lehetőségeit, képes az interkulturális kommunikációra;</p> <p>– képes az eredeti magyar szöveg és idegen nyelvű fordításának összevetésére;– képes az önálló információszerezésre és -feldolgozásra beleértve az új digitális információforrások felhasználását is;</p>	<p>IRODALMI ISMERETEK</p> <p>Portrék a magyar irodalomból</p> <p>Világirodalom a 20. és 21. században</p> <p>Dráma és színház</p> <p>Látásmódok – egyén – közösség</p> <p>Posztmodern és kortárs irodalom</p> <p>Az irodalom határterületei</p> <p>KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA</p> <p>Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség</p> <p>Könyv-, könyvtár- és internetismeret</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás</p>
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>2.MNY.2.1.8. Képes érvelő szóbeli és írásbeli szövegtípusok létrehozására: hozzászólás, esszé, kísértekezés.</p> <p>Felismeri a szöveg szerkezeti elemeit, a cím, a téma és a tételmondat kapcsolatát. Felismeri és megnevezi a szöveg kapcsolóelemeit (grammatikai és jelentéstani elemek).</p> <p>Ismeretei vannak az írásképről és helyesírásról mint stíluseszközzől.</p> <p>2.MNY.3.1.1. Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről. Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.</p> <p>2.MNY.3.1.2. Megismerkedik a beszédfajtákkal (törvényszéki – védő- és vádbeszéd, tanácsadó, alkalmi beszéd stb.). Ismeri a tudományos szövegek nyelvi jellemzőit. Tudatosan él az írott és elektronikus sajtó műfajaival: cikk, vezércikk, kommentár, glossza, tárcsa, kritika, blogbejegyzés stb.</p> <p>2.MNY.3.1.3. Ismeri a dialektus, szociolektus, digilektus fogalmát. Ismeri a tájszavak felosztását. Képes a magyar nyelv eredetének átfogó bemutatására. Ismeri és be tudja mutatni a nyelvrokonság bizonyítékait. Képes bemutatni első nyelvemlékeink tartalmi-nyelvi jellemzőit. Ismeretekkel rendelkezik a legjelesebb őshazakutatókkal, finnugristákkal, nyelvújítókkal, nyelvészekkel, nyelvi folyóiratokkal kapcsolatban.</p> <p>2.MNY.3.1.7. Ismeri a szövegtípusok osztályozásnak szempontjait (a kommunikáció funkciója, színtere, a stílusrétegek, a kommunikáció fajtája szerint). Felismeri, megnevezi és tudatosan alkalmazza a szöveg grammatikai és jelentéstani kapcsolóelemeit. Megismerkedik a téma és réma fogalmával. Úgyel az egyes szövegtípusok szerkezeti-stilisztikai jellemzőinek helyes alkalmazására. Tisztában van a mondatformák stilisztikai szerepével.</p> <p>2.MNY.1.2.1. Felismeri a tantervben előírt alpművek címét és szerzőjét, és néhány jeles alkotó életpályáját; felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait; meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt.</p> <p>2.MNY.1.2.3. Különbséget tesz az epikus közlés alapformái, az elbeszélés, a leírás és a dialógus között. Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. Felismeri az idézetet. Felismeri a költői jelzőt, megszemélyesítést, ismétlést, költői kérdést.</p> <p>2.MNY.2.2.2. A tantervben előírányzott irodalmi műben vagy annak részletében felismeri és felsorolja a lírai, epikai és drámai műnem sajátosságait, és megkülönbözteti az alapvető irodalmi műfajokat, amelyekhez ezek a művek tartoznak. Felismeri az alábbi műfajokat: életrajz, önéletrajz, napló, útleírás, emlékirat és a tudományos-ismeretterjesztő szövegek. Megnevezi a következő műfajok jellemzőit: ekloga, episzóla, planctus, zsoltár; paránesis, pikareszk-, eszme-, fejlődés-, tudat-, lélekábrázoló, utópikus, fantasztikus, társadalmi, dokumentumregény; antik, reneszánsz, klasszicista, epikus, abszurd dráma. Felismeri az átmeneti műfajokat (mesedráma, drámai költemény, filozófiai dráma, prózavers, tragikomédia).</p> <p>2.MNY.2.2.5. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő társadalmi kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Felismeri a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.2.2.6. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Hosszabb terjedelmű egyszerűbb nyelvű és szerkezetű irodalmi és nem irodalmi szövegrészletet sokrétűen értelmez. Megnevezi és ismereteire hivatkozva elemzi a különböző irodalmi műveket: műfaji, nyelvi és kulturális szempontok, valamint a nemzeti jellemzők (népi kultúra, művelődéstörténet, néphagyomány stb.) szerint.</p> <p>2.MNY.2.2.7. Különbséget tesz a mű parafrázis és elemzése között. Meg tudja különböztetni az irodalmi alkotásokról szóló népszerűsítő szöveget az értéktéremtést előnyben részesítő szakszövegtől. Kiemeli és felsorolja a művek alapadatait, megfogalmazza annak fabuláját, olvasmányairól olvasónaplót, vlogot, beszámolót készít.</p>	
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

<p>2.MNY.2.3.3. Megérti a hosszabb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket: bemutatja a szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek, jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseit, felismeri a lírai formanyelv (ritmus, rim, hangzás, képiség) stíluseszközeit. Képes a szövegek közötti kapcsolatok felismerésére és értelmezésére (pl. téma, szereplők, motívumok, utalások).</p> <p>2.MNY.3.2.1. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejlesztí érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tudatosan alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat. Képes irodalmi és nem irodalmi fogalmak meghatározására. Ismeri a már korábbiakon túl a drámai, epikai, lírai, az alteritás, ambivalens, anticipáció, epigon, filológia, kánon, profán fogalmak jelentését stb.</p> <p>2.MNY.3.2.2. Képes a különböző közepes összetettségű irodalmi művek műfaji, tematikai, motívikus, nyelvi-stilisztikai összevetésére. Megkülönbözteti és részletek alapján értelmezi az átmeneti irodalmi műfajokat. Fejlett érvelő technikával fogalmazza meg megállapításait a szövegről.</p> <p>2.MNY.3.2.4. Az irodalmi műveket intermediális és interdiszciplináris kontextusba helyezve értelmezi: megnevezi és véleményt alkot az irodalmi mű más művészeti ágakkal és tudományterületekkel fennálló kapcsolatáról.</p> <p>2.MNY.3.2.5. Olvasmányai, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Párhuzamot von a klasszikus és a kortárs irodalmi alkotások tematikai, stilisztikai, motívikus, formai sajátosságai között, önállóan fedez fel közöttük intertextuális összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.3.2.8. Ajánlást fogalmaz meg irodalmi művekhez, és megindokolja a választását.</p> <p>2.MNY.1.1.4. Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti főosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.</p> <p>2.MNY.1.3.8. Információszerzéshez nyomtatott forrásokat használ (szótárakat, lexikonokat, helyesírási szabályzatot), megismerkedik az elektronikus adatgyűjtéssel (elektronikus folyóirat, honlapok stb.) is. Megkülönbözteti egymástól az egyszerűbb médiaszövegeket, és felismeri bennük a sajátos módszereket, technikákat és a kifejezési módokat. Felméri a médiaszövegek pozitív és negatív hatásait, tisztában van az elektronikus kommunikáció és az információ-megosztás nyújtotta lehetőségekkel, felismeri a bennük rejlő esetleges veszélyeket. Különböséget tesz a valóságos és a virtuális világ között.</p> <p>2.MNY.2.3.1. Hosszabb, egyszerű beszélt vagy írott nyelvi szöveg megalkotásakor sajátvéleményének, álláspontjának pontos, árnyalt tolmácsolására törekszik. Helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein, közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Álláspontját hitelesen képviseli, ugyanakkor tiszteli a sajátjától eltérő véleményeket; szóbeli közlései során alkalmazkodik a kommunikációs folyamat tényezőihez, céljához, és figyelembe veszi a különböző szövegműfajok, stílusrétegek sajátosságait. Kifejezően olvas szépirodalmi szövegeket, illetve a mindennapi kommunikációban a mondat- és szövegfonetikai eszközök (hangerő, hangmagasság, hangszín, tempó, szünet, hangsúly, hanglejtés) ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Képes hosszabb szövegrészletek, memoriterek szöveghű, értelmesen tagolt és kifejező előadására. Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára. Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.</p>		
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2.MNY.2.3.2. Hosszabb, egyszerű beszélt és írott szöveget alkot az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódot alkalmazva. Véleménycserében, vitában pontosságra, érzékletességre és a lényeg kiemelésére törekszik, megfelelő kitérőket tesz, érdekes részleteket és megfelelő példákat választ. Felismeri a humort az irodalmi művekben, és megfelelő módon alkalmazza azt saját szövegeiben. Pontosan megfogalmazza az irodalmi mű vagy más művészi alkotás keltette hangulatot, élményt, véleményt, álláspontot. Röviden összefoglal hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket.</p> <p>2.MNY.2.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul a hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, hogy a szöveg különböző formai-stilisztikai jellegzetességei mennyire befolyásolják a megértését; felismeri az intertextualitást; a nyelv és irodalom tananyagának feldolgozására szolgáló szövegben megvizsgálja a szerkesztettséget, koherenciát, információtartalmat stb.); érvekkel támasztja alá véleményét; megnevezi információinak forrását.</p> <p>2.MNY.2.3.6. Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére, értékelésére, rendszerezésére és bemutatására; a rendelkezésre álló információk értékelése során kritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitaforumokat, elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiászövegek hatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.</p> <p>2.MNY.3.3.2. Megvitat összetett nyelvi, irodalmi és művelődési témákat; véleményt formál a szépirodalmi szövegek értékeiről, valamint a nem szépirodalmi szövegek rendeltetéséről és értékeiről; magabiztosan alkalmazza az erkölcsi, esztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai fogalmakat.</p> <p>2.MNY.3.3.3. Szakszövegeket, prezentációkat, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak a figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.</p> <p>2.MNY.3.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul az összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, mennyire sikeresen közvetíti a szöveg az információkat, észreveszi, mely adatok hiányoznak; megvizsgálja, a felsorakoztatott érvek megalapozzák-e a szöveg legfőbb állításait; ellenőrzi az információk hitelességét stb.). Véleményének kifejtésében érett érvelő technika érvényesül.</p> <p>2.MNY.3.3.6. Felméri a stilisztikai eljárásokat a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegben; összehasonlítja két (vagy több) összetett szöveg stilisztikai eljárásait. Értelmezi szerepüket az említett típusú szövegek esztétikai és jelentésbeli jellegzetességeinek megvalósításában.</p> <p>2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel megbízható és érvényes információk keresésében. Széleskörűen kihasználja az on-line kommunikáció (vitaforumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid, egyszerű médiászöveget hoz létre.</p>		
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

- 1 A tudásszabványok az **általános középiskolai oktatás befejezéséig** valósulnak meg. Ugyanazon tudásszabvány (vagy valamelyik része) több alkalommal is aktiválódik a tanév során, illetőleg a középfokú oktatás befejezéséig, azonban különböző kimenetek kapcsán. Ez az eljárás biztosítja az egyéni tanulói teljesítmény mind magasabb szintű megvalósulását, a tanulók ismeretei, készségei és képességei viszont ily módon folyamatosan új szemszögből szemlélhetőkké, megszilárdíthatókká, bővíthetőkké és rendszerezhetőkké válnak.
- A Magyar nyelv és irodalom tantárgy és az általa felölelt területek bonyolultsága folytán fontos, hogy a középfokú oktatás mind a négy éve folyamán fokozatosan valamennyi tudásszabvány megvalósítása sorra kerüljön, azaz, hogy egyes tudásszabványok valamely kimenethez konkrétan is kötődnek.

ÚTMUTATÓ A PROGRAM DIDAKTIKAI-METODIKAI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A *Magyar nyelv és irodalom* tanításának és tanulásának hozzá kell járulnia az alkotói és kutatói szellem kialakulásához, amely lehetővé teszi a tanulók tudásának gyarapítását, funkcionális készségeik fejlesztését, mindezt pedig alkalmasítani képesek továbbtanulásuk során, választott hivatásukban és a mindennapi életben. A tantárgy lehetővé teszi, hogy kialakítsák értékrendjüket, amely a nemzeti és a nemzetközi kulturális örökség megőrzéséhez szükséges, hogy felkészüljenek a multikulturális társadalomban való életre, hogy általános és tantárgyközi kompetenciákra tegyenek szert, amelyek relevánsak a közösség életében való aktív részvétel és az élethosszig tartó tanulás szempontjából.

A tanulók tudásának, képességeinek, jártasságának és állásponthoz jutásának minősége és tartóssága sokban függ a tanítási-tanulási folyamatban alkalmazott elvektől, formáktól, módszerektől és eszközöktől.

Ezért a magyar nyelv és irodalom korszerű oktatása feltételezi, hogy a kimeneteket a tanulók fokozott gondolat- és tevékenység-erővel érik el, miközben tisztelik és méltányolják a didaktikai elveket (különösen: a tanulók tudatos tevékenységét, a tudományosságot, megfelelést, fokozatosságot, rendszerességet és nyilvánvalóságot), valamint azoknak az oktatási formáknak, módszereknek, eljárásoknak és eszközöknek az adekvát alkalmazását, amelyeknek az értékét megállapította és megerősítette a magyar nyelv és irodalom tanításának és tanulásának korszerű gyakorlata és módszertana (elsősorban: a munka szervezésének különböző módjai és a feldolgozandó tartalmaknak és a tanulók képességeinek megfelelő kommunikatív, logikai és szakmai (speciális) módszerek alkalmazása). A meghatározott oktatási formák, módszerek, eljárások és eszközök kiválasztása elsősorban attól függ, mely kimeneteket kell megvalósítani, és azoktól a tartalmaktól is, amelyek segítenek az előirányzott kimenetek megvalósításában.

Oktatási módszerek: előadás, magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, vita, szemléltetés, munkáltató módszer,

projekt módszer, tanulási szerződés, kooperatív oktatási módszer, szimuláció, szerepjáték, játék, tanulmányi kirándulás, házi feladat.

Munkaformák: frontális munka, (differenciált) egyéni munka, párban folyó tanulás: páros munka (hasonló szinten levő tanulók oldanak meg közösen valamely feladatot) és tanulópár vagy tutorrendszerű tanulás (különböző szinten levő tanulók közötti tanulmányi kapcsolat), csoportmunka.

A magyar nyelv és irodalom oktatása és tanulása a tantárgy számára speciálisan kialakított tantermekben és kabinetekben folyik, amelyeknek a felszerelése összhangban kell, hogy legyen a gimnáziumi normákkal. Részben más iskolatermekben is tartható óra (iskolai könyvtár-médiatár, olvasóterem, audiovizuális terem stb.), az interneten és iskolán kívül (könyvtár, színház, múzeum, mozi, képtár stb.)

A magyar nyelv és irodalom oktatásában jóváhagyott tankönyvek és kézikönyvek használatosak, továbbá könyvtári-információs és informatikai anyagok, amelyek a tanulók szisztematikus felkészítését szolgálják. Célunk, hogy tanulóink önállóan használják az ismeretszerzés különböző forrásait az oktatásban és azon túl.

A nyelvi ismeretek, irodalmi ismeretek és kommunikációs kultúra területe egységes tantárgyat képez, áthatja és kiegészíti egymást. Emiatt a javasolt óraszám csupán feladatok (a nyelvi ismeretek területé 27, az irodalomé 73, a kommunikációs kultúráé pedig 32). A tanítás-tanulás körültekintő tervezésével, amellyel el kell jutni mindhárom terület előirányzott kimeneteinek megvalósításához, a tanár maga fogja meghatározni az óraszámot, miközben figyelemmel kíséri a tanulók eredményeit.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

A negyedik nyelvtani és kommunikációs anyag a nyelvi, nyelvtörténeti ismeretek, a mai nyelvhasználat kutatása visszavezet bennünket alapvető kérdéseinkhez, nyelv és társadalom, a kultúra, az identitás, a hagyomány, a tolerancia, a humanitás, a szabadság elévülhetetlen értékeihez. A diákok a tananyag ismételése, bővítése során az együttműködés, a kreativitás jegyében elmélyülhetnek a kutatómunkában, tájékozódhatnak a szakirodalomban.

A világirodalmi és magyar irodalmi kontúrok mellett a vajdasági irodalom tanulmányozása, a regionális identitástudat jegyeinek a föltérképezése természetes igényként hozza magával az irodalmi, néprajzi, képzőművészeti anyag iránti érdeklődés felkeltését és kielégítést. Gondot fordítunk az önkifejezés minden nyelvi, irodalmi formájára, a szép magyar beszéd fejlesztésére, az új beszédmódok természetének a megismerésére, elhelyezésére a nyelvtörténeti kontextusban.

TERÜLET: NYELVI ISMERETEK

Általános nyelvi ismeretek (5 óra)

(A korábban tanultak ismételése és kiegészítése)

A jel tudománya. Az írásbeli és szóbeli kommunikáció történetének állomásai: A beszéd és írás megváltozott szerepe, formája: az írott-beszélt nyelv, nyelvváltozatok és írásváltozatok. Nyelv és ember. Nyelvi és társadalmi identitás, nyelvi, etnikai, földrajzi hovatartozás. Nyelvhasználat és nyelvi eszmény. Normatív nyelvváltozat, nyelvjárások. A nyelv művelés megváltozott szerepe, lehetősége és fórumai. Nyelvi babonák és tabuk.

Retorika és kommunikáció (9 óra)

Kommunikáció a változó korokban. Digilektus és internetkommunikáció. Nyelvi illetlen. Netikett.

A diskurzus elemzése és követelményei: Társalgási maximák: mennyiség, minőség, relevancia (világosság), mód (szabotosság).

Társalgási manőverek: *Nyitás* (Bocsánat, hogy zavarom...), *ellenőrzések* – *beszéd közben* (Tud követni? Úgy érte, hogy...), *témaváltás* (Hogy el ne felejtsem...), a *téma befejezése* (Elgondolkodtató, nem?), *befejezés* (Jót beszélgettünk.)

Retorikai eszközök: *Ismétléstípusok:* előismétlés (anafóra), végismétlés (epifóra), kezdő-záró ismétlés, haladó ismétlés. Logosz-pátosz-ethosz, vagyis az értelmi, érzelmi/gyönyörködtető, erkölcsi természetű beszélői szándékok működtetése a szónoklatban.

A modern nyelvészet irányai (5 óra)

A nyelvészet és határtudományai: a szemiotika, pszicholingvisztika, szociolingvisztika alapfogalmai, nyelvészeti kutatásokat/irodalmi értelmezést segítő vonatkozásai. Az antropológiai nyelvészet hozadéka.

Pszicholingvisztika. Lélek és beszéd: A nyelvhasználat pszichológiai meghatározói. A gyermeknyelv. Beszéd és beszédészlelés, artikulációs nehézségek, beszédhibák, nyelvi diszfunkció (diszgráfia, diszlexia).

Szociolingvisztika. Ember és társadalom kapcsolata. A nyelvhasználat szociológiai meghatározói. Dialektus és szociolektus. A nyelvi változás okai, folyamata. Egyéni és társadalmi nyelv. Generációs és osztálykülönbségek. Nyelvváltozatok, kontaktusváltozatok. Szándékolt és öntudatlan regionalizmusok mint identitásjelző tényezők.

A magyar nyelv története napjainkig (5 óra)

(Az előző években tanult nyelvtörténeti anyag összefoglalása és kiteljesítése)

Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, areális kapcsolatai (a latin nyelv hatásától az angol nyelvi befolyásig). A magyar nyelv történeti korszakai. A nyelvújítási mozgalom. Nyelvemlékek: szórványemlékek, szövegemlékek kódexek, bibliafordítások. Az európai nyelvcsaládok.

A mai magyar nyelv. Egységesülés és szétfejlődés a magyar nyelvben. A határon túli magyarok nyelvhasználat. A regionális köznyelv. Az anyanyelv megtartásának esélyei. Kétnyelvűség és nyelvcsere. Nyelv és emberi jogok. A nyelvi tervezés. Nyelvpolitika.

Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom (3 óra)

Változó nyelv – újrafordított irodalmi alkotások. A szövegköziség tettenérése mai szövegekben: nyelvi-szemantikai szempontok. Az intertextualitás típusai: a szó szerinti idézés, az átlényegülés, a montázs. Nyelvi játék, játék a nyelvvel, a nyelv föltérkelődött szerepe.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A mai anyanyelvtanítás a nyelvi és irodalmi ismeretek egységére törekszik. *A nyelvi ismeretek tanításakor ennek a jegyében szervezzük meg a munkát, és választjuk ki a projektumi feladatokat, ami a kommunikációs kultúra feladatainak a megvalósítása során meg is hozhatja a gyümölcsét, teret enged a diákok önálló kutatási kedvének, önkifejezési szándékának.*

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

Viták a nyelvrokonságról.

Nyelvemlékeink sorsa (pl. Ómagyar Mária-síralom, Jókai-kódex).

Neológiai kurjantások – A nyelvújítás szóalkotásmódjai.

Reklámok és mémek jelrendszere.

A digilektus jellemzői, beszélt nyelvi vonatkozásai.

A diákszleng új forrásai.

Az antiközmondások tanulságai.

Jelbeszéd az életünk.

A jelnyelvek.

(A felajánlott tervek közül a tanár egyet választ.)

Hasznosan forgatható szakirodalom

A mai nyelvhasználat, nyelvi illetlen, nyelvváltozatok, a nyelvhasználat és nyelv művelés kapcsolata témához Nádasdy Ádám *Modern Talking* című nyelvi kérdéseket feszegető internetes rovatának írásai. *Hárompercesek a nyelvről, Hajnali hárompercesek a nyelvről.* Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk.* A vajdasági magyar nyelvhasználat rétegei, mintái, állományi, változási jellemzői. Vukov Raffai Éva: *Az örökíró, a hémijszka, és ami körülöttük van.* Az e-nyelv.hu internetes tanácsadó. A Magyar Szó Üveggolyó mellékletének *Piros ceruza* című rovata. A digilektus tanításához, tanulmányozásához: Veszelszki Ágnes (interneten elérhető) írásai: *A digilektus beszélt nyelvi jellemzői, Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógípek, Digilektus és Netszótár.* Nyelvtörténeti ismereteink kibővítéséhez: Ruffy Péter: *Bujdosó nyelvemlékeink.* A tihanyi alapítólevéltől a Bori noteszig. Szily Kálmán: *A magyar nyelvújítás szótárának internetes kiadása.* Modern nyelvészeti ismereteink oktatásához: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: *Jelbeszéd az életünk.* Gósy Mária: *Pszicholingvisztika.* Általános nyelvészeti összefoglaló: David Crystal: *A nyelv enciklopédiája.* Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv.* Digitális Tankönyvtár.

Összesen: 27 óra

TERÜLET: IRODALMI ISMERETEK

A gimnázium negyedik osztályos tanterve hat irodalmi témakört tartalmaz, amely összhangban áll az előírt kimenetekkel és tudásszab-

ványokkal, ugyanakkor befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítást irányoz elő.

Portrék a magyar irodalomból

- József Attila: Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben: pl. *Tiszta szívvel*, *klárisok*, *Kései sirató*, *Reménytelenül*, *Nem én kiáltok*, *Thomas Mann üdvözlése*, *A Dunánál*, *Elégia*, *Óda*, *Eszmélet*, *Karóval jöttél*, *Talán eltűnök hirtelen...*, *Szabad-ötletek jegyzéke* (részletek), *Curriculum vitae*. József Attila-paródiák és intertextuális mozgások (*Születésnapomra* és átirásai. Petri György: *A delphoi jós hamis-csődöt jelent*). A mai befogadás szempontjai. Világirodalmi horizontok József Attila vonatkozásában. Kapcsolata az avantgárdal. József Attila-kultusz (íróportrék és fotók).

- Radnóti Miklós művei: pl. *Nem tudhatom*, *Tétova óda*, *Bájoló*, *Hetedik ecloga*, *Erőltetett menet*. Razglednicák. Az ekloga mint műfaj: az *Első ecloga*. Részletek az *Ikrek havából*. Részletek Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni naplóiból. Radnóti Miklós fordításai.

- Weöres Sándor: pl. *A teljesség felé* (részletek), *A vers születése* (részlet), *A magyar etüdök* (részlet), *Rongvszönyeg* (részlet), *Valse Triste*. *Psyché* és filmes adaptációi. Groteszk: *Majomország*. A *Bóbita* kötet kiemelése. Megzenésített versek.

- Pilinszky János: pl. *Harbach 1944*, *Ravensbrücki passió*, *Négy-soros*, *Ne félj*, *Apokrif*. Az utolsó korszak rövid versei: Kráter. *Beszélgések Sheryl Suttonnal*. Mátyás Iván: Pilinszky. Kányádi Sándor: Elmaradt találkozás Pilinszky Jánossal. Tolnai Ottó: Pilinszky kiskanala. Filmes és színházi kapcsolatok.

- Ottlik Géza: *Próza* (részlet). *Iskola a határon*. Az *Iskola a határon* világirodalmi távlatai. Esterházy Péter: *Zakóink legtitkosabb szerkezete*. Musil és Ottlik.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Anyakép, az anya hiánya, szülőkomplexus az irodalomban
- A szerelem különböző formái az irodalomban
- (Katona)iskola-narratívák
- Iskolai élet filmen és irodalomban (hatalmi harcok és viszonyok)

- József Attila költészete és a pszichoanalízis

- Zeneiség és költészet

Világirodalom a 20. és 21. században

- Franz Kafka: *Átváltozás*, *A per* (részlet, kiemelni: *A törvény kapujában*)

- Albert Camus: *Közöny* (*Az idegen*). *Sziszüphosz mítosza*.

- Az egzisztencializmus hatása az irodalomra.

- Gabriel Garcia Marquez: *Száz év magány* (részlet).

- George Orwell: *1984*.

- Hermann Hesse: *Demian*.

- Bohumil Hrabal: *Szigorúan ellenőrzött vonatok* (részlet), *Sörgyári capriccio* (részlet).

- Mihail Bulgakov: *Mester és Margarita* (részlet).

- Danilo Kiš: *A holtak enciklopédiája* (egy választható szöveg).

- Borges: *A tükör és a maszk*, *Homokkönyv*.

- A beatirodalom – ellenkultúra: pl. Jack Kerouac: *Az úton* (részlet), Ginsberg: *Üvöltés*, Hobo zenei földolgozásai, Déry Tibor: *Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (részlet).

- Egy tanulmány feldolgozása, bevezetés a szakszövegek olvasásába: pl. Mészöly Miklós Camus-esszéje, *A világosság romantikája*, Esterházy Péter: *A mi a bánat*, Hózsá Éva: *Trauma és irodalom – A tékozlás tünetei?* (*A mai vajdasági magyar próza és a perem-trauma kultúrája*), Albert Camus: *Remény és abszurdum Franz Kafka életművében*, egy tanulmány a József Attila- szakirodalomból.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Zene és irodalom érintkezése. A szubkultúra fogalma. A performansz.

- Elbeszélés, játék és szimuláció a digitális médiában. A kézírattól a hipertextig. Linearitás és nemlinearitás. Transztextualitás és kibertextualitás.

- Internetes műfajok, közösségi oldalak, virtuális polc.

- A peremkultúra és emigránslet.

- 1956 a művészetekben.

- Az önéletrajz újabb tudományos megközelítései.

- A posztkolonializmus.

- Totalitárius rendszerek és disztópiák.

- A dalszöveg mint irodalom, az irodalom mint dalszöveg.

- A kortárs sikerkönyv: irodalom, film, sorozat.

Dráma és színház

Bertolt Brecht epikus színháza. *Kurázi mama és gyermekei*. A brechti song (*Koldusopera*).

Az amerikai dráma útjai. Arthur Miller: Az ügynök halála.

A groteszk és az abszurd dráma: Örkény István: *Tóték*. Samuel Beckett: *Godot-ra várva*.

Térey János: *Asztalizene* – a kortárs „társalgási dráma”.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Vándormotívumok a drámában

- Parabola a színházban

- Az idegenség problémája a drámában

- A performansz

- A posztdramatikus dráma

- Híres magyar színművészek és rendezők

- Tasnádi István színháza

Látásmódok – egyén – közösség

- Szabó Lőrinc: Tájékoztató a versciklusokról. pl. *A huszonhatodik év*, *Tücsökzene*; *Az Egy álmai*, *Különbéke*, *Semmiért egészen*.

- Déry Tibor regényvilága és novellái (informatív jelleggel): pl. *Két asszony* (részlet), *Niki* (részlet), *Szerelem*.

- Németh László esszéi és drámái: *Szörnyetegtől a szentig* – mitológiai vonatkozások. *A minőség forradalma*. *Tanú*.

- Illyés Gyula legalább két verse és prózája: pl. *Puszták népe* (részlet), *Egy mondat a zsarnokságról*, *Petőfi Sándor*, *Beatrice apródjai*, *Kháron lakiján*. Illyés Gyula hazafogalmának problematizálása. *Haza*, *a magasban*.

- Mészöly Miklós és a térpoétika: *Negyvenhat videóclip*, *Magasiskola* (részlet) – a sólyom motívuma és a filmes adaptációk. *Jelentés öt egérről*.

- Mátyás Iván novellisztikája: pl. *Vízizene*. *Egy öreg boltos*. *A légyvadász*. „A Mátyás”-megközelítés.

Posztmodern és kortárs irodalom

- A posztmodern. Elméleti bevezető. Az eredetiség kérdése, intertextualitás, fragmentáltság, műfajkeveredés, digitalizálódás, stb. A medialisztika elméleti pozíciói. Interdiszciplináris távlatnyitás.

- Tandori Dezső műfajai. A koan, haiku és a szonett. „A szó alibi”. „Képversei”. A hypertextualitás problémája Tandori kapcsán. Versei: pl. (1938 – .) *Halottas urna két füle E. E. Cummings magángyűjteményéből*, „*Albert Camus: Közöny*”, *Kafka – alig, A betlehemi istállóból egy kis jószág kinéz*. A veréb és a játékmackó – Tandori magánmitológiájának szereplői. A Tandori versek képzőművészeti utalásai.

- Esterházy Péter. *Bevezetés a szépirodalomba* (részletek), a kötetkompozíció problémaköre. A posztmodern családrégény: *Harmonia caelestis* (részletek). Csáth és Kosztolányi Esterházy opusában. Két esszé *A szabadság nehéz mánora* című kötetből.

- Nádas Péter: *Évkönyv* (részletek) A testpoétika és az önonozóság kérdésköre a Nádas-életműben. Nádas Péter és a fényképészet.

- Kertész Imre. *A Sorstalanság* mint önéletrajzi regény. A holokausztirodalom problémaköre. Camus és Kertész. *Gályanapló* (részletek).

- Szemelvények a kortárs magyar és határon túli irodalomból: Bodor Ádám: *Sinistra körzet* (részlet), Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz* (részletek), Darvasi László: *Virágzabálók* (részlet), Krasznahorkai László: *Sátántangó* (részlet), Tóth Krisztina: *Pixel* (részletek), Tolnai Ottó: pl. *Árvacsáth* (részletek), *Kodály*, egy áruházi novella, Domonkos István: *Kormányeltörésben*, Sziveri János: *Bábel*, Gion Nándor: *Nem baleset lesz*, Fenyvesi Ottó: *Maximum Rock & Roll*.

- Egy szemelvény a magyar irodalom legújabb műveiből (pl. Például: Háy János: *A Gézagyerek*, Krusovszky Dénes: *A fiúk országa* (részlet), Szabó T. Anna versei és novellái).

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Esterházy-szótár

- Fociirodalom

- Duna-szövegek az irodalomban

- Fényképészet és irodalom

- A Symposion-nemzedék
- A farmernadrágos próza
- zEtna – Magazin a Vulkán alatt
- Fesztivalizáció, vajdasági vonatkozások

Az irodalom határterületei

- A magasművészet és a tömegkultúra viszonyának mai problémája. A szórakoztató irodalom hatása és vonzereje. Könyvsikerek, divatjelenségek. Elektronikus műfajok. A képregény.

Összesen: 84 óra

Házi olvasmányok:

Ottlik Géza: *Iskola a határon*

Kertész Imre: *Sorstalanság*

Kafka: *Átváltozás*

Camus: *Közöny (Az idegen)*

Samuel Beckett: *Godot-ra várva*

Ajánlott olvasmányok:

Végl László: *Egy makró emlékirata*

Gion Nándor: *Latroknak is játszott*

Kontra Ferenc: *Farkasok órája* (részlet)

Lovas Ildikó: *Kijárat az Adriára* (részlet)

Nádas Péter: *Egy családrégény vége*

Örkény István: *Egyperces novellák*

Brecht: *Kurácsi mama és gyermekei*

Salinger: *Zabhegyező (Rozsban a fogó)*

Gabriel Garcia Marquez: *Száz év magány*

Mészöly Miklós: *Az atléta halála* vagy más regény

Szabó Magda: *Az ajtó*

Ernest Hemingway egy regénye/novellái: *Akiért a harang szól/A*

Kilimandzsáró hava/Indián tábor

Egy aktuális vajdasági kötet

Memoriter: 1-1 szabadon választott vers József Attilától, Radnóti

Miklóstól, Weöres Sándortól

Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek:

abszurd (kibővítés, újraértelmezés), antropomorfizál, artikuláció, beatirodalom, bestseller, dekonstrukció, differenciáltság, diskurzus, diszkontinuitás, eklektikus, esztétikum (kibővítés, újraértelmezés), folytonosság, fonikus költészet, groteszk (kibővítés, újraértelmezés), improvizáció, interpretáció (kibővítés, újraértelmezés), irodalmi posztmodernség, irodalmiság, ironia (kibővítés, újraértelmezés), játékoság, képmás, konstrukció, kontextus, kontrapunkt, korszak és irányzat (kibővítés, újraértelmezés), kreatúra, kultúra (kibővítés, problematizálás), kulturális heterogenitás, látomás, lektűr, médium, megszemélyesítés (kibővítés, problematizálás), metafora (kibővítés, újraértelmezés, problematizálás), minimalizmus, modernség (kibővítés, problematizálás), műfaji dinamizmus, neoavantgárd, orfikusság, parabola, paradigma, pastiche, popkultúra, posztmodern, primitivizmus, provincializmus, redukció, referencia, sematizmus, spontaneitás, stílus (kibővítés, újraértelmezés), szellemtörténet, szenzibilitás, szimbólum (kibővítés, problematizálás), szimultán vers, szinopszis, tabu, tipológia, trópus, új megértésformák, uniformizálás, urbánus, utánczás (kibővítés, problematizálás) stb.

A már tanult fogalmak ismétlése, újradefiniálása.

A tanterv kísérletet tesz az irodalomtörténiség dominanciájának megszüntetésére, az egyenes vonalú, irodalomtörténetre alapozott szerkezetből kitörési, kapcsolódási pontokat (linkeket) kínál más korok szerzői, művei, témái stb. felé.

A közös olvasmányok olvasására és a javasolt projektmunkák kidolgozására több időt kapnak a tanulók. Ezt a tanmenet készítésekor is figyelembe kell vennie a magyartanárnak, mert csak ily módon válhat hatékonyra az olvasás, így nevelünk tudatos olvasókat.

Bővül a tanulók általános iskolában elsajátított irodalomelméleti fogalomtára, és új fogalmakat vezetnek be. Az új poétikai szótár hozzájárul a középiskolások elmélyültebb szövegértéséhez.

A tantervi javaslat szerint az általános gimnázium társadalmi-nyelvi irányzatán az előirányzott 165 órából a tanárok 84 órát az irodalmi tartalmak feldolgozására, megerősítésére és rendszerezésére fordítanak. Némely irodalmi mű feldolgozása egy órát kíván, némely kettőt vagy hármat, ezért a tanár irányozza elő és tervezi meg a munka dinamikáját, beleértve a megértés különböző szintjeit, valamint az

irodalmi tartalmak összekapcsolását a nyelvi tartalmakkal. Javasoljuk a különböző történelmi, kulturális és műfaji keretektől származó szövegek összehasonlító módon való interpretációját. A pedagógusnak külön figyelmet kellene szentelnie arra, hogy rámutasson a sokszínűsége, amely a nemzeti és a világirodalom kanonikus műveinek összefüggéseit és szövegközi kapcsolatait jellemzi (kortárs regény, drámai szöveg, film, rajzfilm, képregény, színházi előadás, történelmi-művelődési tartalmak a televízióban és a világhálón stb.)

Fontos, hogy a tanár ismertesse a tanulókkal a tantárgy tervét, a tanítási egységeket és a munkamódszert. Felhívja a diákok figyelmét annak fontosságára, hogy tervszerűen és idejében felkészüljenek az irodalmi művek feldolgozására (az irodalmi mű olvasása és értelmezése, tankönyvek, elsődleges és másodlagos források használata az irodalmi művek interpretációjához).

Az irodalmi művek értelmezése során az élményközpontú irodalomtanítás megvalósítása a tanár célja, a motiváltságot kreatív előkészítő feladatokkal éri el. A pedagógus a javasolt projekttevékenységek során önálló kutatómunkára serkenti tanulóit.

A feldolgozás szintjei. Egy irodalmi mű értelmezése differenciáltan, különböző szinteken való feldolgozás révén valósítható meg (ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás).

Tevékenységek a tanórán. Az irodalmi jelenségeket és fogalmakat a tervezett irodalmi művek kapcsán dolgozzuk fel. A közvetlen munkában a megfelelő felvilágosító, logikai és egyéb sajátos módszereket alkalmazzuk. A módszer kiválasztása, valamint az elméleti és gyakorlati eljárások egységének érvényesítése kulcsfontosságú az irodalomtanítás sikeressége szempontjából; az irodalomelméleti vonatkozásokat konkrét művészi alkotások segítségével közelítjük meg.

Az olvasói/olvasási kompetenciák fejlesztése. A tanulókat felkészítik az olvasás minden formájának és módjának aktív alkalmazására (élményszerző, felfedező, kifejező és interpretatív, felolvasás, jegyzetelés, néma olvasás), de elsősorban a figyelmes, élvezetes és értő olvasásra, a kritikus szemléletmódra.

Az irodalmi mű értelmezéséhez kapcsolódó alkotótevékenység. Az olvasás mint elsőrangú alkotótevékenység érvényesül a tanítási-tanulási folyamatban, ám a tanárnak az olvasáshoz kapcsolódó egyéb alkotótevékenységre is fókuszálnia kell. Általa bővül a tanulók érdeklődése az irodalom, az irodalmi művek és szerzők iránt, elmélyül és kiegészül az olvasói érdeklődés, és tovább tökéletesednek az olvasói kompetenciák. Az alkotótevékenység lehet szóbeli produkció (beszédgyakorlatok, viták, beszélgetések, monológok, versmondás és szónoklat), írásbeli produkció (esszé, fogalmazás, házi feladat írása, kreatív feladatlapok) és kombinált produkció (referátum, prezentáció, gondolatterképek).

A kötelezően feldolgozandó anyagot **választható anyagként projekt témák** (portfólió) egészítik ki. Ezek közül a tanár és a tanulók érdeklődésüknek megfelelően választanak ki négyet (félévenként 2-2 téma kidolgozása). A projekt témák összekapcsolják az irodalmi törzanyagot a kortárs irodalommal, más művészeti ágakkal, tudományterületekkel – interdiszciplináris és intermediális távlatokat nyitnak.

Értékelés – a tanulók előmenetelének értékelése folyamatos és rendszeres. Értékelni kell a tanuló tevékenységét az előkészítő szakaszban és az órán végzett munka során, részvételét a műértelmezésben, azt, hogy milyen gyakran jelentkezik, a felelet minőségét, álláspontjának eredetiségét és érvelését. Elismerést érdemelnek a másként gondolkodó és eltérő nézőpontokat képviselő tanulók. Értékelni kell a munkához való hozzáállást, a diákok egyéni képességét, valamint hogy elméleti ismereteiket a konkrét munkakörülmények között hogyan alkalmazzák. Az értékelés felöleli az írásbeli kifejezőmódot is (házi feladatok konkrét irodalmi művek kapcsán; évente legfeljebb hat házi feladat, projektek és portfólió). Értékelés céljából tervezhetünk tudásfelmérőket és témazáró ellenőrzéseket is.

A tanulók négy írásbeli dolgozatot írnak a tanév folyamán.

TERÜLET: KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA

Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség

A helyesírás ismeretének előnyei. A helyesírás szerepe a jelentés kialakításában. A feledésbe merülő helyesírási, nyelvhelyességi szabályaink tudatosítása: az elválasztás, az -e kérdőszócska használata, a

minettel alkotott szerkezetek egyeztetése. A legújabb változások a helyesírási szabályzatban.

Könyv-, könyvtár- és internetismeret

Bibliográfia, szakirodalom-, forrásjegyzék készítése. Hivatkozásmódok elsajátítása és alkalmazása.

Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás

Beszélgetés, vita az identitástudat/regionális identitás meghatározó jegyeiről: irodalom, zene, történelem, szülőföld, család, családi hagyomány, magyarság – európaiság – kisebbségi lét, nyelvi, kulturális, kulináris, mentalitásbeli idegenségtapasztalat. Vitaindítóul szolgálhat: Csík Mónika: *Vonat, kávé, miegymás*, Tóbiás Krisztián: *vasjani*, Terék Anna: *külfÖLD*, Fehér Ferenc: *Éjjel a vágóhíd-soron*, Péterfy Gergely: *Kitömött barbár* (a 7. fejezet vége: Kazinczy apjával a Grabenen), Ady, Kassák, Illyés Gyula Párizs-élménye.

Disputa az anyanyelv megtartásának esélyeiről, a nyelvbe oltott identitás témájáról. Motiváló kérdésfelvetések: *Pampuska vagy fánk? Rica vagy szotyí? Burekot vagy bureket?* Inspiráló irodalmi alkotások: pl. Füst Milán: *A magyarokhoz*, Fehér Ferenc: *Nyelv és varázs*, Faludy György: *Óda a magyar nyelvhez*, Kányádi Sándor: *Noé bárkája felé*, Jobbágy Károly: *Fuldokló anyanyelvem*, Petőcz András: WWW.OSZ-SZIAN.ÉNEK.HU. Vita a magyar származású, idegen nyelven író alkotók besorolásáról, a műveikben megnyilatkozó identitásélményről: pl. Melinda Nadj Abonji: *Galambok röppennek föl*.

A készségfejlesztés komplexmegvalósulása, intermedialis, interdiszciplináris vonatkozások beépítése. Az anyanyelv megtartásának esélyeiről szervezett vitát glossza, esszé, kísértekezés megírása követheti. Az identitást tematizáló modul jegyében irodalmi alkotások, kiállítás, iskolaiújság, irodalmi műsor, poszter, videófilm készülhet, kirándulás is megvalósulhat. Különös gondot fordítunk a vajdasági szerzők alkotásából készült irodalmi összeállítások igényességére, a tiszta beszédre, a mondatfonetikai eszközök helyes alkalmazására.

Jeles szónoki beszédek értelmezése, az ünnepi beszéd jegyeinek fölismerése, majd alkalmazása: párhuzamos szerkesztés, ismétléstípusok, tételmondat bizonyításának sajátos eszközei: pl. negatív festés – pozitív végkicsengés. Irányadó példa lehet: Esterházy Péter: *Más így*. (Búcsúbeszéd Weöres Sándor temetésén). A beszédek előadása és megvitatása összekapcsolja a szövegértési, szövegalkotási és szövegmondási tevékenységet.

Disputa a csavargás természetéről, az országútnak mint labirintusrendszernek a szimbolikájáról, a szabadság és rend viszonyáról, az önmegvalósítás és önpusztítás határaitól, a témát taglaló irodalmi alkotásokról, a tematikát intermedialis, interdiszciplináris keretbe helyező filmekről, zenei alkotásokról. (Megvitatásra kerülhet a beat- és hippinmezdek eszmerendszere: pl. Hobo dalai, a Hair musical, Allen Ginsberg: *Üvöltés*, Jack Kerouac: *Az úton*, Déry Tibor: *Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (a regény és a belőle készült musical, a kultikussá vált dalok). A vitát alkotómunka követi: vallomások a saját fesztivál- vagy labirintusélményeinkről.

Szövegalkotás

A nyelvi ismeretekhez, nyelvtörténethez tartozó modulokhoz beszámoló, előadások, esszék, kísértekezések, a tanulók közös projektumai készülhetnek el. A diákok a *couleur locale* jegyében vallomások, esszéket írhatnak a kedvenc zugukról, terükről, kedvenc irodalmi alkotásaikról. Párhuzamos történetek/álomképek írása egy-egy megélt élményhez különböző szempontok, generációs látásmódok/felfogásbeli különbségek ütköztetésével (mintegy az *Iskola a határon* kétszólamú beszédmódját követve).

Esszéírás, kreatív írásgyakorlatok. Esszéírás inspiráló szövegrészletek, képek, filmrészletek hatására, megkezdett szövegek folytatása, különböző bekezdéstípusok alkalmazása. Szövegértési feladatok kiegészítése vagy előkészítése kétszólamú szövegek írása révén – pármunkában. A külön-külön írt szövegek ütköztetése, összefésülése.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A szövegalkotásnál hozadékkal jár a szakirodalmi anyag felhasználása: Samu Agnes: *Kreatív írás*. Az ötlettől a kész írásműig. A fogalmazás tanítása másképp, Umberto Eco: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* Bíró Yvette: Marie-Genevieve Ripeau: *Egy akt felöltöztetése*. Petres Csizmadia Gabriella interneten is föllehető dolgozata: *Élményszerű szövegértés, szövegértelmezés és szövegalkotás*.

Projektumi munka. A tanár ismerve tanuló képességeit és érdeklődési körét maga dönt a munkaformákról, projektumokról. A nyelvi ismereteknél a tanár felébreszti az érdeklődést a dialektus, szociolektus, digilektus kérdésköre iránt (névadási, köszönési szokások, kontaktusváltozatok, az internet, a blogok hatása, vélemény- és ízlésformáló ereje), vitát gerjeszt az alustilizált, ironikus, értékszeptikus magas irodalom és az internet által terjesztett giccs összefüggéseiről. Ennek nyomán szociolingvisztikai alapvetésű tudományos munka indulhat be. *Eredményként gyűjtemények, esszék, értekezések szülehetnek meg. (A munkák készítésekor fölhasználható a nyelvi ismereteknél feltüntetett szakirodalom is.)*

Az identitástematika nyomán a munka felöllelheti a családfakutatást, népköltészeti alkotások gyűjtését (szólások, közmondások, anekdoták), néprajzi értékeink (ünnepek, az ünnep díszletei, viselet, népi vallásosság, népi építézet), kultikus emlékeink (középkori építészeti alkotások, szecessziós építészeti) megismerését, bemutatását, a hagyományban, közösségi kultúrában betöltött szerepének méltatását. A fesztiválok, táborok mint közösségformáló társadalmi események, (kör)interjú készítése egy-egy rendezvény kapcsán.

Az intertextualitás nyelvemlékeinkhez kötődő nyelvi megnyilvánulási formái: Ajánlott szövegek: Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd*, Márai Sándor: *Halotti beszéd*, Weöres Sándor: *Mária siralma*, Utassy József: *Választ világomtól*, Tóth Krisztina: *Vogymuk, A világ minden országa stb.*

Fordításelemzéshez ajánlott az újrafordított művek részleteinek elemzése, nyelvi-stilisztikai-nyelvvaltozatbeli szempontok figyelembevételével: William Shakespeare: *Hamlet, Romeo és Júlia*, Albert Camus: *A közöny/ Az idegen*, William Golding: *A Legyek Ura*, J. D. Salinger: *Zabhegyező/Rozsban a fogó*. Természetesen vita is fűződhet hozzá, szükséges-e az új fordítás, a művek rövidítése, mit nyújt a művek újírása/átvezetése” (pl. Zalán Tibor: *Bánk bán*) stb.

Összesen: 32 óra

A gimnáziumi anyanyelvi oktatásban egyaránt fontos az írott szövegek alkotásához és befogadásához szükséges készségek és a szóbeli anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlesztése. A kommunikációs kultúra fejlesztése különféle módszerekkel és technikákkal folyamatosan jelen vagy a magyarórán.

A gimnázium negyedik osztálya számára készült program az *Kommunikációs kultúra* területén úgy szerveződik, hogy négy jártasság megszerzését feltételezi. Produktív jártasságok: az írás és beszéd, a befogadói jártasságok: a meghallgatás és az olvasás. Az írásbeli dolgozat írásának előkészületei: az írásbeli dolgozat írása és javítása összesen 16 órát igényel, négyet-négyet minden írásbelire.

Az írásbeli dolgozatok előkészületei folyamatos tevékenységet jelentenek és nem korlátozódnak csupán egy órára (az írásbeli fogalmazás előtt).

Az értő olvasás jártasságához tartozik az irodalmi és más típusú szövegek olvasása, miközben a tanuló felismeri az explicite és implicit adott információkat ezekben a szövegekben és felfedezi az ok-okozati összefüggéseket a tartalmi elemek között.

Az eredményközpontú fogalmazástani tanítást ötvözzük a folyamatközpontú megközelítéssel, amelyben a hangsúly a fogalmazás végső produktumáról az írás folyamatára helyeződik át (a tanulók megtervezhetik, javíthatják, újírhatják írásukat). A fogalmazáscím megadása helyett/mellett közöljük a tanulókkal a szöveg célját, a címzettet és a kommunikációs helyzetet is! Alkalmazzuk a kreatív írást mint a különféle műfajokban való alkotás szabályait bemutató, az irodalmi alkotást előkészítő folyamatot! A kreatív írás erősíti az önbizalmat, fejleszti a problémamegoldó készséget, lehetőséget ad a szövegalkotás játékos keretek közé helyezésére, retorikai, stilisztikai problémák megvitatására, új kommunikációs felületek (blog, honlap, internetes médiumok) kipróbálására.

A szöveg- vagy szövegrészekalkotás gyakorlására kiválasztott anyagot a szövegműfajok sokszínűsége jellemezze, az anyanyelvi órákon elbeszélő, magyarázó (tudományos okfejtések, érvelések, definíciók, kommentárok) és dokumentum típusú (grafikonok, menetredek, táblázatok, térképek, ábrák, használati utasítások, kérdőívek, nyomtatványok, szabályzatok stb.) szövegeken végezzenek a tanulók különféle műveleteket (elemzés, átalakítás, kiegészítés)! Kaphatnak helyet az

anyanyelvi órán a fiatalok szubkultúráját erősen meghatározó populáris narratívák, a populáris kultúra elemei is!

A kulcskompetenciákat, a tanulói aktivitást jelentős mértékben elősegítő módszerekkel fejleszthetjük. A mindennapi életben használható kommunikációs kompetenciák megszerzését, a produktív anyanyelvi tudást a tanulók életközeli szituációkba helyezése, gyakorlatközeli feladatok megoldása segíti. Az önálló tanulás képességét könyvtárháznál ismeretekkel, nyomtatott és virtuális szótárak, kézikönyvek használatának megtanításával fejleszthetjük. A tanulók szerteágazó, sokirányú fejlesztésében a múzeumpedagógiai foglalkozások is segíthetnek. A múzeumlátogatás során (az iskolán kívül) valós szituációkba kerülnek a diákok, a tanár kiegészítheti, színesebbé teheti a tananyagot, lehetőség adódik egy téma sokoldalú, komplex feldolgozására, konkrét nevelési, oktatási és képzési célok megvalósítására.

A nyelv és a kommunikációs kultúra tanítása-tanulása az irodalomtanítással való tantárgyi egységben történik.

A nyelvi tartalmak feldolgozásakor javasolt:

- felismerni a nyelvi jelenségeket a megfelelő példákban, a tanulók nyelvérzékére való támaszkodás mellett;
- a helyesírási szabályok alkalmazása;
- gyakorlás;
- táblázatok használata;
- rajzok, sémák, grafikonok kidolgozása és olvasása;
- a tanulók szoktatása és biztatása, hogy használják a nyelvi kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat és kifejezések szótárait.

III. A TANÍTÁS ÉS TANULÁS FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A standard, szummatív (összegző-lezáró) értékelés (általában a

tanulási folyamatok vagy annak egy-egy szakaszának lezárásakor kerül alkalmazásra, standardizált mérőeszközökkel – írásbeli és szóbeli tudásfelmérő, esszé, tesztek – végzik, és kampányszerű és osztályzato-orientált tanulást eredményez a tanulóknál) mellett, amely még mindig dominál oktatási rendszerünkben, az oktatáshoz való korszerű hozzáál-lás megköveteli más értékelési módok, például a formatív (alakító-se-gítő) értékelés bevezetését is – a tanulási folyamatra vonatkozóan ad átfogó minősítést a tanulók teljesítményéről, kompetenciái fejlődéséről. Az ilyen jellegű értékelés információt nyújt a tanárnak és a tanu-lónak is egyaránt arról, milyen kompetenciákat fejlesztett ki, melye-ket kevésbé, és a tanítás során használt módszerek hatékonyságáról is visszajelzéseket kap a tanár. A formatív értékelés folyamán a tanár különféle technikák alkalmazásával (portfóliók, feljegyzések, tanulói naplók, visszajelzések, megbeszélések, kérdések, rávezetés, tanulói önértékelés, társak értékelése, csoportmegbeszélés, követelmény min-ták, példatárak alkalmazása, diagnosztikus teszt stb.) adatokat gyűjt a tanuló teljesítményéről. A formatív értékelés eredményét a tanítási cik-lus végén szummatív módon – osztályzattal is ki kell mutatni. Az ilyen osztályzatnak akkor van értelme, ha magában foglalja a tanuló minden teljesítményét, ha a tanuló rendszeres figyelemmel kísérése alapján, ki-alakítása objektív és professzionális.

A tervezés, megvalósítás, figyelemmel kísérés és értékelés a ta-nári hivatás részét képezi. Fontos, hogy a tanuló teljesítményének fi-gyelemmel kísérése mellett a tanár folyamatosan kövesse és értékelje a tanítási-tanulási folyamatot, saját magát és a munkáját. Az önértékelés a köznevelési rendszer minőségének javítását szolgálja: mindazt, ami hatékonynak és megfelelőnek bizonyult, a pedagógus használni fogja a tanítási gyakorlatban, ami kevésbé hatékony vagy nem vezetett ered-ményhez, azt fejlesztenie kell.

TÁRSADALMI–NYELVI IRÁNYZAT

Osztály Negyedik
Évi óraszám 165 óra (5 óra hetente)

Tudásszabványok ²	KIMENET A negyedik osztály elvégzését követően a diák képes lesz a következőkre:	TEMATIKUS EGYSÉGEK és kulcsfogalmak
2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodáskapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit. 2.MNY.1.1.3. Tisztában van vele, hogy a nyelv változó rendszer. Ismeri a nyelv rétegződését, társadalmi és táji tagolódását. Ismeri a norma fogalmát, a nyelvhasználat alapvető szabályait. El tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelvei között. Megnevezi első nyelvelmékeinket, és ismeri keletkezésük időpontját. 2.MNY.1.1.9. Ismeri a szöveg meghatározó jegyeit, a szöveg felépítését. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések). Felismeri a szövegösszetartó erőt, a kapcsolóelemeket. Megismerkedik az írott és beszélt szövegtípusokkal. Felismeri az elbeszélő, leíró, érvelő szövegtípusokat (kommunikációs funkció szerinti felosztásban). Megismeri a hivatalos nyelvhasználat szövegtípusait: kérvény, levél, önéletrajz, motivációs levél. 2.MNY.1.2.4. Ismeri és megnevezi a tantervben előírányzott irodalmi műveket és alkotók munkásságának jellemzőit, továbbá az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű szövegvilágának témáját, jellemzőit és fő motívumait, megnevezi a mű főszereplőit. Intermediális (pl. képzőművészeti, zenei, színházi, filmművészeti), illetve interdiszciplináris jellemzőket ismer fel és nevez meg a tantervben előírányzott irodalmi szövegben. 2.MNY.1.2.5. A tantervben előírányzott irodalmi szöveg nyomán egyszerű következtetést fogalmaz meg szépirodalmi és nem szépirodalmi példákra hivatkozva, szóhasználatába beépíti az olvasott szöveg fogalomrendszerét. Megismerkedik a magyar nemzeti kultúra kialakulásának folyamatával és intézményeivel. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. Felismeri és megnevezi a magyar nemzeti és kulturális elemeket a művekben.	– tudatossá válnak a különféle kommunikációs helyzetekben alkalmazandó magatartásformák, a nyelvi megnyilatkozás követelményei, a más kultúrákkal való kapcsolattartás fontossága és sajátágai; – a szövegalkotás fázisainak az ismeretében különféle szövegfajtákat alkot; – kialakulnak a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvváltozat követelményeihez igazodó megnyilatkozásformák; – megismeri a hatékony kommunikáció követelményeit; – biztosan alkalmazza az érvelés technikáját; – megismeri a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – a tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban világos, ok-okozati viszonyra, példákra, ellentételezésre, analógiára stb. épülően érvel; – az érvelés technikájának biztonságos alkalmazásával különféle beszédhelyzetekben alkalmazandó szövegeket hoz létre; – alkalmazza a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – képes a problémamegoldó gondolkodásra, a gondolatok önálló megfogalmazására, önálló ítélethozatalra; – ismeri a nyelvi rendszer szintjeit, sajátosságait; – egységben szemléli a nyelvi szintekkel kapcsolatos ismereteket; – folyamatosan gazdagítja a szókincsét; – korrelációt állít fel az anyanyelv és az idegen nyelvek között; – elemzési készségek birtokában az anyanyelv morfológiai rendszerét biztonsággal kezeli. – felismeri a hivatalos és publicisztikai szövegek stílusjegyeit, és ismeretei birokában képes megfelelő stílusú közéleti jellegű és publicisztikai szövegtípusokat létrehozni.	NYELVI ISMERETEK Általános nyelvi ismeretek Retorika és kommunikáció A modern nyelvészet irányai A magyar nyelv története napjainkig Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom

<p>2.MNY.1.2.6. Különbséget tesz az ugyanazt vagy hasonló témát, karaktereket és eseményeket feldolgozó szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveg között. Megérti a rövidebb, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket és parafrázisukat. Felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben.</p> <p>2.MNY.1.3.1. Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteltetben tartja a köznyelvi normát; kulturáltnyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteltetben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejti ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szövegűen mond el rövidebb szövegrészleteket, memoritereket. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyzethez, beszéd társakhoz és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára. Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadásközben tud jegyzetelni.</p> <p>2.MNY.1.3.4. Szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaiban alkalmazza a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat, és tiszteltetben tartja a nyelvváltozatok közötti kódváltás szükségességét. Szövegalkotáskor különválasztja a szöveg részeit, címet és alcímeket ad, tud idézni. Az érrettségi dolgozatot a szakdolgozatok alkotásának szabályai szerint írja (lábjegyzeteket használ, tartalomjegyzéket és bibliográfiát készít). Magánjellegű és hivatalos levelet ír, gyakrabban használ mindennapi hivatalos szövegfajtákat (önéletrajzt, kérvényt, fellebbezést, igénylést, hirdetést) fogalmaz. Ki tudja tölteni a különböző űrlapokat és formanyomtatványokat. Rendezett, olvasható írásképe van.</p> <p>2.MNY.2.1.1. Különbséget tesz a beszéd és írás jellemzői között. Ismeri az írás kialakulásának történetét. Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlésnehezégeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.</p> <p>2.MNY.2.1.2. Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtóműfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb. Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szóbeli beszéd fölépítésével.</p> <p>2.MNY.2.1.3. Ismeri, megfogalmazza, alkalmazza a norma, a köznyelv alapvető szabályait.</p> <p>Tisztában van a regionális köznyelv jellemzőivel, használati tereivel. Tud a szókészlet változásáról: felismeri az új szavakat a mai nyelvhasználatban. Felismeri a különböző nyelvváltozatok nyelvi jellemzőit. Tisztában van a csoportnyelvek, az új (internetes) nyelvi létmódok jellemzőivel. Ismeri a magyar nyelv eredetét. Fel tudja vázolni a finnugor nyelvcsaládot. Fel tudja vázolni a magyar írásbeliség kialakulásának rövid történetét.</p> <p>2.MNY.2.1.8. Képes érvelő szóbeli és írásbeli szövegtípusok létrehozására: hozzászólás, esszé, kisértkezés.</p> <p>Felismeri a szöveg szerkezeti elemeit, a cím, a téma és a tételmondat kapcsolatát. Felismeri és megnevezi a szöveg kapcsolóelemeit (grammatikai és jelentéstani elemek). Ismeretei vannak az írásképről és helyesírásról mint stílusesszéről.</p> <p>2.MNY.3.1.1. Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről. Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.</p> <p>2.MNY.3.1.2. Megismerkedik a beszéd fajtákkal (törvényszéki – védő- és vádbeszéd, tanácsadó, alkalmi beszéd stb.). Ismeri a tudományos szövegek nyelvi jellemzőit. Tudatosan él az írott és elektronikus sajtó műfajaival: cikk, vezércikk, kommentár, glossza, tárcsa, kritika, blogbejegyzés stb.</p>	<p>– megismeri a 19. és 20. századi európai ember világértését, kulturális törekvéseit, szellemi mozgalmait, a korszakra jellemző gondolkodás irodalmi változatait;</p> <p>– megismeri és érti a modernitás korélményét és szellemi mozgalmait;</p> <p>– megismeri a kor kiemelkedő művelődéstörténeti, művészettörténeti és irodalmi jelenségeit, opusait;</p> <p>19 – megismeri a 19. és 20. századi magyar irodalom európai összefüggéseit, társadalomtörténeti vonatkozásait;</p> <p>– megismeri a 19. és 20. század irodalmának alakulástörténeti összefüggéseit, megérti a művészeti irányzatok és műfajok létformáját;</p> <p>– megismeri és olvassa a 19. és 20. század európai és magyar irodalom jelenségeit, opusait, műalkotásait;</p> <p>– érti az irodalmi beszédmódokat, felismeri a poétikai sajátosságokat;</p> <p>– járta az irodalmi szövegek értelmezésében és elemzésében;</p> <p>– felismeri az interdiszciplináris és -textuális kapcsolatokat;</p>	<p>IRODALMI ISMERETEK</p> <p>Portrék a magyar irodalomból</p> <p>Világirodalom a 20. és 21. században</p> <p>Dráma és színház</p> <p>Látásmódok – egyén – közösség</p> <p>Posztmodern és kortárs irodalom</p> <p>Az irodalom határterületei</p>
	<p>– elsajátítja a helyes íráskor szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. írásbeli és szóbeli megnyilvánulását igényesség, választékoság jellemzi;</p> <p>– pozitív viszonyt alakít ki a helyesíráshoz és nyelvműveléshez;</p> <p>– tudatosítja a fontosabb helyesírási szabályokat, a megismert helyesírási szabályokat alkalmazza, használja a helyesírási kézikönyveket;</p> <p>– elsajátítja a szóbeli és írásbeli beszámoló, a kisértkezés, a felszólalás, a kiselőadás és a prezentációk szerkesztését, kifejezőeszközeit, stílusos követelményeit;</p> <p>– különféle típusú szövegeket alkot és ért;</p> <p>– képes önálló értelmezések kialakítására;</p> <p>– elsajátítja az elbeszélés, a leírás, a párbeszéd, a jellemzés, a képi/metaforikus beszéd formáit;</p> <p>– tud vázlatot készíteni, jegyzetelni, helyesen megjelölni a forrást és idézni;</p> <p>– ismeri a meghívó, a levél, az önéletrajz, a kérvény normatív formáit;</p> <p>– kialakul nála a kritikai attitűd;</p> <p>– felismeri a többnyelvűség hagyományát és lehetőségeit, képes az interkulturális kommunikációra;</p> <p>– képes az eredeti magyar szöveg és idegen nyelvű fordításának összevetésére;– képes az önálló információszerezésre és -feldolgozásra beleértve az új digitális információforrások felhasználását is;</p>	<p>KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA</p> <p>Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség</p> <p>Könyv-, könyvtár- és internetismeret</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás</p>

<p>2.MNY.3.1.3. Ismeri a dialektus, szociolektus, digilektus fogalmát. Ismeri a tájszavak felosztását. Képes a magyar nyelv eredetének átfogó bemutatására. Ismeri és be tudja mutatni a nyelvrokonság bizonyítékait. Képes bemutatni első nyelvelméleink tartalmi-nyelvi jellemzőit. Ismeretekkel rendelkezik a legjelesebb őshazakutatókkal, finnugristákkal, nyelvújítókkal, nyelvészekkel, nyelvi folyóiratokkal kapcsolatban.</p> <p>2.MNY.3.1.7. Ismeri a szövegtípusok osztályozásnak szempontjait (a kommunikáció funkciója, színtere, a stílusrétegek, a kommunikáció fajtája szerint). Felismeri, megnevezi és tudatosan alkalmazza a szöveg grammatikai és jelentéstani kapcsolóelemeit. Megismerkedik a téma és réma fogalmával. Ügyel az egyes szövegtípusok szerkezeti-stilisztikai jellemzőinek helyes alkalmazására. Tisztában van a mondatformák stilisztikai szerepével.</p> <p>2.MNY.1.2.1. Felismeri a tantervben előírt alpművek címét és szerzőjét, és néhány jeles alkotó életpályáját; felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait; meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt.</p> <p>2.MNY.1.2.3. Különbséget tesz az epikus közlés alapformái, az elbeszélés, a leírás és a dialógus között. Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. Felismeri az idézetet. Felismeri a költői jelzőt, megszemélyesítést, ismétlést, költői kérdést.</p> <p>2.MNY.2.2.2. A tantervben előírányzott irodalmi műben vagy annak részletében felismeri és felsorolja a lírai, epikai és drámai műnem sajátosságait, és megkülönbözteti az alapvető irodalmi műfajokat, amelyekhez ezek a művek tartoznak. Felismeri az alábbi műfajokat: életrajz, önéletrajz, napló, útleírás, emlékirat és a tudományos-ismeretterjesztő szövegek. Megnevezi a következő műfajok jellemzőit: ekloga, episztola, planctus, zsoltár; paranesis, pikaeszék-, eszme-, fejlődés-, tudat-, lélekábrázoló, utópikus, fantasztikus, társadalmi, dokumentumregény; antik, reneszánsz, klasszicista, epikus, abszurd dráma. Felismeri az átmeneti műfajokat (mesedráma, drámai költemény, filozófiai dráma, prózavers, tragikomédia).</p> <p>2.MNY.2.2.5. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő társadalmi kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Felismeri a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.2.2.6. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Hosszabb terjedelmű egyszerűbb nyelvű és szerkezetű irodalmi és nem irodalmi szövegrészletet sokrétűen értelmez. Megnevezi és ismereteire hivatkozva elemzi a különböző irodalmi műveket: műfaji, nyelvi és kulturális szempontok, valamint a nemzeti jellemzők (népi kultúra, művelődéstörténet, néphagyomány stb.) szerint.</p> <p>2.MNY.2.2.7. Különbséget tesz a mű parafrázálása és elemzése között. Meg tudja különböztetni az irodalmi alkotásokról szóló népszerűsítő szöveget az értékkeremtést előnyben részesítő szakszövegtől. Kiemeli és felsorolja a művek alapadatait, megfogalmazza annak fabuláját, olvasmányairól olvasónaplót, vlogot, beszámolót készít.</p> <p>2.MNY.2.3.3. Megérti a hosszabb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket: bemutatja a szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek, jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseit, felismeri a lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képesség) stíluseszközeit. Képes a szövegek közötti kapcsolatok felismerésére és értelmezésére (pl. téma, szereplők, motívumok, utalások).</p> <p>2.MNY.3.2.1. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tudatosan alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat. Képes irodalmi és nem irodalmi fogalmak meghatározására. Ismeri a már korábbiakon túl a drámai, epikai, lírai, az alteritás, ambivalens, anticipáció, epigon, filológia, kánon, profán fogalmak jelentését stb.</p> <p>2.MNY.3.2.2. Képes a különböző közepes összetettségű irodalmi művek műfaji, tematikai, motívikus, nyelvi-stilisztikai összevetésére. Megkülönbözteti és részletek alapján értelmezi az átmeneti irodalmi műfajokat. Fejlett érvelő technikával fogalmazza meg megállapításait a szövegről.</p>		
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2.MNY.3.2.4. Az irodalmi műveket intermedialis és interdiszciplináris kontextusba helyezve értelmezi: megnevezi és véleményt alkot az irodalmi mű más művészeti ágakkal és tudományterületekkel fennálló kapcsolatáról.</p> <p>2.MNY.3.2.5. Olvasmányai, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Párhuzamot von a klasszikus és a kortárs irodalmi alkotások tematikai, stilisztikai, motivikus, formai sajátosságai között, önállóan fedez fel közöttük intertextuális összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.3.2.8. Ajánlást fogalmaz meg irodalmi művekhez, és megindokolja a választását.</p> <p>2.MNY.1.1.4. Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngésség szerinti főelosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.</p> <p>2.MNY.1.3.8. Információszerzéshez nyomtatott forrásokat használ (szótárakat, lexikonokat, helyesírási szabályzatot), megismerkedik az elektronikus adatgyűjtéssel (elektronikus folyóirat, honlapok stb.) is. Megkülönbözteti egymástól az egyszerűbb médiaszövegeket, és felismeri bennük a sajátos módszereket, technikákat és a kifejezési módokat. Felméri a médiaszövegek pozitív és negatív hatásait, tisztában van az elektronikus kommunikáció és az információ-megosztás nyújtotta lehetőségekkel, felismeri a bennük rejlő esetleges veszélyeket. Különbséget tesz a valóságos és a virtuális világ között.</p> <p>2.MNY.2.3.1. Hosszabb, egyszerű beszélt vagy írott nyelvi szöveg megalkotásakor sajátvéleményének, álláspontjának pontos, árnyalt tolmácsolására törekszik. Helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein, közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Álláspontját hitelesen képviseli, ugyanakkor tiszteli a sajátjától eltérő véleményeket; szóbeli közlései során alkalmazkodik a kommunikációs folyamat tényezőihez, céljához, és figyelembe veszi a különböző szövegműfajok, stílusrétegek sajátosságait. Kifejezően olvas szépirodalmi szövegeket, illetve a mindennapi kommunikációban a mondat- és szövegfonetikai eszközök (hangerő, hangmagasság, hangszín, tempó, szünet, hangsúly, hanglejtés) ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Képes hosszabb szövegrészeket, memoriterek szövegű, értelmesen tagolt és kifejező előadására. Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára. Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.</p> <p>2.MNY.2.3.2. Hosszabb, egyszerű beszélt és írott szöveget alkot az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódot alkalmazva. Véleménycserében, vitában pontosságra, érzékletességre és a lényeg kiemelésére törekszik, megfelelő kitérőket tesz, érdekes részleteket és megfelelő példákat választ. Felismeri a humort az irodalmi művekben, és megfelelő módon alkalmazza azt saját szövegeiben. Pontosan megfogalmazza az irodalmi mű vagy más művészi alkotás keltette hangulatot, élményt, véleményt, álláspontot. Röviden összefoglal hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket.</p> <p>2.MNY.2.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul a hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, hogy a szöveg különböző formai-stilisztikai jellegzetességei mennyire befolyásolják a megértését; felismeri az intertextualitást; a nyelv és irodalom tananyagának feldolgozására szolgáló szövegben megvizsgálja a szerkesztettséget, koherenciát, információtartalmat stb.); érvekkel támasztja alá véleményét; megnevezi információinak forrását.</p> <p>2.MNY.2.3.6. Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére,értékelésére, rendszerezésére és bemutatására; a rendelkezésre álló információk értékelése soránkritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitafórumokat,elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiaszövegekhatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.</p>		
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2.MNY.3.3.2. Megvitat összetett nyelvi, irodalmi és művelődési témákat; véleményt formál a szépirodalmi szövegek értékeiről, valamint a nem szépirodalmi szövegek rendeltetéséről és értékeiről; magabiztosan alkalmazza az erkölcsi, esztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai fogalmakat.</p> <p>2.MNY.3.3.3. Szakszövegeket, prezentációkat, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak a figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.</p> <p>2.MNY.3.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul az összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, mennyire sikeresen közvetíti a szöveg az információkat, észreveszi, mely adatok hiányoznak; megvizsgálja, a felsorakoztatott érvek megalapozzák-e a szöveg legfőbb állításait; ellenőrzi az információk hitelességét stb.).</p> <p>Véleményének kifejtésében érett érvelő technika érvényesül.</p> <p>2.MNY.3.3.6. Felméri a stilisztikai eljárásokat a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegben; összehasonlítja két (vagy több) összetett szöveg stilisztikai eljárásait. Értelmezi szerepüket az említett típusú szövegek esztétikai és jelentésbeli jellegzetességeinek megvalósításában.</p> <p>2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel amegbízható és érvényes információk keresésében. Széleskörűen kihasználja az on-linekommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit.</p> <p>Rövid, egyszerű médiaszöveget hoz létre.</p>		
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

- 2 A tudásszabványok az **általános középiskolai oktatás befejezéséig** valósulnak meg. Ugyanazon tudásszabvány (vagy valamelyik része) több alkalommal is aktiválódik a tanév során, illetőleg a középfokú oktatás befejezéséig, azonban különböző kimenetek kapcsán. Ez az eljárás biztosítja az egyéni tanulói teljesítmény mind magasabb szintű megvalósulását, a tanulók ismeretei, készségei és képességei viszont ily módon folyamatosan új szemszögből szemlélhetőkké, megszilárdíthatókká, bővíthetőkké és rendszerezhetőkké válnak.
- A Magyar nyelv és irodalom tantárgy és az általa felölelt területek bonyolultsága folytán fontos, hogy a középfokú oktatás mind a négy éve folyamán fokozatosan valamennyi tudásszabvány megvalósítása sorra kerüljön, azzal, hogy egyes tudásszabványok valamely kimenethez konkrétan is kötődnek.

ÚTMUTATÓ A PROGRAM DIDAKTIKAI-METODIKAI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A *Magyar nyelv és irodalom* tanításának és tanulásának hozzá kell járulnia az alkotói és kutatói szellem kialakulásához, amely lehetővé teszi a tanulók tudásának gyarapítását, funkcionális készségeik fejlesztését, mindezt pedig alkalmazni képesek továbbtanulásuk során, választott hivatásukban és a mindennapi életben. A tantárgy lehetővé teszi, hogy kialakítsák értékrendjüket, amely a nemzeti és a nemzetközi kulturális örökség megőrzéséhez szükséges, hogy felkészüljenek a multikulturális társadalomban való életre, hogy általános és tantárgyközi kompetenciákra tegyenek szert, amelyek relevánsak a közösség életében való aktív részvétel és az élethosszig tartó tanulás szempontjából.

A tanulók tudásának, képességeinek, jártasságának és álláspontjainak minősége és tartóssága sokban függ a tanítási-tanulási folyamatban alkalmazott elvektől, formáktól, módszerektől és eszközöktől. Ezért a magyar nyelv és irodalom korszerű oktatása feltételezi, hogy a kimeneteket a tanulók fokozott gondolati tevékenységgel érik el, miközben tisztelik és méltányolják a didaktikai elveket (különösen: a tanulók tudatos tevékenységét, a tudományosságot, megfelelést, fokozatosságot, rendszerességet és nyilvánvalóságot), valamint azoknak az oktatási formáknak, módszereknek, eljárásoknak és eszközöknek az adekvát alkalmazását, amelyeknek az értékét megállapította és megerősítette a magyar nyelv és irodalom tanításának és tanulásának korszerű gyakorlata és módszertana (elsősorban: a munka szervezésének különböző módjai és a feldolgozandó tartalmaknak és a tanulók képességeinek megfelelő kommunikatív, logikai és szakmai (speciális) módszerek alkalmazása). A meghatározott oktatási formák, módszerek, eljárások és eszközök kiválasztása elsősorban attól függ, mely kimeneteket kell megvalósítani, és azoktól a tartalmaktól is, amelyek segítene az előírányzott kimenetek megvalósításában.

Oktatási módszerek: előadás, magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, vita, szemléltetés, munkáltató módszer, projekt módszer, tanulási szerződés, kooperatív oktatási módszer, szimuláció, szerepjáték, játék, tanulmányi kirándulás, házi feladat.

Munkaformák: frontális munka, (differenciált) egyéni munka, párban folyó tanulás: páros munka (hasonló szinten levő tanulók oda-

nak meg közösen valamely feladatot) és tanulópár vagy tutorrendszerű tanulás (különböző szinten levő tanulók közötti tanulmányi kapcsolat), csoportmunka.

A magyar nyelv és irodalom oktatása és tanulása a tantárgy számára speciálisan kialakított tantermekben és kabinetekben folyik, amelyeknek a felszerelése összhangban kell, hogy legyen a gimnáziumi normákkal. Részben más iskolatermekben is tartható óra (iskolai könyvtár-médiatár, olvasóterem, audiovizuális terem stb.), az interneten és iskolán kívül (könyvtár, színház, múzeum, mozi, képtár stb.)

A magyar nyelv és irodalom oktatásában jóváhagyott tankönyvek és kézikönyvek használatosak, továbbá könyvtári-információs és informatikai anyagok, amelyek a tanulók szisztematikus felkészítését szolgálják. Célunk, hogy tanulóink önállóan használják az ismeretszerzés különböző forrásait az oktatásban és azon túl.

A nyelvi ismeretek, irodalmi ismeretek és kommunikációs kultúra területe egységes tantárgyat képez, áthatja és kiegészíti egymást. Emiatt a javasolt óraszám csupán keretszám (a nyelvi ismeretek területéé 38, az irodalomé 84, a kommunikációs kultúráé pedig 43). A tanítás-tanulás körültekintő tervezésével, amellyel el kell jutni mindhárom terület előírányzott kimeneteinek megvalósításához, a tanár maga fogja meghatározni az óraszámot, miközben figyelemmel kíséri a tanulók eredményeit.

A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

A negyedik nyelvtani és kommunikációs anyag a nyelvi, nyelvtörténeti ismeretek, a mai nyelvhasználat kutatása visszavezet bennünket alapvető kérdéseinkhez, nyelv és társadalom, a kultúra, az identitás, a hagyomány, a tolerancia, a humanitás, a szabadság elévülhetetlen értékeihez. A diákok a tananyag ismételése, bővítése során az együttműködés, a kreativitás jegyében elmélyülhetnek a kutatómunkában, tájékozódhatnak a szakirodalomban.

A világirodalmi és magyar irodalmi kontúrok mellett a vajdasági irodalom tanulmányozása, a regionális identitástudat jegyeinek a földterképezése természetes igényként hozza magával az irodalmi, néprajzi, képzőművészeti anyag iránti érdeklődés felkeltését és kielégítést. Gondot fordítunk az önkifejezés minden nyelvi, irodalmi formájára, a szép magyar beszéd fejlesztésére, az új beszédmódok természetének a megismerésére, elhelyezésére a nyelvtörténeti kontextusban.

TERÜLET: NYELVI ISMERETEK

Általános nyelvi ismeretek (7 óra)

(A korábban tanultak ismételése és kiegészítése)

A jel tudománya. Az írásbeli és szóbeli kommunikáció történetének állomásai: A beszéd és írás megváltozott szerepe, formája: az írott-beszélt nyelv, nyelvváltozatok és írásváltozatok. Nyelv és ember. Nyelvi és társadalmi identitás, nyelvi, etnikai, földrajzi hovatartozás. Nyelvsvokás és nyelvi eszmény. Normatív nyelvváltozat, nyelvjárások. A nyelvművelés megváltozott szerepe, lehetősége és fórumai. Nyelvi babonák és tabuk.

Retorika és kommunikáció (11 óra)

Kommunikáció a változó korokban. Digilektus és internetkommunikáció. Nyelvi illeten. Netikett.

A diskurzus elemzése és követelményei: Társalgási maximák: mennyiség, minőség, relevancia (világosság), mód (szabotosság).

Társalgási manőverek: *Nyitás* (Bocsánat, hogy zavarom...), *ellenőrzések* – *beszéd közben* (Tud követni? Úgy érte, hogy...), *témaváltás* (Hogy el ne felejtsem...), *a téma befejezése* (Elgondolkodtató, nem?), *befejezés* (Jót beszélgettünk.)

Retorikai eszközök: *Ismétléstípusok:* előismétlés (anafóra), végismétlés (epifóra), kezdő-záró ismétlés, haladó ismétlés. Logosz-pátosz-ethosz, vagyis az értelmi, érzelmi/gyönyörködő, erkölcsi természetű beszélői szándékok működtetése a szónoklatban.

A modern nyelvészet irányai (7 óra)

A nyelvészet és határtudományai: a szemiotika, pszicholingvisztika, szociolingvisztika alapfogalmai, nyelvészeti kutatásokat/irodalmi értelmezést segítő vonatkozásai. Az antropológiai nyelvészet hozzáadéka.

Pszicholingvisztika. Lélek és beszéd: A nyelvhasználat pszichológiai meghatározói. A gyermeknyelv. Beszéd és beszédészlelés, artikulációs nehézségek, beszédhibák, nyelvi diszfunkció (diszgráfia, diszlexia).

Szociolingvisztika. Ember és társadalom kapcsolata. A nyelvhasználat szociológiai meghatározói. Dialektus és szociolektus. A nyelvi változás okai, folyamata. Egyéni és társadalmi nyelv. Generációs és osztálykülönbségek. Nyelvváltozatok, kontaktusváltozatok. Szándékolt és öntudatlan regionalizmusok mint identitásjelző tényezők.

A magyar nyelv története napjainkig (8 óra)

(Az előző években tanult nyelvtörténeti anyag összefoglalása és kitéjesítése)

Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, areális kapcsolatai (a latin nyelv hatásától az angol nyelvi befolyásig). A magyar nyelv történeti korszakai. A nyelvújítási mozgalom. Nyelvmélekek: szórványemlékek, szövegmélekek kódexek, bibliafordítások. Az európai nyelvcsaládok.

A mai magyar nyelv. Egységesülés és szétfejlődés a magyar nyelvben. A határon túli magyarok nyelvhasználat. A regionális köznyelv. Az anyanyelv megtartásának esélyei. Kétnyelvűség és nyelvcsere. Nyelv és emberi jogok. A nyelvi tervezés. Nyelvpolitika.

Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom (5 óra)

Változó nyelv – újrarendezett irodalmi alkotások. A szövegköziség tettenérése mai szövegekben: nyelvi-szemantikai szempontok. Az intertextualitás típusai: a szó szerinti idézés, az átlényegülés, a montázs. Nyelvi játék, játék a nyelvvel, a nyelv fölértékelődött szerepe.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A mai anyanyelvtanítás a nyelvi és irodalmi ismeretek egységére törekszik. *A nyelvi ismeretek tanításakor ennek a jegyében szervezzük meg a munkát, és választjuk ki a projektumi feladatokat, ami a kommunikációs kultúra feladatainak a megvalósítása során meg is hozhatja a gyümölcsét, teret enged a diákok önálló kutatási kedvének, önkifejezési szándékának.*

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

Viták a nyelvrokonságról.

Nyelvmélekeink sorsa (pl. Ómagyar Mária-síralom, Jókai-kódex).

Neológiai kurjantások – A nyelvújítás szóalkotásmódjai.

Reklámok és mémek jelrendszere.

A digilektus jellemzői, beszélt nyelvi vonatkozásai.

A diákszleng új forrásai.

Az antiközmondások tanulságai.

Jelbeszéd az életünk.

A jelnyelvek.

(A felajánlott tervek közül a tanár egyet választ.)

Hasznosan forgatható szakirodalom

A mai nyelvhasználat, nyelvi illeten, nyelvváltozatok, a nyelvsvokás és nyelvművelés kapcsolata témához Nádasy Ádám *Modern Talking* című nyelvi kérdéseket feszegető internetes rovatának írásai. *Hárompercesek a nyelvről, Hajnali hárompercesek a nyelvről.* Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk.* A vajdasági magyar nyelvhasználat rétegei, mintái, állományi, változási jellemzői. Vukov Raffai Éva: *Az örökíró, a hémiszsza, és ami körülöttük van.* Az e-nyelv.hu internetes tanácsadó. A Magyar Szó Üveggyőző mellékletének *Piros ceruza* című rovata. A digilektus tanításához, tanulmányozásához: Veszelszki Ágnes (interneten elérhető) írásai: *A digilektus beszélt nyelvi jellemzői, Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógifek, Digilektus és Netszótár.* Nyelvtörténeti ismereteink kibővítéséhez: Ruffy Péter: *Bujdosó nyelvmélekeink.* A tihanyi alapítólevélről a Bori noteszig. Szily Kálmán: *A magyar nyelvújítás szótárának internetes kiadása.* Modern nyelvészeti ismereteink oktatáshoz: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: *Jelbeszéd az életünk.* Gósy Mária: *Pszicholingvisztika.* Általános nyelvészeti összefoglaló: David Crystal: *A nyelv enciklopédiája.* Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv.* Digitális Tankönyvtár.

Összesen: 38 óra

TERÜLET: IRODALMI ISMERETEK

A gimnázium negyedik osztályos tanterve hat irodalmi témakört tartalmaz, amely összhangban áll az előírt kimenetekkel és tudásszabványokkal, ugyanakkor befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítást irányoz elő.

Portrék a magyar irodalomból

- József Attila: Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben: pl. *Tiszta szívvel, Klárisok, Kései sirató, Reménytelenül, Nem én kiáltok, Thomas Mann üdvözlése, A Dunánál, Elégia, Óda, Eszmélet, Karóval jöttél, Talán eltűnök hirtelen...*, *Szabad-ötletek jegyzéke* (részletek), *Curriculum vitae.* József Attila-paródiák és intertextuális mozgások (*Születésnapomra* és átirásai. Petri György: *A delphoi jós hamis csöddöt jelent*). A mai befogadás szempontjai. Világirodalmi horizontok József Attila vonatkozásában. Kapcsolata az avantgárral. József Attila-kultusz (íróportrék és fotók).

- Radnóti Miklós művei: pl. *Nem tudhatom, Tévoa óda, Bájoló, Hetedik ecloga, Erőltetett menet.* Razglednicák. Az ekloga mint műfaj: az *Első ecloga.* Részletek az *Ikrek havából.* Részletek Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni naplójából. Radnóti Miklós fordításai.

- Weöres Sándor: pl. *A teljesség felé* (részletek), *A vers születése* (részlet), *A magyar etűdök* (részlet), *Rongyszőnyeg* (részlet), *Valse Triste.* *Psyché* és filmes adaptációi. Groteszk: *Majomország.* A *Bóbita* kötet kiemelése. Megzenésített versek.

- Pilinszky János: pl. *Harbach 1944, Ravensbrücki passió, Négy-soros, Ne félj, Apokrif.* Az utolsó korszak rövid versei: Kráter. *Beszélgetések Sheryl Suttonnal.* Mándy Iván: Pilinszky. Kányádi Sándor: Elmaradt találkozás Pilinszky Jánossal. Tolnai Ottó: Pilinszky kiskanala. Filmes és színházi kapcsolatok.

- Ottlik Géza: *Próza* (részlet). *Iskola a határon.* Az *Iskola a határon* világirodalmi távlat. Esterházy Péter: *Zakóink legtitkosabb szerkezete.* Musil és Ottlik.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Anyakép, az anya hiánya, szülőkomplexus az irodalomban

- A szerelem különböző formái az irodalomban

- (Katona)iskola-narratívák

- Iskolai élet filmen és irodalomban (hatalmi harcok és viszonyok)

- József Attila költészete és a pszichoanalízis

- Zeneiség és költészet

Világirodalom a 20. és 21. században

- Franz Kafka: *Átváltozás, A per* (részlet, kiemelni: *A törvény kapujában*)

- Albert Camus: *Közöny* (*Az idegen*). *Sziszüphosz mítosza*.
- Az egzisztencializmus hatása az irodalomra.
- Gabriel Garcia Marquez: *Száz év magány* (részlet).
- George Orwell: *1984*.
- Hermann Hesse: *Demian*.
- Bohumil Hrabal: *Szigorúan ellenőrzött vonatok* (részlet), *Sörgyári capriccio* (részlet).
- Mihail Bulgakov: *Mester és Margarita* (részlet).
- Danilo Kiš: *A holtak enciklopédiája* (egy választható szöveg).
- Borges: *A tükör és a maszk*, *Homokkönyv*.
- A beatirodalom – ellenkultúra: pl. Jack Kerouac: *Az úton* (részlet), Ginsberg: *Üvöltés*, Hobo zenei földolgozásai, Déry Tibor: *Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (részlet).
- Egy tanulmány feldolgozása, bevezetés a szakszövegek olvasásába: pl. Mészöly Miklós Camus-esszéje, *A világosság romantikája*, Esterházy Péter: *A mi a bánat*, Hózsá Éva: *Trauma és irodalom – A tékozlás tünetei? (A mai vajdasági magyar próza és a perem-trauma kultúrája)*, Albert Camus: *Remény és abszurdum Franz Kafka életművében*, egy tanulmány a József Attila- szakirodalomból.
- Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):
- Zene és irodalom érintkezése. A szubkultúra fogalma. A performansz.
- Elbeszélés, játék és szimuláció a digitális médiában. A kéziratról a hipertextig. Linearitás és nemlinearitás. Transztextualitás és kibertextualitás.
- Internetes műfajok, közösségi oldalak, virtuális polc.
- A peremkultúra és emigránslet.
- 1956 a művészetekben.
- Az önéletrajz újabb tudományos megközelítései.
- A posztkolonializmus.
- Totalitárius rendszerek és disztópiák.
- A dalszöveg mint irodalom, az irodalom mint dalszöveg.
- A kortárs sikerkönyv: irodalom, film, sorozat.

Dráma és színház

Bertolt Brecht epikus színháza. *Kurázi mama és gyermekei*. A brechti song (*Koldusopera*).

Az amerikai dráma útjai. Arthur Miller: Az ügynök halála.

A groteszk és az abszurd dráma: Örkény István: *Tóték*. Samuel Beckett: *Godot-ra várva*.

Térey János: *Asztalizene* – a kortárs „társalgási dráma”.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Vándormotívumok a drámában
- Parabola a színházban
- Az idegenség problémája a drámában
- A performansz
- A posztdramatikus dráma
- Híres magyar színművészek és rendezők
- Tasnádi István színháza

Látásmódok – egyén – közösség

Szabó Lőrinc: Tájékoztató a versciklusokról. pl. *A huszonhatodik év*, *Tűzökzene*; *Az Egy álmai*, *Különbéke*, *Semmiért egészen*.

- Déry Tibor regényvilága és novellái (informatív jelleggel): pl. *Két asszony* (részlet), *Niki* (részlet), *Szerellem*.

- Németh László esszéi és drámái: *Szörnyetegtől a szentig* – mitológiai vonatkozások. *A minőség forradalma*. *Tanú*.

- Illyés Gyula legalább két verse és prózája: pl. *Puszták népe* (részlet), *Egy mondat a zsarnokságról*, *Petőfi Sándor*, *Beatrice apródjai*, *Kháron ladiján*. Illyés Gyula hazafogalmának problematizálása. *Haza, a magasban*.

- Mészöly Miklós és a tépoeitika: *Negyvenhat videoclip*, *Magassiskola* (részlet) – a sólyom motívuma és a filmes adaptációk. *Jelentés öt egerről*.

- Mándy Iván novellisztikája: pl. *Vízizene*. *Egy öreg boltos*. *A légyvadász*. „A Mándy”-megközelítés.

Posztmodern és kortárs irodalom

- A posztmodern. Elméleti bevezető. Az eredetiség kérdése, intertextualitás, fragmentáltság, műfajkeveredés, digitalizálódás, stb. A medialisztás elméleti pozíciói. Interdiszciplináris távlatnyitás.

- Tandori Dezső műfajai. A koan, haiku és a szonett. „A szó alibi”. „Képversei”. A hypertextualitás problémája Tandori kapcsán.

Versei: pl. (1938 – .) *Halottas urna két füle* E. E. Cummings magánygyűjteményéből, „Albert Camus: *Közöny*”, *Kafka – alig*, *A betlehemi istállóból egy kis jószág kinéz*. A veréb és a játékmackó – Tandori magánmitológiájának szereplői. A Tandori versek képzőművészeti utalásai.

- Esterházy Péter. *Bevezetés a szépirodalomba* (részletek), a kötetkompozíció problémaköre. A posztmodern családrégény: *Harmonia caelestis* (részletek). Csáth és Kosztolányi Esterházy opusában. Két esszé *A szabadság nehéz mámora* című kötetből.

- Nádas Péter: *Évkönyv* (részletek) A testpoétika és az önazonoság kérdésköre a Nádas-életműben. Nádas Péter és a fényképészet.

- Kertész Imre. *A Sorstalanság* mint önéletrajzi regény. A holokausztirodalom problémaköre. Camus és Kertész. *Gályanapló* (részletek).

- Szemelvények a kortárs magyar és határon túli irodalomból: Bodor Ádám: *Sinistra körzet* (részlet), Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz* (részletek), Darvasi László: *Virágzabálók* (részlet), Krasznahorkai László: *Sátántangó* (részlet), Tóth Krisztina: *Pixel* (részletek), Tolnai Ottó: pl. *Árvacsáth* (részletek), *Kodály*, egy áruházi novella, Domonkos István: *Kormányeltörésben*, Sziveri János: *Bábel*, Gion Nándor: *Nem baleset lesz*, Fenyvesi Ottó: *Maximum Rock & Roll*.

- Egy szemelvény a magyar irodalom legújabb műveiből (pl. Például: Háy János: *A Gézagyerek*, Krusovszky Dénes: *A fiúk országa* (részlet), Szabó T. Anna versei és novellái).

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Esterházy-szótár
- Fociirodalom
- Duna-szövegek az irodalomban
- Fényképészet és irodalom
- A Symposion-nemzedék
- A farmernadrágos próza
- zEtna – Magazin a Vulkán alatt
- Fesztivalizáció, vajdasági vonatkozások

Az irodalom határterületei

- A magasművészet és a tömegkultúra viszonyának mai problémája. A szórakoztató irodalom hatása és vonzereje. Könyvsikerek, divatjelenségek. Elektronikus műfajok. A képregény.

Összesen: 84 óra

Házi olvasmányok:

Ottlik Géza: *Iskola a határon*

Kertész Imre: *Sorstalanság*

Kafka: *Átváltozás*

Camus: *Közöny* (*Az idegen*)

Samuel Beckett: *Godot-ra várva*

Ajánlott olvasmányok:

Végl László: *Egy makró emlékiratai*

Gion Nándor: *Latroknak is játszott*

Kontra Ferenc: *Farkasok órája* (részlet)

Lovas Ildikó: *Kijárat az Adriára* (részlet)

Nádas Péter: *Egy családrégény vége*

Örkény István: *Egyperces novellák*

Brecht: *Kurázi mama és gyermekei*

Salinger: *Zabhegyező* (*Rozsban a fogó*)

Gabriel García Marquez: *Száz év magány*

Mészöly Miklós: *Az atléta halála* vagy más regény

Szabó Magda: *Az ajtó*

Ernest Hemingway egy regénye/novellái: *Akiért a harang szól/A Kilimandzsáró hava/Indián tábor*

Egy aktuális vajdasági kötet

Memoriter: 1-1 szabadon választott vers József Attilától, Radnóti Miklóstól, Weöres Sándortól

Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek:

abszurd (kibővítés, újraértelmezés), antropomorfizál, artikuláció, beatirodalom, bestseller, dekonstrukció, differenciáltság, diskurzus, diszkontinuitás, eklektikus, esztétikum (kibővítés, újraértelmezés), folytonosság, fonikus költészet, groteszk (kibővítés, újraértelmezés), improvizáció, interpretáció (kibővítés, újraértelmezés), irodalmi posztmodernség, irodalmiság, ironia (kibővítés, újraértelmezés), játékoság, képmás, konstrukció, kontextus, kontrapunkt, korszak és irányzat (kibővítés, újraértelmezés), kreatúra, kultúra (kibővítés, problematizálás),

kulturális heterogenitás, látomás, lektűr, médium, megszemélyesítés (kibővítés, problematizálás), metafora (kibővítés, újraértelmezés, problematizálás), minimalizmus, modernség (kibővítés, problematizálás), műfaji dinamizmus, neoavantgárd, orfikusság, parabola, paradigma, pastiche, popkultúra, posztmodern, primitivizmus, provincializmus, redukció, referencia, sematizmus, spontaneitás, stílus (kibővítés, újraértelmezés), szellemtörténet, szenzibilitás, szimbólum (kibővítés, problematizálás), szimultán vers, színopszis, tabu, tipológia, trópus, új megértésformák, uniformizálás, urbánus, utánzás (kibővítés, problematizálás) stb.

A már tanult fogalmak ismétlése, újradefiniálása.

A tanterv kísérletet tesz az irodalomtörténiségek dominanciájának megszüntetésére, az egyenes vonalú, irodalomtörténetre alapozott szerkezetből kitörési, kapcsolódási pontokat (linkeket) kínál más korok szerzői, művei, témái stb. felé.

A közös olvasmányok olvasására és a javasolt projektmunkák kidolgozására több időt kapnak a tanulók. Ezt a tanmenet készítésekor is figyelembe kell vennie a magyartanárnak, mert csak így módon válhat hatékonyra az olvasás, így nevelünk tudatos olvasókat.

Bővül a tanulók általános iskolában elsajátított irodalomelméleti fogalomtára, és új fogalmakat vezetnek be. Az új poétikai szótár hozzájárul a középiskolások elmélyültebb szövegértéséhez.

A tantervi javaslat szerint az általános gimnázium társadalmi-nyelvi irányzatán az előirányzott 165 órából a tanárok 84 órát az irodalmi tartalmak feldolgozására, megerősítésére és rendszerezésére fordítanak. Némely irodalmi mű feldolgozása egy órát kíván, némely kettőt vagy harmat, ezért a tanár irányozza elő és tervezi meg a munka dinamikáját, beleértve a megértés különböző szintjeit, valamint az irodalmi tartalmak összekapcsolását a nyelvi tartalmakkal. Javasoljuk a különböző történelmi, kulturális és műfaji keretből származó szövegek összehasonlító módon való interpretációját. A pedagógusnak külön figyelmet kellene szentelnie arra, hogy rámutasson a sokszínűsége, amely a nemzeti és a világirodalom kanonikus műveinek összefüggéseit és szövegközi kapcsolatait jellemzi (kortárs regény, drámai szöveg; film, rajzfilm, képregény, színházi előadás, történelmi-művelődési tartalmak a televízióban és a világhálón stb.)

Fontos, hogy a tanár ismertesse a tanulókkal a tantárgy tervét, a tanítási egységeket és a munkamódszert. Felhívja a diákok figyelmét annak fontosságára, hogy tervszerűen és idejében felkészüljenek az irodalmi művek feldolgozására (az irodalmi mű olvasása és értelmezése, tankönyvek, elsődleges és másodlagos források használata az irodalmi művek interpretációjához).

Az irodalmi művek értelmezése során az élményközpontú irodalomtanítás megvalósítása a tanár célja, a motiváltságot kreatív előkészítő feladatokkal éri el. A pedagógus a javasolt projekttevékenységek során önálló kutatómunkára serkenti tanulóit.

A feldolgozás szintjei. Egy irodalmi mű értelmezése differenciáltan, különböző szinteken való feldolgozás révén valósítható meg (ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás).

Tevékenységek a tanórán. Az irodalmi jelenségeket és fogalmakat a tervezett irodalmi művek kapcsán dolgozzuk fel. A közvetlen munkában a megfelelő felvilágosító, logikai és egyéb sajátos módszereket alkalmazzuk. A módszer kiválasztása, valamint az elméleti és gyakorlati eljárások egységének érvényesítése kulcsfontosságú az irodalomtanítás sikeressége szempontjából; az irodalomelméleti vonatkozásokat konkrét művészi alkotások segítségével közelítjük meg.

Az olvasói/olvasási kompetenciák fejlesztése. A tanulókat felkészítik az olvasás minden formájának és módjának aktív alkalmazására (élményszerző, felfedező, kifejező és interpretatív, felolvasás, jegyzetelés, néma olvasás), de elsősorban a figyelmes, élvezetes és értő olvasásra, a kritikus szemléletmódra.

Az irodalmi mű értelmezéséhez kapcsolódó alkotótevékenység. Az olvasás mint elsőrangú alkotótevékenység érvényesül a tanítási-tanulási folyamatban, ám a tanárnak az olvasáshoz kapcsolódó egyéb alkotótevékenységre is fókuszálnia kell. Általa bővül a tanulók érdeklődése az irodalom, az irodalmi művek és szerzők iránt, elmélyül és kiegészül az olvasói érdeklődés, és tovább tökéletesednek az olvasói kompetenciák. Az alkotótevékenység lehet szóbeli produkció (beszédgyakorlatok, viták, beszélgetések, monológok, versmondás és

szónoklat), írásbeli produkció (esszé, fogalmazás, házi feladat írása, kreatív feladatlapok) és kombinált produkció (referátum, prezentáció, gondolatterképek).

A kötelezően feldolgozandó anyagot **választható anyagként projekttémák** (portfólió) egészítik ki. Ezek közül a tanár és a tanulók érdeklődésüknek megfelelően választanak ki négyet (félévenként 2-2 téma kidolgozása). A projekttémák összekapcsolják az irodalmi forrásanyagot a kortárs irodalommal, más művészeti ágakkal, tudományterületekkel – interdiszciplináris és intermedialis távlatokat nyitnak.

Értékelés – a tanulók előmenetelének értékelése folyamatos és rendszeres. Értékelni kell a tanuló tevékenységét az előkészítő szakaszban és az órán végzett munka során, részvételét a műértelmezésben, azt, hogy milyen gyakran jelentkezik, a felelet minőségét, álláspontjának eredetiségét és érvelését. Elismerést érdemelnek a másként gondolkodó és eltérő nézőpontokat képviselő tanulók. Értékelni kell a munkához való hozzáállást, a diákok egyéni képességét, valamint hogy elméleti ismereteiket a konkrét munkakörülmények között hogyan alkalmazzák. Az értékelés felöleli az írásbeli kifejezőmódot is (házi feladatok konkrét irodalmi művek kapcsán; évente legfeljebb hat házi feladat, projektek és portfólió). Értékelés céljából tervezhetünk tudásfelmérőket és témazáró ellenőrzéseket is.

A tanulók négy írásbeli dolgozatot írnak a tanév folyamán.

TERÜLET: KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA

Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség

A helyesírás ismeretének előnyei. A helyesírás szerepe a jelentés kialakításában. A feledésbe merülő helyesírási, nyelvhelyességi szabályaink tudatosítása: az elválasztás, az -e kérdőszócska használata, a *minttel* alkotott szerkezetek egyeztetése. A legújabb változások a helyesírási szabályzatban.

Könyv-, könyvtár- és internetismeret

Bibliográfia, szakirodalom-, forrásjegyzék készítése. Hivatkozásmódok elsajátítása és alkalmazása.

Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás

Beszélgetés, vita az identitástudat/regionális identitás meghatározó jegyeiről: irodalom, zene, történelem, szülőföld, család, családi hagyomány, magyarság – európaiság – kisebbségi lét, nyelvi, kulturális, kulináris, mentalitásbeli idegenségtapasztalat. Vitaindítóul szolgálhat: Csik Mónika: *Vonat, kávé, miegymás*, Tóbiás Krisztián: *vasjani*, Terék Anna: *külFÖLD*, Fehér Ferenc: *Éjjel a vágóhíd-soron*, Péterfy Gergely: *Kitömött barbár* (a 7. fejezet vége: Kazinczy apjával a Grabenen), Ady, Kassák, Illyés Gyula Párizs-élménye.

Disputa az anyanyelv megtartásának esélyeiről, a nyelvbe oltott identitás témájáról. Motiváló kérdésfelvetések: *Pampuska vagy fánk? Rica vagy szotyí? Burekot vagy bureket?* Inspiráló irodalmi alkotások: pl. Füst Milán: *A magyarokhoz*, Fehér Ferenc: *Nyelv és varázs*, *Faludy György: Óda a magyar nyelvhez*, Kányádi Sándor: *Noé bárkája felé*, Jobbágy Károly: *Fuldokló anyanyelvem*, Petőcz András: WWW.OSZ-SZIAN.ÉNEK.HU. Vita a magyar származású, idegen nyelven író alkotók besorolásáról, a műveikben megnyilatkozó identitásélményről: pl. Melinda Nadj Abonji: *Galambok röppennek föl*.

A készségfejlesztés komplexmegvalósulása, intermedialis, interdiszciplináris vonatkozások beépítése. Az anyanyelv megtartásának esélyeiről szervezett vitát glossza, esszé, kisértkezés megírása követheti. Az identitást tematizáló modul jegyében irodalmi alkotások, kiállítás, iskolaújság, irodalmi műsor, poszter, videófilm készíthet, kirándulás is megvalósulhat. Különös gondot fordítunk a vajdasági szerzők alkotásokból készült irodalmi összeállítások igényességére, a tiszta beszédre, a mondatfonetikai eszközök helyes alkalmazására.

Jeles szónoki beszédek értelmezése, az ünnepi beszéd jegyeinek fölismerése, majd alkalmazása: párhuzamos szerkesztés, ismétléstípusok, tételmondat bizonyításának sajátos eszközei: pl. negatív festés – pozitív végkicsengés. Irányadó példa lehet: Esterházy Péter: *Más így*. (Búcsúbeszéd Weöres Sándor temetésén). A beszédek előadása és megvitatása összekapcsolja a szövegértési, szövegalkotási és szövegmondási tevékenységet.

Disputa a csavargás természetéről, az országútnak mint labirintusrendszernek a szimbolikájáról, a szabadság és rend viszonyáról, az önmegvalósítás és önpusztítás hatáiról, a témát taglaló irodalmi

alkotásokról, a tematikát intermedialis, interdiszciplináris keretbe helyező filmekről, zenei alkotásokról. (Megvitatásra kerülhet a beat- és hippinmezdek eszmerendszere: pl. Hobo dalai, a Hair musical, Allen Ginsberg: *Üvöltés*, Jack Kerouac: *Az úton*, Déry Tibor: *Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (a regény és a belőle készült musical, a kultikussá vált dalok). A vitát alkotómunka követi: vallomások a saját fesztivál- vagy labirintusélményeinkről.

Szövegalkotás

A nyelvi ismeretekhez, nyelvtörténethez tartozó modulokhoz beszámolók, előadások, esszék, kísértekezések, a tanulók közös projektumai készülhetnek el. A diákok a *couleur locale* jegyében vallomások, esszéket írhatnak a kedvenc zugukról, terükről, kedvenc irodalmi alkotásaikról. Párhuzamos történetek/álomképek írása egy-egy megélt élményhez különböző szempontok, generációs látásmódok/felfogásbeli különbségek ütköztetésével (mintegy az *Iskola a határon* kétszólamú beszédmódját követve).

Esszéírás, kreatív írásgyakorlatok.

Esszéírás inspiráló szövegrészletek, képek, filmrészletek hatására, megkezdett szövegek folytatása, különböző bekezdéstípusok alkalmazása. Szövegértési feladatok kiegészítése vagy előkészítése kétszólamú szövegek írása révén – pármunkában. A külön-külön írt szövegek ütköztetése, összefésülése.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A szövegalkotásnál hozadékkal jár a szakirodalmi anyag felhasználása: Samu Ágnes: *Kreatív írás*. Az ötlettől a kész írásműig. A fogalmazás tanítása másképp, Umberto Eco: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* Bíró Yvette: Marie-Genevieve Ripeau: *Egy akt felöltöztetése*. Petres Csizmadia Gabriella interneten is fellelhető dolgozata: *Élményszerű szövegértés, szövegértelmezés és szövegalkotás*.

Projektumi munka. A tanár ismerve tanulói képességeit és érdeklődési körét maga dönt a munkaformákról, projektumokról. A nyelvi ismereteknél a tanár felébreszti az érdeklődést a dialektus, szociolektus, digilektus kérdésköre iránt (névadási, köszöneti szokások, kontaktusváltozatok, az internet, a blogok hatása, vélemény- és ízlésformáló ereje), vitát gerjeszt az alultilizált, ironikus, értékszekeptikus magas irodalom és az internet által terjesztett giccs összefüggéseiről. *Ennek nyomán szociolingvisztikai alapvetésű tudományos munka indulhat be. Eredményként gyűjtemények, esszék, értekezések szülehetnek meg. (A munkák készítésekor jólhasználható a nyelvi ismereteknél feltüntetett szakirodalom is.)*

Az identitástematika nyomán a munka felölelheti a családfakutatást, népköltészeti alkotások gyűjtését (szólások, közmondások, anekdoták), néprajzi értékeink (ünnepek, az ünnep díszletei, viselet, népi vallásosság, népi építészet), kultikus emlékeink (középkori építészeti alkotások, szecessziós építészeti munkák) megismerését, bemutatását, a hagyományban, közösségi kultúrában betöltött szerepének méltatását. A fesztiválok, táborok mint közösségformáló társadalmi események, (kör)interjú készítése egy-egy rendezvény kapcsán.

Az intertextualitás nyelvemlékeinkhez kötődő nyelvi megnyilvánulási formái: Ajánlott szövegek: Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd*, Márai Sándor: *Halotti beszéd*, Weöres Sándor: *Mária siralma*, Utassy József: *Választ világotmul*, Tóth Krisztina: *Vögyemük*, *A világ minden országa stb.*

Fordításelemzéshez ajánlott az újrarendezett művek részleteinek elemzése, nyelvi-stilisztikai-nyelvváltoztatbeli szempontok figyelembevételével: William Shakespeare: *Hamlet*, *Romeo és Júlia*, Albert Camus: *A közöny*/ *Az idegen*, William Golding: *A Legyek Ura*, J. D. Salinger: *Zabhegyező/Rozsban a fogó*. Természetesen vita is fűzhető hozzá, szükséges-e az új fordítás, a művek rövidítése, mit nyújt a művek újírása/”átvezetése” (pl. Zalán Tibor: *Bánk bán*) stb.

Összesen: 43 óra

A gimnáziumi anyanyelvi oktatásban egyaránt fontos az írott szövegek alkotásához és befogadásához szükséges készségek és a szóbeli anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlesztése. A kommunikációs kultúra fejlesztése különféle módszerekkel és technikákkal folyamatosan jelen vagy a magyarórán.

A gimnázium negyedik osztálya számára készült program az *Kommunikációs kultúra* területén úgy szerveződik, hogy négy jártasság

megszerzését feltételezi. Produktív jártasságok: az írás és beszéd, a befogadói jártasságok: a meghallgatás és az olvasás. Az írásbeli dolgozat írásának előkészületei: az írásbeli dolgozat írása és javítása összesen 16 órát igényel, négyet-négyet minden írásbelire.

Az írásbeli dolgozatok előkészületei folyamatos tevékenységet jelentenek és nem korlátozódnak csupán egy órára (az írásbeli fogalmazás előtt).

Az értő olvasás jártasságához tartozik az irodalmi és más típusú szövegek olvasása, miközben a tanuló felismeri az explicite és impliciten adott információkat ezekben a szövegekben és felfedezi az ok-okozati összefüggéseket a tartalmi elemek között.

Az eredményközpontú fogalmazástaniást ötvözzük a folyamatközpontú megközelítéssel, amelyben a hangsúly a fogalmazás végső produktumáról az írás folyamatára helyeződik át (a tanulók megtervezhetik, javíthatják, újírhatják írásukat). A fogalmazáscím megadása helyett/mellett közöljük a tanulókkal a szöveg célját, a címzettet és a kommunikációs helyzetet is! Alkalmazzuk a kreatív írást mint a különféle műfajokban való alkotás szabályait bemutató, az irodalmi alkotást előkészítő folyamatot! A kreatív írás erősíti az önbizalmat, fejleszti a problémamegoldó készséget, lehetőséget ad a szövegalkotás játékos keretek közé helyezésére, retorikai, stilisztikai problémák megvitatására, új kommunikációs felületek (blog, honlap, internetes médiumok) kipróbálására.

A szöveg- vagy szövegrészalkotás gyakorlására kiválasztott anyagot a szövegműfajok sokszínűsége jellemezze, az anyanyelvi órákon elbeszélő, magyarázó (tudományos okfejtések, érvelések, definíciók, kommentárok) és dokumentum típusú (grafikonok, menetrendek, táblázatok, térképek, ábrák, használható utasítások, kérdőívek, nyomtatványok, szabályzatok stb.) szövegeken végezzenek a tanulók különféle műveleteket (elemzés, átalakítás, kiegészítés)! Kapjanak helyet az anyanyelvi órán a fiatalok szubkultúráját erősen meghatározó populáris narratívák, a populáris kultúra elemei is!

A kulcskompetenciákat, a tanulói aktivitást jelentős mértékben elősegítő módszerekkel fejleszthetjük. A mindennapi életben használható kommunikációs kompetenciák megszerzését, a produktív anyanyelvi tudást a tanulók életközeli szituációkba helyezése, gyakorlatközeli feladatok megoldása segíti. Az önálló tanulás képességét könyvtárhasználati ismeretekkel, nyomtatott és virtuális szótárak, kézikönyvek használatának megtanításával fejleszthetjük. A tanulók szer-teagázó, sokirányú fejlesztésében a múzeumpedagógiai foglalkozások is segíthetnek. A múzeumlátogatás során (az iskolán kívül) valós szituációkba kerülnek a diákok, a tanár kiegészítheti, színesebbé teheti a tananyagot, lehetőség adódik egy téma sokoldalú, komplex feldolgozására, konkrét nevelési, oktatási és képzési célok megvalósítására.

A nyelv és a kommunikációs kultúra tanítása-tanulása az irodalomtanítással való tantárgyi egységben történik.

A nyelvi tartalmak feldolgozásakor javasolt:

- felismerni a nyelvi jelenségeket a megfelelő példákban, a tanulók nyelvérzékére való támaszkodás mellett;
- a helyesírási szabályok alkalmazása;
- gyakorlás;
- táblázatok használata;
- rajzok, sémák, grafikonok kidolgozása és olvasása;
- a tanulók szoktatása és biztatása, hogy használják a nyelvi kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat és kifejezések szótárait.

III. A TANÍTÁS ÉS TANULÁS FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A standard, szummatív (összegző-lezáró) értékelés (általában a tanulási folyamatok vagy annak egy-egy szakaszának lezárásakor kerül alkalmazásra, standardizált mérőeszközökkel – írásbeli és szóbeli tudásfelmérő, esszé, tesztek – végzik, és kampányszerű és osztályzatorientált tanulást eredményez a tanulóknál) mellett, amely még mindig dominál oktatási rendszerünkben, az oktatáshoz való korszerű hozzáállás megköveteli más értékelési módok, például a formatív (alakító-segítő) értékelés bevezetését is – a tanulási folyamatra vonatkozóan ad átfogó minősítést a tanulók teljesítményéről, kompetenciái fejlődéséről. Az ilyen jellegű értékelési információt nyújt a tanárnak és a tanu-

lónak is egyaránt arról, milyen kompetenciákat fejlesztett ki, melyeket kevésbé, és a tanítás során használt módszerek hatékonyságáról is visszajelzéseket kap a tanár. A formatív értékelés folyamán a tanár különféle technikák alkalmazásával (portfóliók, feljegyzések, tanulói naplók, visszajelzések, megbeszélések, kérdések, rávezetés, tanulói önértékelés, társak értékelése, csoportmegbeszélés, követelmény minták, példatárak alkalmazása, diagnosztikus teszt stb.) adatokat gyűjt a tanuló teljesítményéről. A formatív értékelés eredményét a tanítási ciklus végén szummatív módon – osztályzattal is ki kell mutatni. Az ilyen osztályzatnak akkor van értelme, ha magában foglalja a tanuló minden

teljesítményét, ha a tanuló rendszeres figyelemmel kísérése alapján, kiakartatása objektív és professzionális. A tervezés, megvalósítás, figyelemmel kísérés és értékelés a tanári hivatás részét képezi. Fontos, hogy a tanuló teljesítményének figyelemmel kísérése mellett a tanár folyamatosan kövesse és értékelje a tanítási-tanulási folyamatot, saját magát és a munkáját. Az önértékelés a köznevelési rendszer minőségének javítását szolgálja: mindazt, ami hatékonynak és megfelelőnek bizonyult, a pedagógus használni fogja a tanítási gyakorlatban, ami kevésbé hatékony vagy nem vezetett eredményhez, azt fejlesztenie kell.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI–MATEMATIKAI IRÁNYZAT

Osztály
Évi óraszám

Negyedik
132 óra (4 óra hetente)

Tudásszabványok ³	KIMENET A negyedik osztály elvégzését követően a diák képes lesz a következőkre:	TEMATIKUS EGYSÉGEK és kulcsfogalmak
2.MNY.1.1.1. Ismeri a nyelvet mint jelrendszert. Tisztában van a nyelv és a gondolkodáskapcsolatával, a verbális és a nem verbális kommunikáció fogalmával. Ismeri a közlésfolyamat (kommunikáció) tényezőit (feladó, vevő, csatorna, kód, üzenet, téma, kontextus, beszédhelyzet, valóságháttér, zaj), funkcióit. 2.MNY.1.1.3. Tisztában van vele, hogy a nyelv változó rendszer. Ismeri a nyelv rétegződését, társadalmi és táji tagolódását. Ismeri a norma fogalmát, a nyelvhasználat alapvető szabályait. El tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelvei között. Megnevezi első nyelvelmékeinket, és ismeri keletkezésük időpontját. 2.MNY.1.1.9. Ismeri a szöveg meghatározó jegyeit, a szöveg felépítését. Meg tudja határozni a rövid terjedelmű szövegek alkotóelemeit (téma, cím, tagolás, bekezdések). Felismeri a szövegösszetartó erőt, a kapcsolóelemeket. Megismerkedik az írott és beszélt szövegtípusokkal. Felismeri az elbeszélő, leíró, érvelő szövegtípusokat (kommunikációs funkció szerinti felosztásban). Megismeri a hivatalos nyelvhasználat szövegtípusait: kérvény, levél, önéletrajz, motivációs levél. 2.MNY.1.2.4. Ismeri és megnevezi a tantervben előírt irodalmi műveket és alkotók munkásságának jellemzőit, továbbá az irodalmi korszakok legfontosabb tartalmi-formai jellemzőit. Képes röviden megfogalmazni az irodalmi mű szövegvilágának témáját, jellemzőit és fő motívumait, megnevezi a mű főszereplőit. Intermediális (pl. képzőművészeti, zenei, színházi, filmművészeti), illetve interdiszciplináris jellemzőket ismer fel és nevez meg a tantervben előírt irodalmi szövegben. 2.MNY.1.2.5. A tantervben előírt irodalmi szöveg nyomán egyszerű következtetést fogalmaz meg szépirodalmi és nem szépirodalmi példákra hivatkozva, szóhasználatába beépíti az olvasott szöveg fogalomrendszerét. Megismerkedik a magyar nemzeti kultúra kialakulásának folyamatával és intézményeivel. Tiszteletet mutat a nemzeti irodalom és kultúra értékei és más népek kultúrája iránt. Felismeri és megnevezi a magyar nemzeti és kulturális elemeket a művekben. 2.MNY.1.2.6. Különböztet tesz az ugyanazt vagy hasonló témát, karaktereket és eseményeket feldolgozó szépirodalmi és nem szépirodalmi szöveg között. Megérti a rövidebb, egyszerűbb irodalmi és nem irodalmi szövegeket és parafrázisukat. Felismeri a keresett információkat a nem szépirodalmi szövegben. 2.MNY.1.3.1. Érthetően és folyékonyan beszél, tiszteletben tartja a köznyelvi normát; kulturálnyelvi magatartás jellemzi (meghallgatja és tiszteletben tartja mások véleményét, saját gondolatait a beszédhelyzetnek megfelelően fejt ki), betartja az internetes kommunikáció illemszabályait; folyékonyan és érthetően olvas fel szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket; kifejezően, szövegűen mond el rövidebb szövegrészeket, memoriterek. A tananyaggal, a mindennapi élettel kapcsolatos megnyilatkozásaiban a megfelelő szó- és nyelvhasználatra törekszik az alkalomhoz, helyzethez, beszédhelyzethez és témához igazodva, valamint ügyel a nem nyelvi kifejezőeszközök (testtartás, arcjáték, gesztikuláció) használatára. Figyelmesen és értőn hallgatja a közepes nehézségű fejtegetést (pl. előadást) nyelvi, irodalmi és művelődési témákról; előadásközben tud jegyzetelni.	– tudatossá válnak a különféle kommunikációs helyzetekben alkalmazandó magatartásformák, a nyelvi megnyilatkozás követelményei, a más kultúrákkal való kapcsolattartás fontossága és sajátosságai; – a szövegalkotás fázisainak az ismeretében különféle szövegfajtaikat alkot; – kialakulnak a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvváltozat követelményeire igazodó megnyilatkozásformák; – megismeri a hatékony kommunikáció követelményeit; – biztosan alkalmazza az érvelés technikáját; – megismeri a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – a tananyaggal, a mindennapi élet kérdéseivel kapcsolatos vitákban világos, ok-okozati viszonyra, példákra, ellentételezésre, analógiára stb. épülően érvel; – az érvelés technikájának biztonságos alkalmazásával különféle beszédhelyzetekben alkalmazandó szövegeket hoz létre; – alkalmazza a verbális és nonverbális kommunikáció eszköztárát; – képes a problémamegoldó gondolkodásra, a gondolatok önálló megfogalmazására, önálló ítélethozatalra; – ismeri a nyelvi rendszer szintjeit, sajátosságait; – egységben szemléli a nyelvi szintekkel kapcsolatos ismereteket; – folyamatosan gazdagítja a szókincsét; – korrelációt állít fel az anyanyelv és az idegen nyelvek között; – elemzési készségek birtokában az anyanyelv morfológiai rendszerét biztonsággal kezeli. – felismeri a hivatalos és publicisztikai szövegek stílusjegyeit, és ismeretei birokában képes megfelelő stílusú közéleti jellegű és publicisztikai szövegtípusokat létrehozni. – megismeri a 19. és 20. századi európai ember világértését, kulturális törekvéseit, szellemi mozgalmait, a korszakra jellemző gondolkodás irodalmi változatait; – megismeri és érti a modernitás korélményét és szellemi mozgalmait; – megismeri a kor kiemelkedő művelődéstörténeti, művészettörténeti és irodalmi jelenségeit, opusait; 19 – megismeri a 19. és 20. századi magyar irodalom európai összefüggéseit, társadalomtörténeti vonatkozásait; – megismeri a 19. és 20. század irodalmának alakulástörténeti összefüggéseit, megérti a művészeti irányzatok és műfajok létformáját; – megismeri és olvassa a 19. és 20. század európai és magyar irodalom jelenségeit, opusait, műalkotásait; – érti az irodalmi beszédmódokat, felismeri a poétikai sajátosságokat; – jártas az irodalmi szövegek értelmezésében és elemzésében; – felismeri az interdiszciplináris és -textuális kapcsolatokat;	NYELVI ISMERETEK Általános nyelvi ismeretek Retorika és kommunikáció A modern nyelvészet irányai A magyar nyelv története napjainkig Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom
		IRODALMI ISMERETEK Portrék a magyar irodalomból Világirodalom a 20. és 21. században Dráma és színház Látásmódok – egyén – közösség Posztmodern és kortárs irodalom Az irodalom határterületei

<p>2.MNY.1.3.4. Szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaiiban alkalmazza a nyelvi, nyelvhelyességi szabályokat, és tiszteltben tartja a nyelvváltozatok közötti kódváltás szükségességét. Szövegalkotáskor különválasztja a szöveg részeit, címet és alcímeket ad, tud idézni. Az érettségi dolgozatot a szakdolgozatok alkotásának szabályai szerint írja (lábjegyzeteket használ, tartalomjegyzéket és bibliográfiát készít). Magánjellegű és hivatalos levelet ír, gyakrabban használtmindennapi hivatalos szövegfajtákat (önéletrajzt, kérvényt, fellebbezést, igénylést, hirdetést) fogalmaz. Ki tudja tölteni a különböző űrlapokat és formanyomtatványokat. Rendezett, olvasható írásképe van.</p> <p>2.MNY.2.1.1. Különböget tesz a beszéd és írás jellemzői között. Ismeri az írás kialakulásának történetét. Ismeri a közlésfolyamat funkcióit (tájékoztató, ábrázoló, ismertető, felhívó, poétikai, értelmező, kapcsolattartó, metanyelvi). Tud a kommunikációs zavarok forrásairól, a közlésnehezségeiről. Ismeri a kommunikáció megvalósulási formáit (én-kommunikáció, személyközi, csoportos és tömegkommunikáció). Megismeri a tömegkommunikáció jellemzőit, szocializáló és véleményformáló hatását.</p> <p>2.MNY.2.1.2. Megismerkedik a tömegkommunikáció új eszközeivel, az írott és elektronikus sajtóműfajaival: hír, tudósítás, interjú, riport, karcolat, recenzió stb. Ismeri a szóbeli kommunikációs folyamat szakaszait, és alkalmazza a megfelelő hozzájuk kötődő nyelvi formákat: kapcsolatfelvétel (köszönés, bemutatkozás, bemutatás, megszólítás), a kapcsolat tartása, lezárása. Felismeri, megnevezi és megalkotja az alapvető szövegtípusokat (elbeszélő, leíró, érvelő). Megismerkedik a szóbeli beszéd fölépítésével.</p> <p>2.MNY.2.1.3. Ismeri, megfogalmazza, alkalmazza a norma, a köznyelv alapvető szabályait.</p> <p>Tisztában van a regionális köznyelv jellemzőivel, használati tereivel. Tud a szókészlet változásáról: felismeri az új szavakat a mai nyelvhasználatban. Felismeri a különböző nyelvváltozatok nyelvi jellemzőit. Tisztában van a csoportnyelvek, az új (internetes) nyelvi létmódok jellemzőivel. Ismeri a magyar nyelv eredetét. Fel tudja vázolni a finnugor nyelvcsaládot. Fel tudja vázolni a magyar írásbeliség kialakulásának rövid történetét.</p> <p>2.MNY.2.1.8. Képes érvelő szóbeli és írásbeli szövegtípusok létrehozására: hozzászólás, esszé, kisértkezés. Felismeri a szöveg szerkezeti elemeit, a cím, a téma és a tételmondat kapcsolatát. Felismeri és megnevezi a szöveg kapcsolóelemeit (grammatikai és jelentéstani elemek). Ismeretei vannak az írásképről és helyesírásról mint stílusesszéről.</p> <p>2.MNY.3.1.1. Ismereteket szerez a modern nyelvészet eredményeiről. Megismerkedik a nyelvészet határtudományaival. Ismereteit interdiszciplináris kontextusba helyezi. Ismereteket szerez a határon túli régiók nyelvhasználatáról. Ismeri a kétnyelvűség problematikáját, a közismert interferenciajelenségeket.</p> <p>2.MNY.3.1.2. Megismerkedik a beszédfajtákkal (törvényszéki – védő- és vádbeszéd, tanácsadó, alkalmi beszéd stb.). Ismeri a tudományos szövegek nyelvi jellemzőit. Tudatosan él az írott és elektronikus sajtó műfajaival: cikk, vezércikk, kommentár, glossza, tárcsa, kritika, blogbejegyzés stb.</p> <p>2.MNY.3.1.3. Ismeri a dialektus, szociolektus, digilektus fogalmát. Ismeri a tájszavak felosztását. Képes a magyar nyelv eredetének átfogó bemutatására. Ismeri és be tudja mutatni a nyelvrokonság bizonyítékait. Képes bemutatni első nyelvemlékeink tartalmi-nyelvi jellemzőit. Ismeretekkel rendelkezik a legjellegesebb őshazakutatókkal, finnugristákkal, nyelvújítókkal, nyelvészekkel, nyelvi folyóiratokkal kapcsolatban.</p> <p>2.MNY.3.1.7. Ismeri a szövegtípusok osztályozásnak szempontjait (a kommunikáció funkciója, színtere, a stílusrétegek, a kommunikáció fajtája szerint). Felismeri, megnevezi és tudatosan alkalmazza a szöveg grammatikai és jelentéstani kapcsolóelemeit. Megismerkedik a téma és réma fogalmával. Úgyel az egyes szövegtípusok szerkezeti-stilisztikai jellemzőinek helyes alkalmazására. Tisztában van a mondatformák stilisztikai szerepével.</p> <p>2.MNY.1.2.1. Felismeri a tantervben előírt alpművek címét és szerzőjét, és néhány jeles alkotó életpályáját; felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait; meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt.</p> <p>2.MNY.1.2.3. Különböget tesz az epikus közlés alapformái, az elbeszélés, a leírás és a dialógus között. Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. Felismeri az idézetet. Felismeri a költői jelzót, megszemélyesítést, ismétlést, költői kérdést.</p>	<p>– elsajátítja a helyes kiejtés szabályait, a kulturált nyelvi megnyilatkozás eszköztárát. írásbeli és szóbeli megnyilvánulását igényesség, választékoság jellemzi;</p> <p>– pozitív viszonyt alakít ki a helyesíráshoz és nyelvműveléshez;</p> <p>– tudatosítja a fontosabb helyesírási szabályokat, a megismert helyesírási szabályokat alkalmazza, használja a helyesírási kézikönyveket;</p> <p>– elsajátítja a szóbeli és írásbeli beszámoló, a kisértkezés, a felszólalás, a kiselőadás és a prezentációk szerkesztését, kifejezőeszközeit, stílusis követelményeit;</p> <p>– különféle típusú szövegeket alkot és ért;</p> <p>– képes önálló értelmezések kialakítására;</p> <p>– elsajátítja az elbeszélés, a leírás, a párbeszéd, a jellemzés, a képi/metaforikus beszéd formáit;</p> <p>– tud vázlatot készíteni, jegyzetelni, helyesen megjelölni a forrást és idézni;</p> <p>– ismeri a meghívó, a levél, az önéletrajz, a kérvény normatív formáit;</p> <p>– kialakul nála a kritikai attitűd;</p> <p>– felismeri a többnyelvűség hagyományát és lehetőségeit, képes az interkulturális kommunikációra;</p> <p>– képes az eredeti magyar szöveg és idegen nyelvű fordításának összevetésére;</p> <p>– képes az önálló információszerzésre és -feldolgozásra beleértve az új digitális információforrások felhasználását is.</p>	<p>KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA</p> <p>Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség</p> <p>Könyv-, könyvtár- és internetismeret</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás</p>
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>2.MNY.2.2.2. A tantervben előírányzott irodalmi műben vagy annak részletében felismeri és felsorolja a lírai, epikai és drámai műnem sajátosságait, és megkülönbözteti az alapvető irodalmi műfajokat, amelyekhez ezek a művek tartoznak. Felismeri az alábbi műfajokat: életrajz, önéletrajz, napló, útleírás, emlékirat és a tudományos-ismeretterjesztő szövegek. Megnevezi a következő műfajok jellemzőit: ekloga, episztoła, planctus, zsoltár; paránesis, pikareszk-, eszme-, fejlődés-, tudat-, lélekábrázoló, utópikus, fantasztikus, társadalmi, dokumentumregény; antik, reneszánsz, klasszicista, epikus, abszurd dráma. Felismeri az átmeneti műfajokat (mesedráma, drámai költemény, filozófiai dráma, prózavers, tragikomédia).</p> <p>2.MNY.2.2.5. Önállóan elemzi az irodalmi alkotásokhoz fűződő társadalmi kérdéseket, és érvekkel támasztja alá véleményét. Felismeri a különböző irodalmi művek, korszakok, stílusirányzatok közötti összefüggéseket. Felfedezi és megnevezi az irodalmi művek közötti intertextuális és interdiszciplináris kapcsolatokat. Érti és értékeli az irodalom és más művészetek közötti összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.2.2.6. Önállóan választ olvasmányt a korosztályának megfelelő irodalom köréből. Olvasói kíváncsiságot mutat, érti, milyen jelentősége van az olvasásnak a maga műveltsége és tudása fejlesztésében. Hosszabb terjedelmű egyszerűbb nyelvű és szerkezetű irodalmi és nem irodalmi szövegrészletet sokrétűen értelmez. Megnevezi és ismereteire hivatkozva elemzi a különböző irodalmi műveket: műfaji, nyelvi és kulturális szempontok, valamint a nemzeti jellemzők (népi kultúra, művelődéstörténet, néphagyomány stb.) szerint.</p> <p>2.MNY.2.2.7. Különböztet tesz a mű parafrázis és elemzése között. Meg tudja különböztetni az irodalmi alkotásokról szóló népszerűsítő szöveget az értéktérítést előnyben részesítő szakszövegtől. Kiemeli és felsorolja a művek alapadatait, megfogalmazza annak fabuláját, olvasmányairól olvasónaplót, vlogot, beszámolót készít.</p> <p>2.MNY.2.3.3. Megérti a hosszabb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket: bemutatja a szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek, jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseit, felismeri a lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stílusesszközeit. Képes a szövegek közötti kapcsolatok felismerésére és értelmezésére (pl. téma, szereplők, motívumok, utalások).</p> <p>2.MNY.3.2.1. Fejlett olvasási kultúrája van, az irodalmi mű olvasása élményt jelent számára. Az olvasás révén gyarapítja tudását, szókincsét, fejleszti érvelési készségét, ki tudja fejteni véleményét, meg tudja védeni álláspontját. Tudatosan alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat. Képes irodalmi és nem irodalmi fogalmak meghatározására. Ismeri a már korábbiakon túl a drámai, epikai, lírai, az alteritás, ambivalens, anticipáció, epigon, filológia, kánon, profán fogalmak jelentését stb.</p> <p>2.MNY.3.2.2. Képes a különböző közepes összetettségű irodalmi művek műfaji, tematikai, motívikus, nyelvi-stilisztikai összevetésére. Megkülönbözteti és részletek alapján értelmezi az átmeneti irodalmi műfajokat. Fejlett érvelő technikával fogalmazza meg megállapításait a szövegről.</p> <p>2.MNY.3.2.4. Az irodalmi műveket intermedialis és interdiszciplináris kontextusba helyezve értelmezi: megnevezi és véleményt alkot az irodalmi mű más művészeti ágakkal és tudományterületekkel fennálló kapcsolatáról.</p> <p>2.MNY.3.2.5. Olvasmányai, illetve fordítások révén és más népekkel való kapcsolata során gyarapítja interkulturális ismereteit. Párhuzamot von a klasszikus és a kortárs irodalmi alkotások tematikai, stilisztikai, motívikus, formai sajátosságai között, önállóan fedez fel közöttük intertextuális összefüggéseket.</p> <p>2.MNY.3.2.8. Ajánlást fogalmaz meg irodalmi művekhez, és megindokolja a választását.</p> <p>2.MNY.1.1.4. Ismeri helyesírásunk alapelveit. Ismeri a beszédhangok keletkezésének módját. Ismeri a mássalhangzók és magánhangzók rendszerét. Megkülönbözteti a magánhangzókat időtartam (rövid és hosszú) és a nyelv vízszintes mozgása szerint (mély és magas magánhangzók). Ismeri, megnevezi és alkalmazza a hangrend és a magánhangzó-illeszkedés törvényét. Ismeri a mássalhangzók időtartam és zöngéesség szerinti főosztását. Ismeri, megnevezi, elemzi a mássalhangzók hangtani változásainak egyszerűbb eseteit. Pontosan jelöli a magánhangzók és mássalhangzók időtartamát a közismert szavakban. A hangkapcsolatokat helyesen jelöli a mássalhangzó-változások esetében.</p>		
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2.MNY.1.3.8. Információszerzéshez nyomtatott forrásokat használ (szótárakat, lexikonokat, helyesírási szabályzatot), megismerkedik az elektronikus adatgyűjtéssel (elektronikus folyóirat, honlapok stb.) is. Megkülönbözteti egymástól az egyszerűbb médiaszövegeket, és felismeri bennük a sajátos módszereket, technikákat és a kifejezési módokat. Felméri a médiaszövegek pozitív és negatív hatásait, tisztában van az elektronikus kommunikáció és az információ-megosztás nyújtotta lehetőségekkel, felismeri a bennük rejlő esetleges veszélyeket. Különbséget tesz a valóságos és a virtuális világ között.</p> <p>2.MNY.2.3.1. Hosszabb, egyszerű beszélt vagy írott nyelvi szöveg megalkotásakor sajátvéleményének, álláspontjának pontos, árnyalt tolmácsolására törekszik. Helytáll a kommunikáció különböző közéleti színterein, közönség előtt beszél nyelvi, irodalmi és művelődési témákról. Álláspontját hitelesen képviseli, ugyanakkor tiszteli a sajátjától eltérő véleményeket; szóbeli közlései során alkalmazkodik a kommunikációs folyamat tényezőihez, céljához, és figyelembe veszi a különböző szövegműfajok, stílusrétegek sajátosságait. Kifejezően olvas szépirodalmi szövegeket, illetve a mindennapi kommunikációban a mondat- és szövegfonetikai eszközök (hangerő, hangmagasság, hangsín, tempó, szünet, hangsúly, hangletjtés) ismeretének birtokában hozza létre produkcióját. Képes hosszabb szövegrészletek, memoriterek szövegű, értelmesen tagolt és kifejező előadására. Törekszik a megfelelő artikulációra, a kiejtés egyéni sajátosságainak fejlesztésére és tudatos használatára. Hosszabb nyelvi, irodalmi és művelődési témákról szóló előadásokon aktív, értő közönség, kérdéseket tesz fel.</p> <p>2.MNY.2.3.2. Hosszabb, egyszerű beszélt és írott szöveget alkot az elbeszélő, leíró és érvelő közlésmódot alkalmazva. Véleménycserében, vitában pontosságra, érzékletességre és a lényeg kiemelésére törekszik, megfelelő kitérőket tesz, érdekes részleteket és megfelelő példákat választ. Felismeri a humort az irodalmi művekben, és megfelelő módon alkalmazza azt saját szövegeiben. Pontosan megfogalmazza az irodalmi mű vagy más művészi alkotás keltette hangulatot, élményt, véleményt, álláspontot. Röviden összefoglal hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket.</p> <p>2.MNY.2.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul a hosszabb, egyszerű szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, hogy a szöveg különböző formai-stilisztikai jellegzetességei mennyire befolyásolják a megértését; felismeri az intertextualitást; a nyelv és irodalom tananyagának feldolgozására szolgáló szövegben megvizsgálja a szerkesztettséget, koherenciát, információtartalmat stb.); érvekkel támasztja alá véleményét; megnevezi információinak forrását.</p> <p>2.MNY.2.3.6. Képes a hagyományos és az új médiumokban fellelhető információk keresésére,értékelésére, rendszerezésére és bemutatására; a rendelkezésre álló információk értékelése soránkritikai és reflektív szemlélet jellemzi; az internet alapú szolgáltatásokat (vitafórumokat,elektronikus levelezést stb.) megfelelően használja; önállóan felfedezi a médiaszövegekhatáskeltésre, figyelemfelhívásra, befolyásolásra szolgáló eszközeit.</p> <p>2.MNY.3.3.2. Megvitat összetett nyelvi, irodalmi és művelődési témákat; véleményt formál a szépirodalmi szövegek értékeiről, valamint a nem szépirodalmi szövegek rendeltetéséről és értékeiről; magabiztosan alkalmazza az erkölcsi, esztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai fogalmakat.</p> <p>2.MNY.3.3.3. Szakszövegeket, prezentációkat, publicisztikai műfajú írásokat és irodalmi szövegeket a szövegalkotás állomásainak figyelembevételével, a beszédhelyzetnek, a műfajnak megfelelő stílusban, a szövegösszefüggést biztosító elemek alkalmazásával alkotja meg és adja elő.</p> <p>2.MNY.3.3.5. Kritikai szemlélettel viszonyul az összetettebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekhez (felméri, mennyire sikeresen közvetíti a szöveg az információkat, észreveszi, melyadatok hiányoznak; megvizsgálja, a felsorakoztatott érvek megalapozzák-e a szöveg legfőbb állításait; ellenőrzi az információk hitelességét stb.). Véleményének kifejtésében érett érvelő technika érvényesül.</p> <p>2.MNY.3.3.6. Felméri a stilisztikai eljárásokat a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegben; összehasonlítja két (vagy több) összetett szöveg stilisztikai eljárásait. Értelmezi szerepüket az említett típusú szövegek esztétikai és jelentésbeli jellegzetességeinek megvalósításában.</p>		
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

2.MNY.3.3.7. Tisztában van a nyomtatott és elektronikus források szerepével és lehetőségeivel megbízható és érvényes információk keresésében. Széleskörűen kihasználja az on-linekommunikáció (vitafórumok, elektronikus levelezés, videokonferencia stb.) lehetőségeit. Rövid,egyszerű médiaszöveget hoz létre.

- 3 A tudásszabványok az **általános középiskolai oktatás befejezéséig** valósulnak meg. Ugyanazon tudásszabvány (vagy valamelyik része) több alkalommal is aktiválódik a tanév során, illetőleg a középfokú oktatás befejezéséig, azonban különböző kimenetek kapcsán. Ez az eljárás biztosítja az egyéni tanulói teljesítmény mind magasabb szintű megvalósulását, a tanulók ismeretei, készségei és képességei viszont ily módon folyamatosan új szemszögből szemlélhetőkké, megszilárdíthatókká, bővíthetőkké és rendszerezhetőkké válnak. A Magyar nyelv és irodalom tantárgy és az általa felölelt területek bonyolultsága folytán fontos, hogy a középfokú oktatás mind a négy éve folyamán fokozatosan valamennyi tudásszabvány megvalósítása sorra kerüljön, azzal, hogy egyes tudásszabványok valamely kimenethez konkrétan is kötődnek.

ÚTMUTATÓ A PROGRAM DIDAKTIKAI-METODIKAI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A *Magyar nyelv és irodalom* tanításának és tanulásának hozzá kell járulnia az alkotói és kutatói szellem kialakulásához, amely lehetővé teszi a tanulók tudásának gyarapítását, funkcionális készségeik fejlesztését, mindezt pedig alkalmazni képesek továbbtanulásuk során, választott hivatásukban és a mindennapi életben. A tantárgy lehetővé teszi, hogy kialakítsák értékrendjüket, amely a nemzeti és a nemzetközi kulturális örökség megőrzéséhez szükséges, hogy felkészüljenek a multikulturális társadalomban való életre, hogy általános és tantárgyközi kompetenciákra tegyenek szert, amelyek relevánsak a közösség életében való aktív részvétel és az élethosszig tartó tanulás szempontjából.

A tanulók tudásának, képességeinek, jártasságának és álláspontjainak minősége és tartóssága sokban függ a tanítási-tanulási folyamatban alkalmazott elvektől, formáktól, módszerektől és eszközöktől. Ezért a magyar nyelv és irodalom korszerű oktatása feltételezi, hogy a kimeneteket a tanulók fokozott gondolatli tevékenységgel érik el, miközben tisztelik és méltányolják a didaktikai elveket (különösen: a tanulók tudatos tevékenységét, a tudományosságot, megfelelést, fokozatosságot, rendszerességet és nyilvánvalóságot), valamint azoknak az oktatási formáknak, módszereknek, eljárásoknak és eszközöknek az adekvát alkalmazását, amelyeknek az értékét megállapította és megerősítette a magyar nyelv és irodalom tanításának és tanulásának korszerű gyakorlata és módszertana (elsősorban: a munka szervezésének különböző módjai és a feldolgozandó tartalmaknak és a tanulók képességeinek megfelelő kommunikatív, logikai és szakmai (speciális) módszerek alkalmazása). A meghatározott oktatási formák, módszerek, eljárások és eszközök kiválasztása elsősorban attól függ, mely kimeneteket kell megvalósítani, és azoktól a tartalmaktól is, amelyek segítenek az előírt kimenetek megvalósításában.

Oktatási módszerek: előadás, magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, vita, szemléltetés, munkáltató módszer, projekt módszer, tanulási szerződés, kooperatív oktatási módszer, szimuláció, szerepjáték, játék, tanulmányi kirándulás, házi feladat.

Munkaformák: frontális munka, (differentiált) egyéni munka, párbán folyó tanulás: páros munka (hasonló szinten levő tanulók oldanak meg közösen valamely feladatot) és tanulópár vagy tutorrendszerű tanulás (különböző szinten levő tanulók közötti tanulmányi kapcsolat), csoportmunka.

A magyar nyelv és irodalom oktatása és tanulása a tantárgy számára speciálisan kialakított tantermekben és kabinetekben folyik, amelyeknek a felszerelése összhangban kell, hogy legyen a gimnáziumi normákkal. Részből más iskolatermekben is tartható óra (iskolai könyvtár-médiatár, olvasóterem, audiovizuális terem stb.), az interneten és iskolán kívül (könyvtár, színház, múzeum, mozi, képtár stb.)

A magyar nyelv és irodalom oktatásában jóváhagyott tankönyvek és kézikönyvek használatosak, továbbá könyvtári-információs és informatikai anyagok, amelyek a tanulók szisztematikus felkészítését szolgálják. Célszerű, hogy tanulóink önállóan használják az ismeretszerzés különböző forrásait az oktatásban és azon túl.

A nyelvi ismeretek, irodalmi ismeretek és kommunikációs kultúra területe egységes tantárgyat képez, áthatja és kiegészíti egymást. Emiatt a javasolt óraszám csupán keretszám (a nyelvi ismeretek területéé 27, az irodalomé 73, a kommunikációs kultúráé pedig 32). A tanítás-tanulás körültekintő tervezésével, amellyel el kell jutni mindhárom terület előírt kimeneteinek megvalósításához, a tanár maga fogja

meghatározni az óraszámot, miközben figyelemmel kíséri a tanulók eredményeit.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

A negyedik nyelvtani és kommunikációs anyag a nyelvi, nyelvtörténeti ismeretek, a mai nyelvhasználat kutatása visszavezet bennünket alapvető kérdéseinkhez, nyelv és társadalom, a kultúra, az identitás, a hagyomány, a tolerancia, a humanitás, a szabadság elvülhetetlen értékeihez. A diákok a tananyag ismételése, bővítése során az együttműködés, a kreativitás jegyében elmélyülhetnek a kutatómunkában, tájékozódhatnak a szakirodalomban.

A világirodalmi és magyar irodalmi kontúrok mellett a vajdasági irodalom tanulmányozása, a regionális identitástudat jegyeinek a földterképezése természetes igényként hozza magával az irodalmi, néprajzi, képzőművészeti anyag iránti érdeklődés felkeltését és kielégítést. Gondot fordítunk az önkifejezés minden nyelvi, irodalmi formájára, a szép magyar beszéd fejlesztésére, az új beszédmódok természetének a megismerésére, elhelyezésére a nyelvtörténeti kontextusban.

TERÜLET: NYELVI ISMERETEK

Általános nyelvi ismeretek (5 óra)

(A korábban tanultak ismételése és kiegészítése)

A jel tudománya. Az írásbeli és szóbeli kommunikáció történetének állomásai: A beszéd és írás megváltozott szerepe, formája: az írott-beszélt nyelv, nyelvváltozatok és írásváltozatok. Nyelv és ember. Nyelvi és társadalmi identitás, nyelvi, etnikai, földrajzi hovatartozás. Nyelvsvokás és nyelvi eszmény. Normatív nyelvváltozat, nyelvjárások. A nyelvművelés megváltozott szerepe, lehetősége és fórumai. Nyelvi babonák és tabuk.

Retorika és kommunikáció (9 óra)

Kommunikáció a változó korokban. Digilektus és internetkommunikáció. Nyelvi illetan. Netikett.

A diskurzus elemzése és követelményei: Társalgási maximák: mennyiség, minőség, relevancia (világosság), mód (szabotosság).

Társalgási manőverek: *Nyitás* (Bocsánat, hogy zavarom...), *ellenőrzések* – *beszéd közben* (Tud követni? Úgy érte, hogy...), *témaváltás* (Hogy el ne felejtsem...), a *téma befejezése* (Elgondolkodtató, nem?), *befejezés* (Jót beszélgettünk.)

Retorikai eszközök: *Ismétléstípusok:* előismétlés (anafóra), végismétlés (epifora), kezdő-záró ismétlés, haladó ismétlés. Logosz-pátosz-ethosz, vagyis az értelmi, érzelmi/gyönyörködtető, erkölcsi természetű beszélői szándékok működtetése a szónoklatban.

A modern nyelvészet irányai (5 óra)

A nyelvészet és határtudományai: a szemiotika, pszicholingvisztika, szociolingvisztika alapfogalmai, nyelvészeti kutatásokat/irodalmi értelmezést segítő vonatkozásai. Az antropológiai nyelvészet hozzáadéka.

Pszicholingvisztika. Lélek és beszéd: A nyelvhasználat pszichológiai meghatározói. Nyelvi diszfunkció (diszgráfia, diszlexia).

Szociolingvisztika. Ember és társadalom kapcsolata. A nyelvhasználat szociológiai meghatározói. Dialektus és szociolektus. A nyelvi változás okai, folyamata. Egyéni és társadalmi nyelv. Generációs és osztálykülönbségek. Nyelvváltozatok, kantsadváltozatok. Szándékolt és öntudatlan regionalizmusok mint identitásjelző tényezők.

A magyar nyelv története napjainkig (5 óra)

(Az előző években tanult nyelvtörténeti anyag összefoglalása és kiteljesítése)

Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, areális kapcsolatai (a latin nyelv hatásától az angol nyelvi

befolyásig). A magyar nyelv történeti korszakai. A nyelvújítási mozgalom. Nyelvművek: szórányművek, szövegművek kódexek, bibliafordítások. Az európai nyelvcsaládok.

A mai magyar nyelv. Egységesülés és szétfejlődés a magyar nyelvben. A határon túli magyarok nyelvhasználata. A regionális köznyelv. Az anyanyelv megtartásának esélyei. Kétnyelvűség és nyelvcsere. Nyelv és emberi jogok. A nyelvi tervezés. Nyelvpolitika.

Interdiszciplináris kapcsolatok: Nyelv és irodalom (3 óra)

Változó nyelv – újrafordított irodalmi alkotások. A szövegköziség tettenérése mai szövegekben: nyelvi-szemantikai szempontok. Az intertextualitás típusai: a szó szerinti idézés, az átlényegülés, a montázs. Nyelvi játék, játék a nyelvvel, a nyelv fölértékelődött szerepe.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A mai anyanyelvtanítás a nyelvi és irodalmi ismeretek egységére törekszik. A nyelvi ismeretek tanításakor ennek a jegyében szervezzük meg a munkát, és választjuk ki a projektumi feladatokat, ami a kommunikációs kultúra feladatainak a megvalósítása során meg is hozhatja a gyümölcsét, teret enged a diákok önálló kutatási kedvének, önkifejezési szándékának.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

Viták a nyelvrokonokról.

Nyelvműveink sorsa (pl. Ómagyar Mária-siralom, Jókai-kódex).

Neológiai kurjantások – A nyelvújítás szóalkotásmódjai.

Reklámok és mémek jelrendszere.

A digilektus jellemzői, beszélt nyelvi vonatkozásai.

A diákszleng új forrásai.

Az antiközmondások tanulságai.

A matematikai nyelvészet

A jelnyelvek.

(A felajánlott tervek közül a tanár egyet választ.)

Hasznosan forgatható szakirodalom

A mai nyelvhasználat, nyelvi illeten, nyelvváltozatok, a nyelv-
szokás és nyelvművelés kapcsolata témához Nádasdy Ádám *Modern Talking* című nyelvi kérdéseket feszegető internetes rovatának írásai. *Hárompercesek a nyelvről, Hajnali hárompercesek a nyelvről.* Papp György (szerk.): *Mi ilyen nyelvben élünk.* A vajdasági magyar nyelvhasználat rétegei, mintái, állományi, változási jellemzői. Vukov Raffai Éva: *Az örökíró, a hémijszka, és ami körülöttük van.* Az e-nyelv.hu internetes tanácsadó. A Magyar Szó Üveggyőlyő mellékletének *Piros ceruza* című rovata. A digilektus tanításához, tanulmányozásához: Veszelszki Ágnes (interneten elérhető) írásai: *A digilektus beszélt nyelvi jellemzői, Érzelemkifejezési módok a digitális kommunikációban: emotikonok és reakciógifek, Digilektus és Netszótár.* Nyelvtörténeti ismereteink kibővítéséhez: Ruffly Péter: *Bujdosó nyelvműveink.* A tihanyi alapítólevéltől a Bori noteszig. Szily Kálmán: *A magyar nyelvújítás szótárának internetes kiadása.* Modern nyelvészeti ismereteink oktatáshoz: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: *Jelbeszéd az életünk.* Gósy Mária: *Pszicholingvisztika.* Általános nyelvészeti összefoglaló: David Crystal: *A nyelv enciklopédiája.* Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv.* Digitális Tankönyvtár.

Összesen: 27 óra

TERÜLET: IRODALMI ISMERETEK

A gimnázium negyedik osztályos tanterve hat irodalmi témakört tartalmaz, amely összhangban áll az előírt kimenetekkel és tudásszabványokkal, ugyanakkor befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítást irányoz elő.

Portrék a magyar irodalomból

- József Attila – jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben: pl. *Tiszta szívvel, Klárisok, Kései sirató, Reménytelenül, Nem én kiáltok, Thomas Mann üdvözlése, A Dunánál, Elégia, Óda, Eszmélet, Karóval jöttél, Talán eltűnök hirtelen..., Szabad-ötletek jegyzéke* (részletek), *Curriculum vitae.* József Attila-paródiák és intertextuális mozgások (*Születésnapomra és átirásai.* Petri György: *A delphoi jós hamis csöddöt jelent*). A mai befogadás szempontjai. Világirodalmi horizontok József Attila vonatkozásában. Kapcsolata az avantgárdal. József Attila-kultusz (íróportrék és fotók).

- Radnóti Miklós: pl. *Nem tudhatom, Tétova óda, Bájoló, Hetedik ecloga, Erőltetett menet.* Razglednicák. Az ekloga mint műfaj: az *Első*

ecloga. Részletek az *Ikrek havából.* Részletek Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni naplójából. Radnóti Miklós fordításai.

- Weöres Sándor: pl. *A teljesség felé* (részletek), *A magyar etüdök* (részlet), *Rongyszőnyeg* (részlet), *Valse Triste.* *Psyché* és filmes adaptációi. Megzenésített versek.

- Pilinszky János: pl. *Harbach 1944, Ravensbrücki passió, Négy-soros, Apokrif.* Az utolsó korszak rövid versei. Filmes és színházi kapcsolatok.

- Ottlik Géza: *Próza* (részlet). *Iskola a határon.* Az *Iskola a határon* világirodalmi távlatai. Esterházy Péter: *Zakóink legtitkosabb szerkezete.*

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Anyakép, az anya hiánya, szülőkomplexus az irodalomban

- A szerelem különböző formái az irodalomban

- (Katona)iskola-narratívák

- Iskolai élet filmen és irodalomban (hatalmi harcok és viszonyok)

- József Attila költészete és a pszichoanalízis

- Zeneiség és költészet

Világirodalom a 20. és 21. században

- Franz Kafka: *Átváltozás, A per* (részlet, kiemelni: *A törvény kapujában*)

- Albert Camus: *Közöny (Az idegen).* *Sziszüphosz mítosza.*

- Az egzisztencializmus hatása az irodalomra.

- Gabriel Garcia Marquez: *Száz év magány* (részlet).

- George Orwell: *1984* (részlet)

- Mihail Bulgakov: *Mester és Margarita* (részlet).

- Danilo Kiš: *A holtak enciklopédiája* (egy választható szöveg).

- Borges: *Homokkönyv.*

- A beatirodalom – ellenkultúra (pl. Jack Kerouac: *Az úton* (részlet), Ginsberg: *Üvöltés, Hobo zenei földolgozásai, Déry Tibor: Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (részlet).

- Egy tanulmány feldolgozása, bevezetés a szakszövegek olvasásába: pl. Mészöly Miklós Camus-esszéje, *A világosság romantikája,* Estereházy Péter: *A mi a bánat,* Hózsá Éva: *Trauma és irodalom – A tékozlás tünetei? (A mai vajdasági magyar próza és a perem-trauma kultúrája),* Albert Camus: *Remény és abszurdum Franz Kafka életművében,* egy tanulmány a József Attila-szakirodalomból.

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Zene és irodalom érintkezése. A szubkultúra fogalma. A performansz.

- Elbeszélés, játék és szimuláció a digitális médiában. A kéziratról a hipertextig. Linearitás és nemlinearitás. Transztextualitás és kibertextualitás.

- Internetes műfajok, közösségi oldalak, virtuális polc.

- A peremkultúra és emigránslet.

- 1956 a művészetekben.

- Az önéletrajz újabb tudományos megközelítései.

- A posztkolonializmus.

- Totalitárius rendszerek és disztópiák.

- A dalszöveg mint irodalom, az irodalom mint dalszöveg.

- A kortárs sikerkönyv: irodalom, film, sorozat.

Dráma és színház

Bertolt Brecht epikus színháza. *Kurácsi mama és gyermekei.* A brechti song (*Koldusopera*).

Az amerikai dráma útjai. A groteszk és az abszurd dráma: Örkény István: *Tóték.* Samuel Beckett: *Godot-ra várva.*

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Vándormotívumok a drámában

- Parabola a színházban

- Az idegenség problémája a drámában

- A performansz

- A posztdramatikus dráma

- Híres magyar színművészek és rendezők

- Tasnádi István színháza

Látásmódok: egyén – közösség – filmszerűség

- Szabó Lőrinc: Tájékoztató a versciklusokról. *Az Egy álmai.*

- Déry Tibor regényvilága és novellái (informatív jelleggel): *Niki* (részlet), *Szerelem.*

- Németh László esszéi, drámái és hősei (pl. Németh László: *A két Bolyai* – részletek).

- Illyés Gyula: *Puszták népe* (részlet), *Egy mondat a zsarnokságról*. Illyés Gyula hazafogalmának problematizálása. *Haza, a magasban*.

- Mészöly Miklós és a tépoeitika: *Negyvenhat videoclip. Magasiskola* (részlet) – a sólyom motívuma és a filmes adaptációk. *Jelentés öt egerről*.

- Mándy Iván novellisztikája: pl. *Vízizene. Egy öreg boltos*. „A Mándy”-megközelítés.

Posztmodern és kortárs irodalom

- A posztmodern. Elméleti bevezető. Az eredetiség kérdése, intertextualitás, fragmentáltság, műfajkeveredés, digitalizálódás stb. A medialitás elméleti pozíciói. Interdiszciplináris távlatnyitás.

- Tandori Dezső műfajai. A koan, haiku és a szonett. „A szó alibi-je”. „Képversei”. A hypertextualitás problémája Tandori kapcsán. Versei: pl. *Halottas urna két füle E. E. Cummings magángyűjteményéből*, *„Albert Camus: Közöny”*. A veréb és a játékmackó – Tandori magánmitológiájának szereplői. A Tandori versek képzőművészeti utalásai.

- Esterházy Péter. *Bevezetés a szépirodalomba* (részletek), a kötetkompozíció problémaköre. A posztmodern családregény: *Harmonia caelestis* (részletek). Csáth és Kosztolányi Esterházy opusában. *Egy nehéz nap éjszakája*.

- Nádas Péter: *Évkönyv* (részletek) A testpoétika és az önazonosság kérdésköre a Nádas-életműben. Nádas Péter és a fényképészet.

- Kertész Imre. *A Sorstalanság* mint önéletrajzi regény. A holokausztirodalom problémaköre. Camus és Kertész.

- Szemelvények a kortárs magyar és határon túli irodalomból: Bodor Ádám: *Sinistra körzet* (részlet), Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz* (részletek), Darvasi László: *Virágzabálók* (részlet), Krasznahorkai László: *Sátántangó* (részlet), Tóth Krisztina: *Pixel* (részletek), Tolnai Ottó: pl. *Kodály, árvacsáth* (részletek), egy áruházi novella, Domonkos István: *Kormánytörésben*, Sziveri János: *Bábel*, Gion Nándor: *Nem baleset lesz*, Fenyvesi Ottó: *Maximum Rock & Roll*.

- Egy szemelvény a magyar irodalom legújabb műveiből (pl. Például: Háy János: *A Gézagyerek*, Krusovszky Dénes: *A fiúk országa* (részlet), Szabó T. Anna versei és novellái).

Projektmunka vagy portfólió (javaslatok):

- Esterházy-szótár

- Fociirodalom

- Duna-szövegek az irodalomban

- Fényképészet és irodalom

- A Symposion-nemzedék

- A farmernadrágos próza

- zEtna – Magazin a Vulkán alatt

- Fesztivlizáció, vajdasági vonatkozások

Az irodalom határterületei

- A magasművészet és a tömegkultúra viszonyának mai problémája. A szórakoztató irodalom hatása és vonzereje. Könyvsikerek, di-vatjelenségek. Elektronikus műfajok. A képregény.

Összesen: 73 óra

Házi olvasmányok:

Ottlik Géza: *Iskola a határon*

Kertész Imre: *Sorstalanság*

Kafka: *Átváltozás*

Camus: *Közöny (Az idegen)*

Samuel Beckett: *Godot-ra várva*

Ajánlott olvasmányok:

Végl László: *Egy makró emlékirata*

Gion Nándor: *Latroknak is játszott*

Kontra Ferenc: *Farkasok órája* (részlet)

Lovas Ildikó: *Kijárat az Adriára* (részlet)

Nádas Péter: *Egy családregény vége*

Örkény István: *Egyperces novellák*

Brecht: *Kurázi mama és gyermekei*

Salinger: *Zabhegyező (Rozsban a fogó)*

Gabriel García Marquez: *Száz év magány*

Mészöly Miklós: *Az atléta halála* vagy más regény

Szabó Magda: *Az ajtó*

Ernest Hemingway egy regénye/novellái: *Akiért a harang szól/A*

Kilimandzsáró hava/Indián tábor

Egy aktuális vajdasági kötet

Memoriter: 1-1 szabadon választott vers József Attilától, Radnóti Miklóstól, Weöres Sándortól.

Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek:

abszurd (kibővítés, újraértelmezés), antropomorfizál, artikuláció, beatirodalom, bestseller, dekonstrukció, differenciáltság, diskurzus, diszkontinuitás, eklektikus, esztétikum (kibővítés, újraértelmezés), folytonosság, fonikus költészet, groteszk (kibővítés, újraértelmezés), improvizáció, interpretáció (kibővítés, újraértelmezés), irodalmi posztmodernség, irodalmiság, ironia (kibővítés, újraértelmezés), játékoság, képmás, konstrukció, kontextus, kontrapunkt, korszak és irányzat (kibővítés, újraértelmezés), kreatúra, kultúra (kibővítés, problematizálás), kulturális heterogenitás, látomás, lektűr, médium, megismerés (kibővítés, problematizálás), metafora (kibővítés, újraértelmezés, problematizálás), minimalizmus, modernség (kibővítés, problematizálás), műfaji dinamizmus, neoavantgárd, orfikusság, parabola, paradigma, pastiche, popkultúra, posztmodern, primitivizmus, provincializmus, redukció, referencia, sematizmus, spontaneitás, stílus (kibővítés, újraértelmezés), szellemtörténet, szenzibilizáció, szimbólum (kibővítés, problematizálás), szimultán vers, színopszis, tabu, tipológia, trópus, új megértésformák, uniformizálás, urbánus, utánzás (kibővítés, problematizálás) stb.

A már tanult fogalmak ismétlése, újradefiniálása.

A tanterv kísérletet tesz az irodalomtörténetiség dominanciájának megszüntetésére, az egyenes vonalú, irodalomtörténetre alapozott szerkezetből kitörési, kapcsolódási pontokat (linkeket) kínál más korok szerzői, művei, témái stb. felé.

A közös olvasmányok olvasására és a javasolt projektmunkák kidolgozására több időt kapnak a tanulók. Ezt a tanmenet készítésekor is figyelembe kell vennie a magyartanárnak, mert csak így módon válhat hatékonyá az olvasás, így nevelünk tudatos olvasókat.

Bővül a tanulók általános iskolában elsajátított irodalomelméleti fogalomtára, és új fogalmakat vezetnek be. Az új poétikai szótár hozzájárul a középiskolások elmélyültebb szövegértéséhez.

A tantervi javaslat szerint az általános gimnázium természettudományi-matematikai irányzatán az előirányzott 132 órából a tanárok 73 óráat az irodalmi tartalmak feldolgozására, megerősítésére és rendszeresítésére fordítanak. Némely irodalmi mű feldolgozása egy órát kíván, némely kettőt vagy hármát, ezért a tanár irányozza elő és tervezi meg a munka dinamikáját, beleértve a megértés különböző szintjeit, valamint az irodalmi tartalmak összekapcsolását a nyelvi tartalmakkal. Javasoljuk a különböző történelmi, kulturális és műfaji keretből származó szövegek összehasonlító módon való interpretációját. A pedagógusnak külön figyelmet kellene fordítania arra, hogy rámutasson a sokszínűségre, amely a nemzeti és a világirodalom kanonikus műveinek összefüggéseit és szövegközi kapcsolatait jellemzi (kortárs regény, drámai szöveg; film, rajzfilm, képregény, színházi előadás, történelmi-művelődési tartalmak a televízióban és a világhálón stb.)

Fontos, hogy a tanár ismertesse a tanulókkal a tantárgy tervét, a tanítási egységeket és a munkamódszert. Felhívja a diákok figyelmét annak fontosságára, hogy tervszerűen és idejében felkészüljenek az irodalmi művek feldolgozására (az irodalmi mű olvasása és értelmezése, tankönyvek, elsődleges és másodlagos források használata az irodalmi művek interpretációjához).

Az irodalmi művek értelmezése során az élményközpontú irodalomtanítás megvalósítása a tanár célja, a motiváltságot kreatív előkészítő feladatokkal éri el. A pedagógus a javasolt projekttevékenységek során önálló kutatómunkára serkenti tanulóit.

A feldolgozás szintjei. Egy irodalmi mű értelmezése differenciáltan, különböző szinteken való feldolgozás révén valósítható meg (ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektálás).

Tevékenységek a tanórán. Az irodalmi jelenségeket és fogalmakat a tervezett irodalmi művek kapcsán dolgozzuk fel. A közvetlen munkában a megfelelő felvilágosító, logikai és egyéb sajátos módszereket alkalmazzuk. A módszer kiválasztása, valamint az elméleti és gyakorlati eljárások egységének érvényesítése kulcsfontosságú az irodalomtanítás sikeressége szempontjából; az irodalomelméleti vonatkozásokat konkrét művészi alkotások segítségével közelítjük meg.

Az olvasói/olvasási kompetenciák fejlesztése. A tanulókat felkészítik az olvasás minden formájának és módjának aktív alkalma-

zására (élményszerző, felfedező, kifejező és interpretatív, felolvasás, jegyzetelés, néma olvasás), de elsősorban a figyelmes, élvezetes és értő olvasásra, a kritikus szemléletmódra.

Az irodalmi mű értelmezéséhez kapcsolódó alkotótevékenység. Az olvasás mint elsőrangú alkotótevékenység érvényesül a tanítási-tanulási folyamatban, ám a tanárnak az olvasáshoz kapcsolódó egyéb alkotótevékenységre is fókuszálnia kell. Általa bővül a tanulók érdeklődése az irodalom, az irodalmi művek és szerzők iránt, elmélyül és kiegészül az olvasói érdeklődés, és tovább tökéletesednek az olvasói kompetenciák. Az alkotótevékenység lehet szóbeli produkció (beszédgyakorlatok, viták, beszélgetések, monológok, versmondás és szónoklat), írásbeli produkció (esszé, fogalmazás, házi feladat írása, kreatív feladatlapok) és kombinált produkció (referátum, prezentáció, gondolatterképek).

A kötelezően feldolgozandó anyagot **választható anyagként projekt témák** (portfólió) egészítik ki. Ezek közül a tanár és a tanulók érdeklődésüknek megfelelően választanak ki négyet (félévenként 2-2 téma kidolgozása). A projekt témák összekapcsolják az irodalmi törzsanyagot a kortárs irodalommal, más művészeti ágakkal, tudományterületekkel – interdiszciplináris és intermediális távlatokat nyitnak.

Értékelés – a tanulók előmenetelének értékelése folyamatos és rendszeres. Értékelni kell a tanuló tevékenységét az előkészítő szakaszban és az órán végzett munka során, részvételét a műértelmezésben, azt, hogy milyen gyakran jelentkezik, a felelet minőségét, álláspontjának eredetiségét és érvelését. Elismerést érdemelnek a másként gondolkodó és eltérő nézőpontokat képviselő tanulók. Értékelni kell a munkához való hozzáállást, a diákok egyéni képességét, valamint hogy elméleti ismereteiket a konkrét munkakörülmények között hogyan alkalmazzák. Az értékelés felöleli az írásbeli kifejezőmódot is (házi feladatok konkrét irodalmi művek kapcsán; évente legfeljebb hat házi feladat, projektek és portfólió). Értékelés céljából tervezhetünk tudásfelmérőket és témazáró ellenőrzéseket is.

A tanulók négy írásbeli dolgozatot írnak a tanév folyamán.

TERÜLET: KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA

Helyesírás és gyakorlati nyelvhelyesség

A helyesírás ismeretének előnyei. A helyesírás szerepe a jelentés kialakításában. A feledésre merülő helyesírási, nyelvhelyességi szabályaink tudatosítása: az elválasztás, az -e kérdőszócska használata, a *min*tel alkotott szerkezetek egyeztetése. A legújabb változások a helyesírási szabályzatban.

Könyv-, könyvtár- és internetismeret

Bibliográfia, szakirodalom-, forrásjegyzék készítése. Hivatkozásmódok elsajátítása és alkalmazása.

Szövegértés, szövegalkotás, szövegmondás

Beszélgetés, vita az identitástudat/regionális identitás meghatározó jegyeiről: irodalom, zene, történelem, szülőföld, család, családi hagyomány, magyarság – európaiság – kisebbségi lét, nyelvi, kulturális, kulináris, mentalitásbeli idegenségtapasztalat. Vitaindítóul szolgálhat: Csík Mónika: *Vonat, kávé, megymás*, Tóbiás Krisztián: *vasjani*, Terék Anna: *külFÖLD*, Fehér Ferenc: *Éjjel a vágóhid-soron*, Péterfy Gergely: *Kitömött barbár* (a 7. fejezet vége: Kazinczy apjával a Grabenen), Ady, Kassák, Illyés Párizs-élménye.

Disputa az anyanyelv megtartásának esélyeiről, a nyelvbe oltott identitás témájáról. Motiváló kérdésfelvetések: *Pampuska vagy fánk? Rica vagy szotyí? Burekot vagy bureket?* Inspiráló irodalmi alkotások: pl. Füst Milán: *A magyarokhoz*, Fehér Ferenc: *Nyelv és varázs*, *Faludy György: Óda a magyar nyelvhez*, Kányádi Sándor: *Noé bárkája felé*, Jobbágy Károly: *Fuldokló anyanyelvem*, Petőcz András: *WWW.OSZ-SZIAN.ÉNEK.HU*. Vita a magyar származású, idegen nyelven író alkotók besorolásáról, a műveikben megnyilatkozó identitásélményről: pl. Melinda Nadj Abonji: *Galambok röppennek föl*.

A **készségfejlesztés komplex megvalósulása**, intermediális, interdiszciplináris vonatkozások beépítése. Az anyanyelv megtartásának esélyeiről szervezett vitát glossza, esszé, kísértékezés megírása követheti. Az identitást tematizáló modul jegyében irodalmi alkotások, kiállítás, iskolaújság, irodalmi műsor, poszter, videófilm készülhet, kirándulás is megvalósulhat. Különös gondot fordítunk a vajdasági szerzők alkotásából készült irodalmi összeállítások igényességére, a tisztázó beszédre, a mondatfonetikai eszközök helyes alkalmazására.

Jeles szónoki beszédek értelmezése, az ünnepi beszéd jegyeinek fölismerése, majd alkalmazása: párhuzamos szerkesztés, ismétléstípusok, tételmondat bizonyításának sajátos eszközei: pl. negatív festés – pozitív végkicsengés. Irányadó példa lehet: Esterházy Péter: *Más így*. (Bücsübeszéd Weöres Sándor temetésén). A beszédek előadása és megvitatása összekapcsolja a szövegértési, szövegalkotási és szövegmondási tevékenységet.

Disputa a csavargás természetéről, az országútnak mint labirintusrendszernek a szimbolikájáról, a szabadság és rend viszonyáról, az önmegvalósítás és önpusztítás hatáiról, a témát taglaló irodalmi alkotásokról, a tematikát intermediális, interdiszciplináris keretbe helyező filmekről, zenei alkotásokról. (Megvitatásra kerülhet a beat- és hippinmezdek eszmerendszere: pl. Hobo dalai, a Hair musical, Allen Ginsberg: *Üvöltés*, Jack Kerouac: *Az úton*, Déry Tibor: *Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról* (a regény és a belőle készült musical, a kultikussá vált dalok). A vitát alkotómunka követi: vallomások a saját fesztivál- vagy labirintusélményeinkről.

Szövegalkotás

A nyelvi ismeretekhez, nyelvtörténethez tartozó modulokhoz beszámoló, előadások, esszék, kísértékezések, a tanulók közös projektumai készülhetnek el. A diákok a *couleur locale* jegyében vallomásokat, esszéket írhatnak a kedvenc zugukról, terükről, kedvenc irodalmi alkotásairól. Párhuzamos történetek/álmokképek írása egy-egy megélt élményhez különböző szempontok, generációs látásmódok/felfogásbeli különbségek ütköztetésével (mintegy az *Iskola a határon* kétszólamú beszédmódját követve).

Esszéírás, kreatív írásgyakorlatok. Esszéírás inspiráló szövegrészletek, képek, filmrészletek hatására, megkezdett szövegek folytatása, különböző bekezdéstípusok alkalmazása. Szövegértési feladatok kiegészítése vagy előkészítése kétszólamú szövegek írása révén – pármunkában. A külön-külön írt szövegek ütköztetése, összefűsölése.

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA, SEGÉDESZKÖZEI

A szövegalkotásnál hozadékkal jár a szakirodalmi anyag felhasználása: Samu Ágnes: *Kreatív írás*. Az ötlettől a kész írásműig. A fogalmazás tanítása másképp, Umberto Eco: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* Bíró Yvette: Marie-Genevieve Ripeau: *Egy akt felöltöztetése*. Petres-Csizmadia Gabriella interneten is fellelhető dolgozata: *Élményszerű szövegértés, szövegértelmezés és szövegalkotás*.

Projektumi munka. A tanár ismerve tanulói képességeit és érdeklődési körét maga dönt a munkaformákról, projektumokról. A nyelvi ismereteknél a tanár felébreszti az érdeklődést a dialektus, szociolektus, digilektus kérdésköre iránt (névadási, köszönési szokások, kontaktusváltozatok, az internet, a blogok hatása, vélemény- és ízlésformáló ereje), vitát gerjeszt az alulstilizált, ironikus, értékszkeptikus magas irodalom és az internet által terjesztett giccs összefüggéseiről. Természettudományi tagozaton különös érdeklődésre számíthat a mesterséges intelligenciát és számítógépes nyelvészetet felölelő projektum. *Mindezek nyomán tudományos alapvetésű munka indulhat be. Eredményként gyűjtemények, esszék, értekezések születnek meg. (A munkák készítésekor fölhasználható a nyelvi ismereteknél feltüntetett szakirodalom is.)*

Az identitástematika nyomán a munka felölelheti a családfakutatást, népköltészeti alkotások gyűjtését (szólások, közmondások, anekdoták), néprajzi értékeink (ünnepek, az ünnep díszletei, viselet, népi vallásosság, népi építészeti), kultikus emlékeink (középkori építészeti alkotások, szecessziós építészeti) megismerését, bemutatását, a hagyományban, közösségi kultúrában betöltött szerepének méltatását. A fesztiválok, táborok mint közösségformáló társadalmi események, (kör)interjú készítése egy-egy rendezvény kapcsán.

Az intertextualitás nyelvemlékeinkhez kötődő nyelvi megnyilvánulási formái: Ajánlott szövegek: Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd*, Márai Sándor: *Halotti beszéd*, Weöres Sándor: *Mária siralma*, Utassy József: *Választ világomtól*, Tóth Krisztina: *Vogymuk, A világ minden országa stb.*

Fordításelemzéshez ajánlott az újrafordított művek részleteinek elemzése, nyelvi-stilisztikai-nyelvvaltozatbeli szempontok figyelembevételével: William Shakespeare: *Hamlet*, *Romeo és Júlia*, Albert Camus: *A közöny*/ *Az idegen*, William Golding: *A Legyek Ura*, J. D. Salinger: *Zabhegyező/Rozsban a fogó*. Természetesen vita is fűződhet

hozzá, szükséges-e az új fordítás, a művek rövidítése, mit nyújt a művek újraírása/”átvezetése” (pl. Zalán Tibor: Bánk bán) stb.

Összesen: 32 óra

A gimnáziumi anyanyelvi oktatásban egyaránt fontos az írott szövegek alkotásához és befogadásához szükséges készségek és a szóbeli anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlesztése. A kommunikációs kultúra fejlesztése különféle módszerekkel és technikákkal folyamatosan jelen vagy a magyarórán.

A gimnázium negyedik osztálya számára készült program az *Kommunikációs kultúra* területén úgy szerveződik, hogy négy jártasság megszerzését feltételezi. Produktív jártasságok: az írás és beszéd, a befogadói jártasságok: a meghallgatás és az olvasás. Az írásbeli dolgozat írásának előkészületei: az írásbeli dolgozat írása és javítása összesen 16 órát igényel, négyet-négyet minden írásbelire.

Az írásbeli dolgozatok előkészületei folyamatos tevékenységet jelentenek és nem korlátozódnak csupán egy órára (az írásbeli fogalmazás előtt).

Az értő olvasás jártasságához tartozik az irodalmi és más típusú szövegek olvasása, miközben a tanuló felismeri az explicite és impliciten adott információkat ezekben a szövegekben és felfedezi az ok-okozati összefüggéseket a tartalmi elemek között.

Az eredményközpontú fogalmazástanítást ötvözzük a folyamatközpontú megközelítéssel, amelyben a hangsúly a fogalmazás végső produktumáról az írás folyamatára helyeződik át (a tanulók megtervezhetik, javíthatják, újraírhatják írásukat). A fogalmazáscím megadása helyett/ mellett közöljük a tanulókkal a szöveg célját, a címzettet és a kommunikációs helyzetet is! Alkalmazzuk a kreatív írást mint a különféle műfajokban való alkotás szabályait bemutató, az irodalmi alkotást előkészítő folyamatot! A kreatív írás erősíti az önbizalmat, fejleszti a problémamegoldó készséget, lehetőséget ad a szövegalkotás játékos keretek közé helyezésére, retorikai, stilisztikai problémák megvitatására, új kommunikációs felületek (blog, honlap, internetes médiumok) kipróbálására.

A szöveg- vagy szövegrészalkotás gyakorlására kiválasztott anyagot a szövegműfajok sokszínűsége jellemezze, az anyanyelvi órákon elbeszélő, magyarázó (tudományos okfejtések, érvelések, definíciók, kommentárok) és dokumentum típusú (grafikonok, menetrendek, táblázatok, térképek, ábrák, használati utasítások, kérdőívek, nyomtatványok, szabályzatok stb.) szövegeken végezzenek a tanulók különféle műveleteket (elemzés, átalakítás, kiegészítés)! Kapjanak helyet az anyanyelvi órán a fiatalok szubkultúráját erősen meghatározó populáris narratívák, a populáris kultúra elemei is!

A kulcskompetenciákat, a tanulói aktivitást jelentős mértékben elősegítő módszerekkel fejleszthetjük. A mindennapi életben használható kommunikációs kompetenciák megszerzését, a produktív anyanyelvi tudást a tanulók életközeli szituációkba helyezése, gyakorlatközeli feladatok megoldása segíti. Az önálló tanulás képességét könyvtárhasználati ismeretekkel, nyomtatott és virtuális szótárak, kézikönyvek használatának megtanításával fejleszthetjük. A tanulók szerteágazó, sokirányú fejlesztésében a múzeumpedagógiai foglalkozások is segíthetnek. A múzeumlátogatás során (az iskolán kívül) valós szituációkba kerülnek a diákok, a tanár kiegészítheti, színeesebbé teheti a tananyagot, lehetőség adódik egy téma sokoldalú, komplex feldolgozására, konkrét nevelési, oktatási és képzési célok megvalósítására.

A nyelv és a kommunikációs kultúra tanítása-tanulása az irodalomtanítással való tantárgyi egységben történik.

A nyelvi tartalmak feldolgozásakor javasolt:

- felismerni a nyelvi jelenségeket a megfelelő példákban, a tanulók nyelvérzékére való támaszkodás mellett;
- a helyesírási szabályok alkalmazása;
- gyakorlás;
- táblázatok használata;
- rajzok, sémák, grafikonok kidolgozása és olvasása;
- a tanulók szoktatása és biztatása, hogy használják a nyelvi kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat és kifejezések szótárait.

III. A TANÍTÁS ÉS TANULÁS FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A standard, szummatív (összegző-lezáró) értékelés (általában a tanulási folyamatok vagy annak egy-egy szakaszának lezárásakor ke-

rül alkalmazásra, standardizált mérőeszközökkel – írásbeli és szóbeli tudásfelmérő, esszé, tesztek – végzik, és kampányszerű és osztályzatoorientált tanulást eredményez a tanulóknál) mellett, amely még mindig dominál oktatási rendszerünkben, az oktatáshoz való korszerű hozzáállás megköveteli más értékelési módok, például a formatív (alakító-segítő) értékelés bevezetését is – a tanulási folyamatra vonatkozóan ad átfogó minősítést a tanulók teljesítményéről, kompetenciái fejlődéséről. Az ilyen jellegű értékelés információt nyújt a tanárnak és a tanulóknak is egyaránt arról, milyen kompetenciákat fejlesztett ki, melyeket kevésbé, és a tanítás során használt módszerek hatékonyságáról is visszajelzéseket kap a tanár. A formatív értékelés folyamán a tanár különféle technikák alkalmazásával (portfóliók, feljegyzések, tanulói naplók, visszajelzések, megbeszélések, kérdések, rávezetés, tanulói önértékelés, társak értékelése, csoportmegbeszélés, követelmény minták, példatárak alkalmazása, diagnosztikus teszt stb.) adatokat gyűjt a tanuló teljesítményéről. A formatív értékelés eredményét a tanítási ciklus végén szummatív módon – osztályzattal is ki kell mutatni. Az ilyen osztályzatnak akkor van értelme, ha magában foglalja a tanuló minden teljesítményét, ha a tanuló rendszeres figyelemmel kísérése alapján, kialakítása objektív és professzionális.

A tervezés, megvalósítás, figyelemmel kísérés és értékelés a tanári hivatás részét képezi. Fontos, hogy a tanuló teljesítményének figyelemmel kísérése mellett a tanár folyamatosan kövesse és értékelje a tanítási-tanulási folyamatot, saját magát és a munkáját. Az önértékelés a köznevelési rendszer minőségének javítását szolgálja: mindazt, ami hatékonynak és megfelelőnek bizonyult, a pedagógus használni fogja a tanítási gyakorlatban, ami kevésbé hatékony vagy nem vezetett eredményhez, azt fejlesztenie kell.

РУСИНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ЈАЗИК И КЊИЖВНОСЦ

(Штварта класа)

Циљ учења Руског језика и књижевности то унапредоване језичке и функционалне писмености; здобување и пестоване језичке и књижевне културе; оспособљивање за толковање и вредновање књижевних дјела; афирмовање и прилапљивање вредносних хуманистичног образовања и васпитања шкољарах; развивање особног националног и културног идентитета, љубови гу мацеринском језику, традицији и култури Руснацох и других народох и етничних заједницах.

ОБЩА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Шкољар позна обласци руски јазик и књижевност, и шветову књижевност. Добре влада з усну и писану комуникацију, односно бешедуе и пише по правилох стандардног руског језика. Зна формовац логични и стилски складни бешедовани и писани текст. Розуми и критично спатра пречитане и ма розвити власни словник. Ма звичай читац књижевни дјела при чим доживуе пречитане и ма знаня з помоцу хторих толмачи књижевне дјело, односно чита же би упознал и лепше розумел себе и швет коло себе. Пречитал најважнейши књижевни дјела рускеј, сербскеј и шветовеј књижевности. Розвил звичай и потребу же би преглибљивал бешедну и читательну културу пре власне усовершенване и охрानьоване и збогацоване националнеј култури.

Основни урoвень

Јасно и чечно бешедуе у складзе зоз стандардним језиком; ма културу слуханя цудзого викладаня. Формуе едноставни бешедовани або писани, логични, стилски складни текст хтори добре структуровани; правилно хаснуе руску кирилку и розликуе ю од сербскеј кирилки, зна написац тексти основних писаних жанрох хтори потребни за школовање и участвовање у друштвеним живоце. За рижни потреби чита књижевни и неуметнички тексти средней чешкосци и критички роздумеу о едноставних књижевних и неуметничких текстох.

Зна основні правила о языку; розликує книжовні руски язык од беседного и ма потребує учини, чувац и пестовац книжовни язык. Позна специфичне место руского языка у фамелиї славянских языкох и його блізкасть з карпатскими диялектама. Ма основні знання о руских гласоох, слоох и виреченьоох руского языка и зна применіц одредзени граматичні правила у беседи и писаню. Хаснує розвинути словник, у складзе зоз уровнем образования, а слова примерани нагоди.

Зна автороох ділох зоз обовязней школьскей програми и змесчує их до контексту творчого опису и книжовноисторийного контексту. Зна навесц основні книжовноисторийні и поетички характеристики стилских епоох, напрямох и формацийоох у розвою рускей, сербскей и шветовой книжовности и зна их повязца з ділами и писателями зоз обовязней лектури школьскей програми. Обачує и з прикладами аргументує основні поетичні, язичні, естетски и структурні характеристики книжовних ділох зоз обовязней школьскей лектури. Формує читательні звичкуца и знання похопуюци значенє читання за власні духовні розвой.

Стредні уровень

Ясно беседує пред аудиторіюм о темох зоз обласци языка, книжовности и культури; зна составиц зложени беседни або писани текст и прецизно представиц идеї; пре розличні потреби чита релативно чежки книжовні и неуметніцки тексти и ма витворени читательні смак характеристичні за образованого человека; розуми зложени книжовні и неуметніцки тексти и критично роздумує о нїх.

Ма широки знання о языку вообще и основні знання о языкох у швец. Позна специфичні розвой руского языка и його блізкасть з карпатскими диялектама. Розуми розвой книжовного руского языка Руснацох у дружтвенім, историйним и культурним контексту. Ма широки знання о гласоох, слоох и виреченьоох у руским языку и того знанє зна применіц у беседи и писаню. Розликує гласи и знаки руского языка од гласоох и знакох сербского языка. Ма богати словник и свидомі є рижнородности языка хтора му оможліває прецизно ше виражиц.

Толмачи ключні фактори структури книжовного тексту и його тематски, идейні, поетичні, стилски, язичні, композиційні и жанровски прикмети. Позна книжовні термини и адекватно их применює при толмаченю книжовних ділох хтори предвидзени зоз програму. Самостойно обачує и анализує проблеми у книжовним ділу и зна аргументовац своїо думання на основі примарного тексту. Хаснує препоручену и ширшу, секундарну литературу при толмаченю книжовних ділох хтори предвидзени зоз програму.

Напредні уровень

Дискутує о зложених темох зоз языка, книжовности и культури хтори предвидзени зоз наставну програму; ма розвинути беседніцки схопности; пише фахови текст на теми зоз языка и книжовности; критицки роздумує о зложених книжовних и неуметніцких текстах на висшим уровню, уклучуюци и авторово стилски поступки; формує свидомост о себе як читательови.

Ма подрбнейши знання о языку вообще, як и о граматике руского языка. Ма основні знання о словниках и структури словницкей статі.

Критицки чита зложени книжовні діла зоз обовязней школьскей програми, як и додатней (виборней) и зна их критицки толмачиц и вредновац. У толмаченю книжовного текста хаснує вещей методи, попатрунки и компаративні приступ. Аргументовано виноши свой суд о книжовним ділу непереривно маюци на розумі примарні текст, як и други тексти, анализуюци и поровнуюци їх поетичні, естетичні, структурні и лингвистичні прикмети, ведно зоз зложеними стилскими поступками. Розширює читательні знання и применює стратегії читання хтори усоглашени зоз типом книжовного діла и зоз читательними цілями (дожице, вигледованє, творчосц).

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЯ: Язык

Основні уровень

Ма основні знання о тим цо то язык вообще, и хтори його функций; почитує свой язык и други языки. Позна специфичні ро-

звой руского языка и його блізкасть з карпатскими диялектама; позна розлики у коцурскей и керестурскей беседи; ма основні знання о розвою книжовного языка, писма и правопису при Руснацох у Сербії. Розуми розвой книжовного руского языка у дружтвенім, историйским и культурним контексту. Ма основні знання о гласоох и знакох руского языка и розликує их од сербских; позна файти слоох, и подфайти; хаснує коректну язичну норму при хаснованю формоох слоох и при їх твореню; правильно склада виреченє и зна анализовац виреченє хторе збудованє по основних моделях.

Ма основні знання о значеню слоох; позна словники руского языка и зна их хасновац. Може ясно и чечно представиц своїо становишко, почитуюци книжовноязичну норму и правила учтивосци; ма культуру слухання цудзого викладання. Звладає складне писанє єдноставних формоох и основних жанроох (письмо, биография, молба, жалба, вимога, ПП презентация и под.) у чийм виробку компетентно хаснує руску кирилку и основні правила язичней норми. Свидомі є же хаснованє руского языка на интернету подрозумює хаснованє стандартного руского языка, односно рускей кирилиці. На концу школовання составя матурску роботу почитуюци правила виробку фаховей роботи.

Стредні уровень

Ма ширши знання о языку вообще и основні знання о языкох у швец, о їх медзисобней зродности и типах. Позна специфичні розвой руского языка, його место у групи славянских языкох и блізкасть з карпатскими словацкими и українскими диялектама. Позна розлики у коцурскей и керестурскей беседи и причини їх наставаня.

Ма ширши знання о гласоох руского языка и розликує их од сербских; розликує руски од сербских знакох кирилиці; зна правила о наглашованю слоох и розликує руски од сербского акценту; ма ширши знання о файтоох слоох и їх подфайтоох, їх формоох и способах твореня, уплівоох сербского языка и других языкох; препознава файти виреченьоох и анализує виреченя хтори творени по розличних моделях. Ма богати словник и зна похасновац одвитує слово у зависности од нагоди; унапрямени є гу збогачованю власного словника. Виразно чита и пестує власну беседу. Составя зложени писани тексти о розличних темох почитуюци язичну норму. Хаснує фахову литературу и зна складно написац звит и реферат.

Напредні уровень

Ма детальнейши знання о языку вообще и детальнейши знання о граматике руского языка (акцентованє, состав слоох, значенє припадкоох и дієсловних формоох, структури виреченя, упліви других языкох на руски язык); позна словники руского языка и структуру словникової статі. Приповеда о вибраних темох як схопни беседнік; уважно слуха и преценює вербалну и невербалну реакцію своїого собеседника и тому прилагодзує свою беседу. Есей, фахови текст и новинску статью пише складно, дошлідно применююци книжовноязичну норму.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЯ: Книжовносц

Основні уровень

Поряднє чита книжовні діла зоз обовязней школьскей програми, препознава значних представительоох и їх діла зоз рускей, сербскей и шветовой книжовности. Накратко описує своїо чувства и дожице книжовного або другого уметніцкого діла. Обачує и наводзи основні поетичні, естетичні и структурні прикмети книжовного и неуметніцкого тексту вигодного за обробку наставней градзи зоз языка и книжовности; зна их меновац и илюструвац. Розуми книжовні и неуметніцки текст: препознава их намену, видвоє главні идеї текста; провадзи розвой одредзеной идеї у тексту; наводзи приклади зоз тексту и цитує часц або часци же би анализовав текст або змоцнел особну аргументацию; резимуює и парафразує часци текста и текст у цалосци. Видвоєни проблеми анализує на уровню основних пасмоох значеня. Основні книжовні

термини функціонально пов'язує зок прикладами зок книжовного тексту. Розуми прецо читане значне за формоване и унапредзоване своєї особности, збогачоване лексичного фонда. Розвива своєю читателньни способностци. Розуми значност книжовностци за формоване язичного, літературного, культурного и національного ідентитета. Розуми значност очування книжовного наслідства и книжовней культури.

Стредні урвень

Толкує книжовни діла зок обовязней школкей програми и ма основни знаня о книжовноісторийним и поетичним контексту хтори одредзує тоти діла. Самостойне обачує и аналізує значеньово и стилски аспекти книжовного діла и зна аргументовац своєю становиска на основи примарного текста. Розуми и описує функцію языка у творчим процесу. При толкованю книжовного діла применює адекватни методи и становиска хтори ускладзени зок методологію науки о книжовностци. Позна книжовнонаукови, естетични и лингвистични факти и бере их до огляду при обробку поєдинечних ділох, стилских епохох и напярмох у розвою рускей, сербскей и шветовей книжовностци. През виглядовацки и творчи способ здобува знаня и читателньни схопностци, хтори у функції преучованя розличних книжовних ділох и жанрох и розвиваня літературного, язичного, культурного и національного ідентитета. Ма розвизти читателньни звикнуца и читателньни смак характеристични за культурного и образованого человека. Применює зложени стратегії читаня. Меня аналітични приступи хтори оцєні же су неприкладни.

Прецєнює як одредзєни структурни, язични, стилски и значеньово прикмети текста уплївую на його розумєнє.

Напредни урвень

Зна одредзиц поетични, естетични и структурни прикмети книжовного тексту. Зок сигурноспу кладзе книжовни текст до книжовнотеорийного и книжовноісторийного контексту. У аналізованю и інтерпретованю хаснує одвитуюци поступки толкованя и терминологію хтора адекватна книжовному ділу. Хаснує вещей методи, точки патреня и компаративни приступ же би дополнил своєю розумєнє и критицки суд о книжовним ділу. Самостойно обачує и толкує проблеми у книжовним ділу и зна аргументовац своєю становиска на основи примарного текста и літературно-філологійного контексту. Критицки пов'язує примарни текст зок самостойно вибрану секундарну літературу. Самостойно вибєра діла за читанє по одредзєним критеріюму, дава предкладаня за читанє и пояснює их. Позна и применює способи/стратегії читаня усоглашєни зок типом текста (книжовним и неумєтніцким) и зок жанром книжовного діла. Розуми улогу читаня у особним розвою, але и у розвою дружтва. Ма розвизту, критицку свідомост о своїх читателньних способностцох.

Обци стандарди посцигнуцох – образовни стандарди за коєц обцого стрєднього образованя за предмет Руски язык и книжовност ма стандарди посцигнуцох за обласци: Язык, Книжовност и Язична культура. У рамикох каждей обласци описани вимоги на трох урвєньох.

ОБЦИ ТИП

Класа	Штвартя
Тижньови фонд годзинох	4 години
Рочни фонд годзинох	132 години

Стандарди образовних посцигнуцох	ВИХОДИ По законченєй штвартєй класи школяр:	ТЕМИ Ключни поняца змисти
2РЯК.1.1.1. Ма основни знаня о языке вообще (цо то язык, хтори функції ма); почитує свой язык и почитує други языки; препознава стереотипни становиска гу языку. Розуми поняцє тексту; розликує часци тексту (увод, главна часц, законченє); препознава файти текстох (форми дискурсу); ма основни поняца зок соціолінгвистики: позна поняца єдноязичностци и вещейязичностци (и зна одвитуюци язични обставини у Сербії); розуми поняцє язичней варіативностци и препознава основни варієтєти.	- разликує основни значєня и функції припадкох; - разликує шицки типи независних вичєрєньох; - препозна розлични файти зависних вичєрєньох; - правильно похаснує и препозна значєня дієсловох; - препозна у тексту и наведзе прикмети книжовноумєтніцкого и наукового стила; - прецєні сигурност податкох хтори пребера зок інтернета кєд пише текст зок науковим стилем; - укаже основни обцолінгвистични знаня о еволуції языка и на зродностци мєдзи даякими языками;	ЯЗИК Синтакса Стилистика Обца лінгвистика
2РЯК.1.1.2. Розликує книжовни (стандардни) язык од диялекту; зна основни податки о карпатских диялекткох; ма правилне становиско гу своєї бєшєди и гу другим варіантом рускей бєшєди (керєстурска и коцурска); почитує свой язык и ма потребу чувац свой язык; єднак почитує обидва варіанти рускей бєшєди – керєстурску и коцурску; ма потребу учиц, чувац и пєстовац книжовни язык; позна найважєнєйши граматични и нормативни приручнїки и зна их хасновац; зна основни податки о мєсцє руского языка мєдзи другима индєвропєским и славянским язиками; ма основни знаня о розвою книжовного языка, писма и правопису при Руснацох.	- утвєрди тематични, ідейни, язични, композиційни и жанровски прикмети книжовного тексту; - потолкує книжовни текст кладзючи го до одвитуюцого культурноісторийного контексту; - хаснує книжовнотеорийни термини кєд толкує книжовнє діло; - постави проблемскє питанє хторе у вязи зок книжовноумєтніцким ділом, виноши суд о нїм и аргументує свой суд; - пов'язє одредзєни теорії (єгзистєнциализм, теория рєцепції/отворєного діла) зок книжовноумєтніцким текстом; - препозна интєртекстуалност; - самостойнє вибєра книжовни діла звонка програми опєраюци шє на здобути знаня и усвоєни вєрєностци; - пов'язє історийни, рєлігійни, політични теми у ділох хтори обрабляю зок прєвипитованьом національного ідентитєта у нїх; - розправя о елємєнтами роднєй чувствитєлностци у ділох хтори обрабля;	КНИЖОВНОСЦ Повойнова и сучасна книжовност Диялог книжовних епохох
2РЯК.1.1.3. Розликує правилнє од неправилного вигваряня гласох; зна основнє подцєлєнє гласох; ма основни знаня у вязи зок складами и применює их при розкладаню словох на коєцу шорика; зна основни правила норми при акцєнтованю и замєрковює євєнтуални розлики мєдзи своїм и книжовним акцєнтованьом.	- правильно хаснує знаки интєрпункції (точку, запяту, точку зок запяту, знак питаня, викричнїк, два точки, три точки, смугу, заградзєнє, кавички); - бєшєдує явно и прєд вєкшим аудиторіюмом о темох зок языка, книжовностци и культури; - напишє состав на тему зок языка и книжовностци, почитуюци начала правописа и язичнєй норми.	ЯЗИЧНА КУЛЬТУРА Правопис Усє и писанє висловйованє
2РЯК.1.1.4. Позна файти и подфайти словох; применює норму при форми словох у фреквєнтних случайох (уключуюци и гласово прємєнки при форми словох); видлює часци словох при формох словох (граматична основа и наставок за форму) при єдноставнєйших случайох; видлює часци словох при творєню словох (прєфикс, основа, суфикс) при єдноставних словох; препознава основни способи творєня словох; применює норму при творєню словох (уключуюци и гласово прємєнки при творєню словох); применює постояци модели при творєню нових словох.		

<p>2РЯК.1.1.5. Правильно склада виреченє; розликує синтаксичні єдинки; розликує активні і пасивні виречення; знає аналізовач єдноставні виречення хтори творєні по основних моделюх і преширєні зоз додатками.</p> <p>2РЯК.1.1.6. Ма лексичний фонд хтори у складзе зоз стрєднім урєвньєм образованя; прави розлику мєдзи формалну и неформалну лєксику и хаснує их у складзе зоз нагоду; ма основні знаня о значєню слєвох; позна основні лексичні єдношєня (синонимію, антонимію, гомонимію); позна метєфору як лексичні мехєнізм; нє ма одбиваюцєц гу слєвом стрєнскогє походзєня, алє их нє прилапєє некритично и автоматски; позна поняцє термінох и фразєологізмєх; позна найважнєйші словніки рускогє язика и зна их хасновац.</p> <p>2РЯК.1.2.1. Позна авторєх дїлох зоз обовязнєй школскєй програми и локалізує их до контексту творчєго опуса и кнїжєвноисторійногє контекста</p> <p>2РЯК.1.2.2. Позна кнїжєвнєтеорійну термінологію и функціонално ю повязує зоз прикладами зоз кнїжєвних¹ и нєумєтніцких² текстєх предвидзєних у програми.</p> <p>2РЯК.1.2.3. При толмачєню кнїжєвноумєтніцких и кнїжєвнонаукових дїлох розликує методі нєукашньогє и вєнкашньогє приступу.</p> <p>2РЯК.1.2.4. Обачує и зоз прикладами аргументує основні поєтични, язичні, єстетичні и структурні прикметі кнїжєвних дїлох зоз обовязнєй школскєй лектури.</p> <p>2РЯК.1.2.5. Обачує основні прикметі кнїжєвностци як дискурса и розликує го од другєх дружтєвєних дискурєх.</p> <p>2РЯК.1.2.6. Наводзи основні кнїжєвноисторійні и поєтични прикметі стилских єпохєх, напрямєх и формацийєх у розвоє рускєй, сєрбскєй и швєтовєй кнїжєвностци и повязує их зоз дїлами и писатєлями зоз обовязнєй лектури у школскєй програми.</p> <p>2РЯК.1.2.7. Аналізує видвєсєні проблемі у кнїжєвним дїлу и зна их аргументовац зоз примарним текстєм.</p> <p>2РЯК.1.2.8. Хаснує препоручєну сєкундарну літературу (кнїжєвноисторійну, критицку, автопоєтичну, теорійну) и повязує ю зоз кнїжєвними текстєми хтори предвидзєні у програми.</p> <p>2РЯК.1.2.9. На основі дїлох рускєй, сєрбскєй и швєтовєй кнїжєвностци формує читатєльні звикнуца и знаня; похєпєє улогу читаня при толкованю кнїжєвногє дїла и у витворійованю язичногє, літературногє, культурногє и національного ідєнтитєта.</p> <p>2РЯК.1.3.1. Бєшєдує ясно, почитуючи ортоєпски правила стандартногє язика; применєє кнїжєвноязичні акцєнт або порєвнує свой акцєнт зоз кнїжєвним и намага шє приспєдєбїц го гу ньєму; чєчно и ясно чита наглас кнїжєвні и нєумєтніцкі тексті; виразно чита и інтерпрєтує лєгкі кнїжєвноумєтніцкі тексті; у званїчних ситуаційєх бєшєдує о єдноставних тємєх зоз обласци язика, кнїжєвностци и культури хаснуючи корєктні язичні вираз (т.є. бєшєдує чєчно, бєз загалєкованя, подпєркєх, барз вєльких пєвзєх и фєлшивєх почєткєх, обдумуючи вирєчєнє нєпрєдєк) и з одвитуєщу основну термінологію науки о язикє и науки о кнїжєвностци, прилагодзуючи нагодом, ситуаційі сєбєшєднікови и тєми вєрбалні и нєвєрбалні язичні срєдствєа (триманє, миміку, гєстикулєцію); бєшєдує хаснуючи прєзєнтєцію; ма культуру слуханя цудзєго викладєня; мєжє з увагу и зоз розумєньєм слухєц викладєнє стрєднєй чєжини (нпр. прєподаванє) з тєму зоз язика, кнїжєвностци и культури; з нагоди слуханя одрєдзєногє викладєня зна збєрац призначки.</p> <p>2РЯК.1.3.2. Бєшєдуючи о одрєдзєнєй тємі (зоз язика, кнїжєвностци або на шлєбєдну тєму), ясно структурує бєшєду и повязує єй часци на одвитуєщи спєсєб; розликує важнє од нєважнєго и трима шє основнєй тємі; сєставя єдноставні бєшєдовєні и писєні текст хаснуючи шє зоз описєм, приповєданьєм и викладєньєм (єкспєзицію); зна вокрєци описєц своїє чуствєа и дожицє кнїжєвногє або другєго умєтніцкогє дїла; жєтєо прєприповєд'ює єдноставнєйші кнїжєвноумєтніцкі текст и видвоєє його важні або інтерєсантні часци; рєзимирує єдноставнєйші кнїжєвні и нєумєтніцкі текст.</p>		
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2РЯК.1.3.3. У розправі або черанці думаня на теми зоз кнїжовносци, языка и культури зна у кратких рисох винесц и обґрунтовац идею або становиско за хторе ше заклада, бешедує одмерано, опера ше на аргументи, почитує цудзе думанє и бере го до огляду под час своєї аргументації; пише єдноставни аргументативни текст на теми зоз кнїжовносци, языка и культури.</p> <p>2РЯК.1.3.4. Хаснує руску кирилку и зна же ше вона хаснує и на интернету. Применює основни правописни правила у фреквентних прикладах и зна хасновац школске виданє Правопису; у писаню видвоєє часци текста, дава наслови и поднаслови, зна цитирац и парафразирац; составя матурску роботу почитуючи правила виробку фаховей роботи (хаснує фусноти и составя змист и библиографию); составя писмо – приватне и службове, биографию (CV), молбу, жалбу, вимогу, оглашку; зна пополнїц розлични формулари и обрасци.</p> <p>2РЯК.1.3.5. Ма способносц и звичай же би пре розлични наменки (информованє, ученє, особни розвой, естетске дожице, забава...) читал тексти стредней чежкосци (кнїжовноуметнїчки, фахово и науковопопулярни тексти зоз обласци науки о языку и кнїжовносци, тексти зоз медийох3); применює предложени стратегії читаня.</p> <p>2РЯК.1.3.6. Розуми кнїжовни и неуметнїчки текст стредней зложеносци: препознава їх намену, пренаходзи експлицитни и имплицитни інформації, видвоєє главни идеї тексту; провадзи розвой одредзеної идеї у тексту; поровнує основни інформації и идеї зоз двох або вецей текстах.</p> <p>2РЯК.1.3.7. Критицки роздумує о кнїжовним тексту стредней зложеносци: розликує обективни/виродостойни факт од авторовой інтерпретації; преценює (и то обґрунтоває) чи автор неуметнїцкого тексту виноши шицки потребни інформації и чи дава достаточни и виродостойни докази за тото цо твердзи; преценює чи автор тексту неутрални або ангажовани односно пристрасни, и обґрунтоває свою прецену; препознава бешеду ненависци, дискриминації, бюрократски язык, и ма вибудованє негативне становиско гу нїм; зна у єдноставних прикладах понукнуц альтернативу бюрократскому языку.</p> <p>2РЯК.1.3.8. Препознава структуру, розлични елементи, стилски характеристики (експресивносц, сликовитосц, метафоричносц) кнїжовного и неуметнїцкого текста; препознава конотативне значенє слова у датим контексту и розуми наменку конотативного значеня у кнїжовним и неуметнїцким тексту; одредзує значенє непознатого слова на основни контексту и моделу твореня; розуми значенє читаня за збогацованє лексичного фонда..</p> <p>2РЯК.2.1.1. Ма ширши знаня о языку вообще (хтори то важни свойства языка); препознава єдинки и заявеня хтори припадаю розличним язычним уровньом / подсистемом; ма основни знаня о писму вообще; ма основни знаня о правопису вообще (етимологийно-фонологийни правопис; граматично – логична интерпункция; графема – слово); ма основни знаня о языках у швецє (язычна зродносц, язычни типи, язычни универзалиї). Розуми основни принципи водзеня диалогу; розуми поняцє бешедней дїї. Позна прикмети варіететох руского языка хтори настали на основни медиюму и тих хтори социялно и функционално условени.</p> <p>2РЯК.2.1.2. Зна основни характеристики карпатских диалектох; зна основни правила при вигваряню обидвох варіантох руского языка (керестурска и коцурска). При єдноставнейших случаях преруцує слова з єдней варіанти до другей и обратно. Змесцує розвиванє кнїжовного языка при Руснацох до дружтвеного, историйного и культурного контексту.</p> <p>2РЯК.2.1.3. Позна бешедни органи и способ на хтори ше гласи продукую; зна дзелїц гласи по шицких критериюмох; розуми поняцє фонєми; позна природу руского акценту и розликує го од сербского; зна механїзми фонологийно условених гласових пременкох (виедначованє консонантох по дзвонкосци и по месцє твореня, злїванє и асиміляцію вокалох и траценє консонантох).</p> <p>2РЯК.2.1.4. Ма ширши знаня о файти словох; зна одредзиц форму пременлївого слова и похасновац слово у датей форми; позна поняцє морфеми; дзелї слово на морфеми за творенє при єдноставнейших случаях и менує тоти морфеми; позна основни способи твореня словох; применює норму у вязи зоз форму словох у меней фреквентних случаях.</p>		
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2РЯК2.1.5. Хаснує шицки синтаксични можлівосци у руским языку; розликує особово и безособово виреченя; анализує виреченя хтори збудовани по розличних моделюх; ма ширши знаня о синтагми; препознава основни файти зависних предикатских виреченьох (типични случаї); зна основне о независно-зложених одношеньох, конгруенції и негації; розликує файти независних предикатских виреченьох; розуми понятия елипси; ма основни знаня о хаснованю припадкох и дієсловних формах.</p> <p>2РЯК.2.1.6. Ма богати и рижнородни лексични фонд (уключуючи и интелектуалну и интернационалну лексику и позна нейфреквентнейши интернационални префикси и суфiksi). Тот фонд хаснує у складзе зоз нагоду; видзи язык як збир можлівосцох хтори му служа же би виражел индивидуалне искуствє и унапрямел го гу збогачованю власного словніка; позна гиперонимию / гипонимию, паронимию; розликує лексични пасма; позна метонимию як лексични механізм.</p> <p>2РЯК.2.2.1. Интерпретує кнїжовни текст так же спатра його интеграційни фактори (дожити контекст, тематично-мотивове пасмо, композиция, подоби, форми приповеданя, идейне пасмо, язично-стилски аспекти...).</p> <p>2РЯК.2.2.2. Позна кнїжовнотеорійну терминологию и адекватно применює кнїжовнотеорійни знаня при толмаченю кнїжовних ділох предвидзених зоз програму.</p> <p>2РЯК.2.2.3. Розликує методи вонкашнього и нукашнього приступу при интерпретації кнїжовноуметніцкогo и кнїжовнонауковогo діла и адекватно их хаснує при похопїованю и толкованю тих файтох ділох.</p> <p>2РЯК.2.2.4. Обачує и пояснює поетични, естетични и структурни прикмети кнїжовноуметніцких и кнїжовнонаукових ділох у рамикох школскей лектури; преценює чи зложени кнїжовнонаукови текст (автобиография, биография, мемоари, днжовнік, писмо, драгопис...) добре структуровани и когерентни, чи идеї ясно и прецизно виложени; обачує стилски поступки у кнїжовноуметніцким и кнїжовнонауковим тексту; преценює як одредзени прикмети текста уплївую на його розумєнє и доприноша толмаченю значеня текста.</p> <p>2РЯК.2.2.5. Пояснює основни елементи кнїжовносци як дискурса у одношенью на други дружтвени дискурси (напр. присуство/одсуство приповедача, приповедни фокус, статус историйного и фиктивного итд).</p> <p>2РЯК.2.2.6. Кед толмачи кнїжовноуметніцки и кнїжовнонаукови діла зоз школскей програми применює знаня о основних кнїжовноисторийних и поетичних прикметох стилских епохох, рухох и формацийох у розвою рускей, сербскей и шветовой кнїжовносци.</p> <p>2РЯК.2.2.7. Самостойне обачує и анализує проблеми у кнїжовним ділу и зна аргументовац свойо становиско на основи примарного текста.</p> <p>2РЯК.2.2.8. Активно хаснує препоручену и ширшу, секундарну литературу (кнїжовноисторийну, критицку, автопоетичну, теорійну) при толмаченю кнїжовноуметніцких и кнїжовнонаукових ділох предвидзених у програми.</p> <p>2РЯК.2.2.9. На основи ділох рускей, сербскей и шветовой кнїжовносци розвива читательни схопносци, способносци и знаня значни за толмаченє и вреднованє розличних кнїжовноуметніцких и кнїжовнонаукових ділох и за розвиванє язичного, литературного, културного и национального идентитета; ма вибудовани читательни смак яки характеристични за културного и образованого человека.</p> <p>2РЯК.2.3.1. Бешедує у званїчних ситуаційох, явно и пред векшим аудиторіюмом о темох зоз обласци языка, кнїжовносци и култури, хаснуючи кнїжовни язык и одвитууюцу терминологию; участвує у явних розгваркох зоз вецей учашніками; преценює слухателя односно аудиторіюм и формує свою бешеду гу його потребом и можлівосцом; ма потребу и звичай розвивац власну бешедну культуру; з увагу и розумєньом слуха зложене викладанє (напр. преподаванє) з тему зоз языка, кнїжовносци и култури; слуха критицки, преценюючи бешеднікову аргументацию и обективносц.</p>		
----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2РЯК.2.3.2. Состава зложени бешедни и писани текст (зоз языка, кнїжвносци або на шлєбодну тему) хаснуючи опис, приповеданє и викладанє (експозицию); у бешедней або писаней розправѣ прецизно виноши свойо идеї и обгрунтовуює свойо становиско; намага ше бешедовац и писац интересантно, зоз дигресиями и хаснуючи цикави деталї и одвитууючи приклади; обачує поенту и викладаю на одвитууючи способ; прецизно виноши свойо дожице и упечатки з нагоди кнїжвного тексту и резимирує зложєнши кнїжовни и неуметнїчки текст на теми непосредно вязани за наставну материю; пише звѣт и реферат; применюючи правописну норму у случайох предвидзєнѣх зоз програму.</p> <p>2РЯК.2.3.3. Ма способносц и звичай, за розлични наменки (информованє, ученє, особни розвой, естетске дожице, забава...), читац зложени тексти (кнїжовноуметнїчки тексти, фахово и науковопопуларни тексти зоз обласци науки о языку и кнїжвносци, тексти зоз медийох); ма вибудовани читательни смак характеристични за культурного и образованого чловека; применює зложєнѣ стратегиї читаня; вибера стратегию читаня хтора одвитує наменки читаня.</p> <p>2РЯК.2.3.4. Розуми зложєнши кнїжовни и неуметнїчки текст: препознава його наменку; прєнаходзи експлицитни и имплицитни информаций; видвоує информаций по задатим критерию; видвоує главни идеї; провадзи розвой одредзєней идеї; поровнує информаций и идеї зоз двох або вєцєй текстох же би розумєл одвитууючи значєньски або стилски аспект по задатим критерию; анализує и толмачи гєвти системи мотиваций хтори ше у кнїжовним дїлу заявюю при формованю (характеризаций) подобох и вибудови подїйох (пре лєпше и подполєйше розумєнє значєня кнїжвного дїла); толмачи (на уровню розумєня) тексти оперуючи ше на други текст/тексти.</p> <p>2РЯК.2.3.5. Критично роздумує о зложєним кнїжовним и неуметнїчким тексту: роздвоує обєктивни факт од авторовой интерпретаций; прєценює чи автор тексту неутрални або ангажовани односно пристрасни, обгрунтовуює свою оцєну; розликує експлицитни и имплицитни авторово становиска; аргументовано вреднує чи автор зложєного експозиторного або аргументованого текста одвитууючого за обробок наставней материй зоз языка и кнїжвносци виноши шицки потребни информаций и чи дава достаточни и вѣродостойни докази за тото цо тверdzi.</p> <p>2РЯК.2.3.6. Прєценює чи зложєни неуметнїчки текст одвитууючи за обробок наставней материй зоз языка и кнїжвносци добре структурирани и когерентни, чи идеї вѣложєни ясно и прецизно; обачує стилски поступки у тих текстох; прєценює кєльо одредзєни характеристики тексту уплївюю на його розумєнє.</p> <p>2РЯК.3.1.1. Розуми же постойцєсна вѣза мєдзи языком и думаньом; яснє му поняцє категоризаций; позна конверзацийни максими (квалитету, кванитету, релевантносци и способу); розуми поняцє информативней актуализаций вѣрєчєня и зна як ше иста посцигує; яснє му поняцє текстуралней когезий.</p> <p>2РЯК.3.1.2. При подзєлєню слєвох на склади поволує ше на правила; позна правила прєношєня складох истого слєва до нового шорику; на єдноставних прикладах зна указац кєди ше акцент у руским языку прєноши.</p> <p>2РЯК.3.1.3. Ма детальнєйши знаня о морфологий у узшиим смислу и творєня слєвох у руским языку (дзєлї слєво на морфєми за творєнє при зложєних случайох и мєнує тоти морфєми).</p> <p>2РЯК.3.1.4. Ма детальни знаня о хаснованю припадкох и дїєсловних формох; зна анализовац компликовани вѣрєчєня хтори направєни по розличних моделох; позна специални независни вѣрєчєня; позна поняцє контруєнций у руским языку.</p> <p>2РЯК.3.1.5. Ма основни знаня о словнїкох и микроструктурней часци словнїкох.</p> <p>2РЯК.3.2.1. Чита, доживуює и самостойнє толмачи кнїжовноуметнїчки и кнїжовнонауково дїла зоз обовязней школскєй програми, як и додатни (вѣборни) и факултативни кнїжовноуметнїчки и кнїжовнонаукови тексти; при интерпретаций зоз сигурносцу хаснує здобути знаня о творчим опусу автора и кнїжовноисторийним контексту.</p> <p>2РЯК.3.2.2. Добре зна кнїжовнотєорийну терминологию и тєорийни знаня адекватно применює при толмачєню кнїжовноуметнїчких и кнїжовнонаукових дїлох хтори предвидзєни у школскєй програми и других дїлох тєй файти розличних жанрох, звонка школскєй програми.</p>		
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

<p>2РЯК.3.2.3. У процесу толмачення книжовноуметніцього и книжовнонаукового діла, вибера, применює и комбинує адекватни методи нукашнього и вонкашнього приступа.</p> <p>2РЯК.3.2.4. Обачує и толмачи поетични, язични, естетични и структурни прикмети книжовноуметніцких и книжовнонаукових текстох у рамикох школскей лектури и звонка школскей програми; преценює и поровнує стилски поступки у наведзених файтох текстох.</p> <p>2РЯК.3.2.5. Розуми основни елементи книжовносци як дискурса (поровнує напр. присуство/одсутство приповедача, приповедни фокус, статус историйного и фиктивного итд.) у одношеню на други дружтвени дискурси и тоти спознання хаснує при толмачену книжовних ділох.</p> <p>2РЯК.3.2.6. Кед толмачи и вреднує книжовноуметніцки и книжовнонаукови діла применює и поровнує книжовноисторийни и поетични прикмети стилских епохох, рухох и формацийох у розвою рускей, сербскей и шветовой книжовносци.</p> <p>2РЯК.3.2.7. Самостойне обачує и толмачи проблеми и идеї у книжовним ділу и свойо становиско зна аргументовац на основи примарного текста и литературно-филологийного контекста.</p> <p>2РЯК.3.2.8. Кед толмачи книжовне діло критицки хаснує препоручену и самостойне вибрану секундарну литературу (книжовноисторийну, критицку, автопоетичну, теорийну).</p> <p>2РЯК.3.2.9. На основи ділох рускей, сербскей и шветовой книжовносци (обовязни и особни вибор) и секундарней литератури розширює читательни знаня, применює стратегії читаня хтори усоглашени зоз типом книжовного діла и зоз читательними цїлями (дожице, вигледоване, творчосц); розвива язични, литературни, културни и национални идентитет.</p> <p>2РЯК.3.3.1. Дискутує о зложених темох зоз языка, книжовносци и култури; дискутує о смислу и вредносцох книжовних текстох и о наменки и вредносцох неуметніцких текстох хаснуючи фахову терминологию.</p> <p>2РЯК.3.3.2. Виклада (у званічних ситуацийох, явно и пред векшим аудиториемом) и пише о темох зоз обласци языка, книжовносци и култури; ма розвити бешедніцки (ораторски) схопносци; предпоставя розлични становиска аудиториема и у складзе зоз тим преоблематизує поєдинєчни змисти; препознава и анализує вербалну и невербалну реакцію собеседнікох односно, аудиториема и гу тому прилагадзує свою бешеду; слушаючи бешедніка, преценює змист и форму його бешеди и способу бешедованя.</p> <p>2РЯК.3.3.3. Композицийно и логицки складно пише фахови текст на теми зоз книжовносци и языка, як и новинску статю.</p> <p>2РЯК.3.3.4. Организує, класификує, пообщує и на подобни способ обраба информации зоз книжовних и неуметніцких текстох на основи задатого и/або самостойно поставеного критерия.</p> <p>2РЯК.3.3.5. Преглібено критицки роздумує о зложеним тексту: преценює кельо зложени експозиторни текст успишно преноши информации публики хторей є наменени, обачуючи хтори информации недоставою; видвоює доказну градзу на хторей автор аргументативного тексту фундаментує свойо становиска и одредзує средства з хторима их виноши; обачує авторово гришки у заключованю и под.</p> <p>2РЯК.3.3.6. Преценює стилски поступки у книжовним и неуметніцким тексту; поровнує стилски поступки у двох зложених текстох (або вещей них); толмачи їх улогу у витворйованю естетских и значєньских характеристик наведзених файтох текстох.</p> <p>2РЯК.3.3.7. Будує свідомосц о себе як читательови – розвива читательну ауторефлексию (розуми улогу читаня у власним розвою; ма розвитку, критицку свідомосц о своїх читательних схопносцох...).</p>		
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

I. ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Настава и ученє Руского языка и книжовносци треба же би допринесли розвою творчого и вегледовацкогo духу хтори омож-ліви школяром же би розвивали знаня, вредносци и функционал-ни схопносци хтори годни похасновац у дальшим образованю, у професионалней роботі и у каждодньовим живоце; формовали

вредносни становиска зоз хторима очуваю националне и швето-ве наслідство; буду оспособени за живот у мультикультуралним дружтве; овладаю зоз общима и медзипредметними компетенция-ми, релевантними за активне участвованє у заєдніци и цаложивот-не ученє.

Квалитет и тирвацосц знаньох, схопносцох и становискох школярох у велькей мири завиша од принципох, формах, мето-дох и средствох хтори ше хасную у процесу ученя. Прето сучасна настава руского языка и книжовносци дава першенство витворйо-

ванню виходом зомоцнени думкою активносту школярох, почи-тованьом дидактичних принципх (окреме: свидомей активносту школярох, науковосту, присподобеносту, поступносту, систематичносту и очиглядносту), як и адекватне применюванє тих на-ставних формох, методох, поступкох и средствох чию вредност утвердзели и потвердзели сучасна пракса и методика настави и учєня Руского языка и кнїжовносту (скорей шицког: рижни форми організації роботи и хаснованє комунікативних, логічних и факхових (спеціальних) методох присподобених змистом обробку и можлівостями школярох). Вибір окремих наставних формох, ме-тодох, поступкох и средствох условени, скорей шицког, з вихода-ми хтори треба втворити, а потім и змистами хтори помогню же би ше преписани виходи втворели.

Настава Руского языка и кнїжовносту треба же би була уна-прямена на розвуй медзипредметних компетенційох: компе-тенцію за учєнє, комунікацію и сотрудничєнє, естетичну ком-петенцію, дигіталну, компетенцію за роботу зом податками, учаснованє у демократичним дружтве и здрави живот.

Порядна настава и учєнє виводзи ше у спеціалізованих учальних и кабинетох за тот предмет, хтори треба же би були опремени по нормативох за гімназії. Часточно, вона ше орга-нізує и у других школских просторіях (бібліотеки-медіатеки, читальні, аудіовізуальной сали и под.). Настава ше може реализо-вац и зом планованима активностями и дефінованима цілями и на Сайму кнїжкох, кнїжовних вечарох, у театру и под.

У настави Руского языка и кнїжовносту хасную ше одобрени учебніки и приручніки, як бібліотеково-інформаційна и інфор-матична града, значна за систематичне оспособлюванє школярох за самостійне хаснованє рижних жридлох спознаня у настави и звонка нєй.

Обласци *Язык*, *Кнїжовност* и *Язична култура* треба же би творели предметну цалост, же би ше преплетали и дополнювали. Прето препоручєнє число годзинох лєм приблизне (за обласц *Язык* 30, за *Кнїжовност* 77, а за *Язичну културу* 25). З уважним плано-ваньом настави и учєня котри потребни же би ше з нїма втворели предвидзени виходи за шицки три обласци, наставнік сам, зом про-вадзєньом результатох школярох, розпорєдзи число годзинох.

II. ВИТВОРЇОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЄНЯ

ЯЗИК (30 годзини)

Програма за штварту класу гімназії общого напрям, у структуральной часци *Язык* організована до трох обласцох/темох, хтори ускладзени зом виходами за тоту класу, по описах стандар-дох школярских посцигнуцох. Обласци хтори уходза до составу структуральной цалосту *Язык* то: *Синтакса*, *Стилистика* и *Обща лингвистика*. Програма предвидзує преширюванє знаньох зом об-ласцох хтори обробени у основней школи, але и уводзєнє нових понятьох.

Синтакса: У раміку тей теми школяре преширюю и прєглі-бую знанє о припадкох и дієсловох, зависних и независних вирє-чєньох.

Препоручєнє число годзинох: 25

Функционални стили руского кнїжовного языка. У рами-ку тей теми повторюю ше и дополнюю предходно здобути знаня о кнїжовноуметніцким и науковим стилу.

Препоручєнє число годзинох: 3

Обща лингвистика. У раміку тей тематскей обласци шко-ляре преширюю знаня о еволуції языка – розвою языка у дружтве. Потребно зом школярами обробиц поняцє *индоевропска язична фамелия* и кратко обласци главни конари – балто-славянску, итал-ску, германску, келтску, индо-иранску, грєческу, албанску и єрмен-ску. Прє територіалну білїкост и присуєство мадарского языка як языка націоналней меншини у Сєрбії, значно школяром спомнуц же попри индоевропскей язичней фамелії, у Европи присутна и угрофинска язична фамелия, хторей припада и мадарски, фински и єстонски язык.

Препоручує ше повязованє зом змистами страних языкох и ге-ографії – виробок язичних мапох на хторих би були представени

язични групи. Препоручєна форма роботи групна – виглєдовацки задатки, виробок презентацийох и викладанє школярох на вибрану тему зом тей обласци.

Препоручєнє число годзинох: 2

КНЇЖОВНОСТ (77 годзини)

Обовязни змисти

Програма настави и учєня за обласц Кнїжовност у 4. класи гімназії конципована так же би школяре обробили діла повойно-вей шветовой и рускей кнїжовносту. У виборней часци програми предвидзєнє и упознаванє зом сучасну руску кнїжовносту (діла хтори настали после 1990. року).

Упознаванє зом повойновим модернизмом у сєрбскей пое-зії, школяре обробя писні зом збирки *Луна Васка Попи*, дзе ше зом комбинованьом вонкашнього и нукашнього приступу у анали-зи кнїжовного діла будзе можлїве розумиц на хтори спосєб цєкли идеологічно-політични рушаня у сєрбскей кнїжовносту того часу и якї революційни прєменки унесол Попа до сєрбскей поезії.

Рушаня у шветовой модерней лирики и ширину темох и мо-тивох можє ше провадиц з вибором поезії *Пабла Нєруди*, *Жака Прєвера*.

Непоштредно после Другей шветовой війни у сєрбскей кнїжовносту настали даскєльо вєльких романи. Єден од нїх то ром-ан *Мєши Сєлимовича Дервиш и шмерц*, у хторим прєвипитана рєлігійна правда, догматске думанє, страх хтори водза гу запита-носту смисла иснованя.

Штєраєтих и пєйдзєшатих рокох 20. біку єгзистєнциялизєм як филозофски напрям доживує свой рост, уплївує и на кнїжов-ност, та ше так *Странєц Албера Камия* видвоує як ремєк-діло настало на тей основи, тиж и *Чума* у хторим ше глєда виход, а ви-ход у людскей солидарносту. При обробку тих ділох треба вжац до огляду же ше основа єгзистєнциялистичней филозофії при Ка-мийови розвива гу филозофії абсурду. Филозофія абсурда свой вираз достала и у драми, оформлюючи ше як драмски поджанр (драма абсурда), а найважнєйши прєдставитєль то шєлєйак *Самю-єл Бєкєт* у драму *Чєкаючи Годоа*.

Магійни рєализєм нам приноши *Габриєл Гарсия Маркєс* и діло *Сто роки самоти* дзе школяром указац же Маркєсов Макєнд-мож барз лєгко видзиц и як руснацки швет ту на тих просторох.

Социалистични рєализєм указує на улогу и зложєносту чловека у октоберскей рєволюції, а то указал у приповєдки *Михаил Шолохов* *Чловекова судьба* и поеми *Чєрвена жима Володимира Сєсюрї*.

Постмодєрну у сєрбскей кнїжовносту треба провадиц у ділох *Крипта за Бориса Давидовича Данила Киша*, *Хазарски словнік Милорада Павича*. Кишова кнїжка новєлох то вєлька приповєдка о страшним искуствє живота у исторії и зом тотали-тарну идеологію другєй половки 20. віку. Зом читаньом *Хазар-ского словніка* школярови ше отвєра можлївєст же би розумєл по-ступок отворєного діла, цє водзи гу концепту сообщєваня вєцєй правди о истєй ствари.

Школяром наглашиц же у рускей кнїжовносту нєт соглас-носту мєдзи періодами и фазами и стилскимі формациями, яка узвичасна у розвитих європских кнїжовностєх, але у поєдиних кнїжовних творох можємє прєпознац структуру характеристич-ну за одрєдзєну стилску формацию. У повойновим періодзє рус-ка кнїжовност ма розвити поліфункції у своїм пошвидшаним розвою. Твори хтори треба обробиц: творєцє *Михайла Ковача*, *Гавриїл Надь „Шєрцу“* найкрасши руски сонєт, *Митро Надь „Паразити“*, *Микєла М. Кочиш „Бєшєда зом Тису“* рєволюцій-ни писні, *Владє Костєлник „Жєми моя“* перши роман за руским языку, *Дюра Лятяк У бразди*, *Штєфан Гудак Позни вилєти*, *Мирєслав Стрибєр 55 писні*, *Мирєн Канюх Концєрт за пєа и имєцє*, *Дюра Папгаргаї „Вина“*, *„Врєдзєло пожиц“*, *Любомир Сопка Вчасни и други шлїди*, *Юлиан Тамаш Над хтори дума*, *Окупани у вичносту*, *Михал Рамач Шитар*, *Гавриїл Костєль-ник –творєцє, Писня Богови*.

Диялог кнїжовних єпохох мож порушац у рускей кнїжовнос-ци зом єгзистєнциялистичними питаннями при *М. Надьови*, *Дю. Лятякови*, як и о рускей кнїжовносту у європскей.

У виборній частині програми передвиджене і упознавання з сучасну руску книжовноспу (дїла хтори настали после 1990. року).

ЯЗИЧНА КУЛТУРА (25 годзини)

Програма за штварту класу гимназії у обласци Язична култура організована так же подрозумює штири схопноспи: писанє и бешеду (як продуктивни) и слуханє и читанє (як рецептивни). Пририхтованє за виробок писменого задатка, виробок и виправок писаного задатка (писанє злєпшаней верзії задатка) подрозумюю 16 годзини, по штири за кажди писмени задаток.

Реализация настави и учєня язичней култури витворює ше у предметним єдинствє зоз наставу книжовноспи.

Правопис. У рамик у тей теми школяре треба же би повторєли и прєширєли знаня зоз правопису хтори здобули у основней школи и у прєдходних класох гимназії.

Повториц и увєжбац правилнє хаснованє знакох интерпункції (точку, запяту, точку зоз запяту, знак питаня, викричнїк, два точки, три точки, смугу, заградзєня, кавичкох) у писанім и дурканим текст у. Обчєкує ше же наставнїк школяром укажє и на можлївосци и огранїчєня при комбинованю интерпункційних знакох (напр. дошлєбодзєнє писанє запяти поза точки на конц у скрацєня, алє и неможлївосц писаня точки на конц у вирєчєня хтора ше закончє зоз скрацєньом. зоз точку).

Прєпоручує ше корєлация зоз наставним змистом зоз язика – правилнє писанє запяти можє ше вєжбац при обрабяню зависних вирєчєньох.

Прєпоручує ше и корєлация и зоз наставним змистом зоз стилистики – при обрабяню наукового функціонального стила обробиц функцію заградзєня, ознаки за фусноту, розлики у писаню смуги у одношеню на смужку и под.

Повториц зоз школярами правилнє хаснованє пражнїни у дурканим текст у (*space*, англ.), кєд ше дурка знаки интерпункції. Потребнє школяром указац на розлику у дурканю кавичкох на англійскєй и рускєй тастатурі, можлївосц дурканя текста у курзиву (*Italic*), мєсто дурканя кавичкох.

Прєпоручєнє число годзинох: 6.

Уснє виражованє: Прєпоручує ше континуованє порушованє школярох же би на поряднєй настави и звонка нєй бєшєдовали на тему язика, книжовноспи и култури, як и на поряднє указованє на смисєл и значносп пєстованя бєшєднєй култури.

Прєпоручєнє число годзинох: 3.

Писанє виражованє. У рамик у тей теми плановани виробок штирох писмених задаткох и писанє злєпшаней верзії писменого задатка (виправок писменого задатка). Як и у прєдходних класох, пририхтованє за виробок писменого задатка то котинуовани процес и нє огранїчує ше лєм на єдну годзину (прєд виробком писменого задатка).

Прєпоручєнє число годинох: 16.

III. ПРОВАДЗЄНЄ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЄНЯ

Попри стандартного, сумативного вреднованя хторє ищє доминує у нашим образованю (прєцєнєнє знанє школяра на конц у єднєй програмскєй цєлосци и окончєє ше зоз стандардизованима мєрними инструмєнтами – писанима и усними прєвєрїванями знаньох, єсєйох, тєстох), сучасни приступ прєдвидзує и формативнє вреднованє – прєцєнєнованє знаня **под час** звладованя програми и здобуваня одвитуєцєй компєтєнцій. Рєзултат такого вреднованя дава повратну інформацію и школярови и наставнїкови о тим хтори компєтєнції добрє звладани, а хтори нє, як и о єфикасноспи одвитуєцєх мєтодоххтори наставнїк примєнєл за витворєнє цєля. Формативнє мєранє подрозумює збєранє податкох о школярових посцигнущох, а найчєстєйши тєхнїки то: реализация практичних задаткох, обачованє и призначованє школярових активносцєх под час настави, нєпострєдна комуникация мєдзи школяром и наставнїком, рєгистєр за каждого школяра (мапа напрєдованя) итд. Рєзултати формативного вреднованя на конц у наставного циклуса треба же би були виражєни и сумативно – зоз числову оцєну. Така оцєна ма смисла кєд у нєй шицки школярово посцигнуща, поряднє провадзєни и обєктивно и профєсионално призначовани.

Робота каждого наставнїка шє состої од планованя, витворїованя и провадзєня и вреднованя. Значнє же би наставнїк континуовано провадзєл и вредновал, окрєм посцигнущох школярох, и процес настави и учєня, як и сєбє и особну роботу. Шицко цо шє укажє як добрє и хасновитє наставнїк прєдлужи хасновац у свовїй наставнєй практици, а шицко цо шє укажє як нєдостаточно єфикасно и єфєктивнє требало би унапрєдзиц.